

REVIIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

Planinski

V E S T N I K

TEMA MESECA

Alpinistične šole

Z NAMI NA POT

Gore nad Mangartskimi jezeri
Vališke Alpe

INTERVJU

Igor Škamperle
Simona Vrevc

7
2014

PLANINSKA
ZVEŽA
SLOVENIJE

3,40
EUR

AKCIJA 50 % POPUST

Planinski zemljevid Krn 1 : 25 000

Krn (2244 m) je slovenski dvatisočak in najvišja gora v Krnskem pogorju. Zaradi višine je vrh zelo razgleden. Na Krn je speljana množica označenih poti. Karta sega na severu do Javorščka, Lepene in Lepe Komne, na vzhodu do Vrha nad Škrbino, Planine Stador in Idrije pri Bači, na jugu do Kala nad Kanalom, Avč, Bodreža in Ukanj, na zahodu pa do Benečije v Italiji, Livka, Kobarida in Krasjega vrha. Osrednji del karte pokriva področje Krna in Tolmina.

Obseg karte: 100 x 70 cm

V času od 15. 7. do 15. 8. 2014 lahko planinsko karto Krn kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 4,05 €* (redna cena: 8,10 €*).

*DDV je obračunan v ceni. Stroške poštne plača naročnik.

Vabljeni k nakupu!

Osebni in vodniški komplet prve pomoči ter spalna rjuha

Obveščamo vas, da je v Planinski trgovini PZS možno kupiti osebni in vodniški komplet prve pomoči ter spalno rjuho.

Osebni komplet prve pomoči priporočamo vsakemu obiskovalcu naših gora kot del obvezne opreme. Modra torbica na zadrgo in z možnostjo pripenjanja na pas ali nahrbtnik s pomočjo ježka ima natisnjen logotip Planinske zveze Slovenije in vsebuje: prvi sterilni povoj TIP I (1 kos), zloženec – kompresija iz gaze 5 x 5 cm, sterilna (4 kose), vpojna gaza 0,4 m², sterilna (2 kosa), povoj Vivaplast 8 cm x 4 m (1 kos), obliži Vivaplast Universal (10 kosov), obliži Vivaplast Cool care (5 kosov), Micropore lepilni trak, 2,5 cm x 9,1 m (1 kos), trikotna ruta 100 x 100 x 140 cm (1 kos), varnostna sponka (3 kosi), razkužilni robček (2 kosa), seznam vsebine (1 kos).

Vodniški komplet je namenjen vodnikom, mentorjem, staršem ... Primeren je tudi za tekmovalce na planinskih orientacijskih tekmovanjih. Torbica je dovolj velika, da jo lahko po potrebi dopolnimo še s svojimi pripomočki. Modra torbica, ki ima zadrgo, ročaj in natisnjen logotip Planinske zveze Slovenije, vsebuje: krep povoj Vivaplast 6 cm x 5 m (2 kosa), krep povoj Vivaplast 10 cm x 5 m (1 kos), elastični povoj Vivaflex 8 cm x 5 m (1 kos), zloženec – kompresija iz gaze 5 x 5 cm, sterilna (5 kosov), zloženec – kompresija iz gaze 5 x 8 cm, sterilna (2 kosa), vpojna gaza 0,2 m², sterilna (2 kosa), Micropore lepilni trak, 2,5 cm x 9,1 m (1 kos), obliži Vivaplast Universal (20 kosov), obliži Vivaplast Cool care (10 kosov), trikotna ruta 100 x 100 x 140 cm, kaliko (2 kosa), aluminizirana folija (1 kos), razkužilni robček (2 kosa), rokavice iz lateksa (2 kosa), pinceta za klope (1 kos), škarje z zaobljeno konico (1 kos), seznam vsebine (1 kos).

V skrbi za čistejšo okolje si PZS že dolgo prizadeva za uporabo lastnih rjuh na planinskih kočah. Ponujamo vam prijetno mehke bombažne **planinske rjuhe**, ki imajo ločen del za vzglavnik. Rjuha je pospravljena v bombažni vrečki, primerni za vsak nahrbtnik. Na voljo je v dveh dimenzijah: 180 x 75 cm in 220 x 75 cm.

INFORMACIJE, NAKUP in NAROČILA:

Planinska zveza Slovenije, Planinska trgovina PZS

na sedežu: Dvorakova ulica 9, Ljubljana, v času uradnih ur, po pošti: p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po telefonu: 01 43 45 684 v času uradnih ur, faksu: 01 43 45 691, brezplačna telefonska številka: 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu), e-naročila: narocilo@pzs.si ali spletna trgovina PZS, <http://trgovina.pzs.si>. Uradne ure v Planinski založbi PZS, Ljubljana, Dvorakova 9: v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure (odmor za malico: 10.30–11.00).

Slovenski planinski muzej

Triglavská cesta 49, 4281 Mojstrana, telefon: 08 380 67 30, faks: 04 589 10 35, e-naročila: info@planinskimuzej.si.

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajsanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenarocenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje:

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Dvorakova ulica 9, p. p. 214 SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu **080 1893 (24 ur na dan)**.

Številka transakcijskega računa PZS je 05100-8010489572, odprt pri Abanki, d. d., Ljubljana. Naročnina 34 EUR, 58 EUR za tujino, posamezna številka 3,40 EUR. Članarina PZS za člane A vključuje naročnino. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirajo Ministrstvo za šolstvo in šport RS, Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS in Javna agencija za knjigo RS.

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI:

Dobrih 2600 metrov se dviga mogočno južno ostenje Grandes Jorasses, 4208 m, nad dolino Val Ferret. Po njem poteka zelo zahteven običajni pristan na goro. Foto: Andrej Mašera

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje po gorah po navodilih iz te revije.

Alpinizem ali fitnes?

Krasen bivak pod čudovito steno. Zvezdnato nebo. V kotu nahrbtniki s pripravljeno plezalno opremo . . . Pričakovanje veselja po preplezani smeri se meša s kančkom strahu in pogovor se vrti okoli naveze, ki je pred osemdesetimi leti v gozdarjih in s pomočjo lesenih zagozd prva preplezala smer, v katero se podajamo navsezgodaj zjutraj. Romantika . . .

Odlomi se oprimek. Prvemu v navezi. Padec ni dolg, ampak obvisel je v previsu in nekako mu je treba pomagati. Aretacija vrvi, škripec . . . Nekaj piše v Alpiročniku . . . Kako že gre? Samoreševanje . . . Hm, kaj že moram narediti?

Konec romantike, in to v enem od najboljših primerov.

"Alpinizem je smrtno nevarna igra, torej se ga je treba 'igrati' smrtno resno!" je pred leti med predavanjem v alpinistični šoli poudaril eden od inštruktorjev. O tem, kaj alpinizem in plezanje komu pomenita, ne bom razglabljal, je preveč subjektivno. To, da nekdo v vodstvu prepleza največ smer z oceno IV, komu drugemu pa se za manj kot *sedmico* dve uri dolg dostop niti ne spleča, je, kadar gre za igro, v kateri mora biti vse stoo odstotno prav narejeno, popolnoma vseeno. Tisti, ki pleza v gorah (ali v plezališču), mora točno vedeti, kaj počne, kako in zakaj. Seveda velja enako za pohodnike, alpiniste posebej omenjam zato, ker so mi bolj blizu in ker opažam, da se "igra" vedno pogosteje podcenjuje. Popularizacija alpinizma in športnega plezanja ter razvoj opreme sta s sabo prinesla tudi pasti, ena od teh je morda naivno razmišljanje, da z dobro opremo ne more iti kaj narobe. Oprema pomaga in olajša, znanje pa je tisto, ki lahko prepreči težave. V temi meseca pišemo o alpinističnih šolah, in kot kaže, se (poleg vsega dobrega) v mnogih klubih ali odsekih srečujemo tudi z enakimi težavami: nekateri tečajniki šole ne jemljejo resno, nekateri so razočarani, ker ni vse tako "enostavno" in romantično, kot so morda pričakovali, problem pa je lahko tudi sam odnos do alpinizma in do ljudi, ki želijo deliti svoje znanje. In to prostovoljno! Ker so tudi sami prišli do svojega znanja na tak način. Kaj je razlog, da se je začel alpinizem "jemati z levo roko"? Za zraven. Namesto odbojke ali fitnesa?! Inštruktor, ki pojasnjuje vozle, razlaga, zakaj neko sidrišče ni dobro, kako je treba hoditi z derezami, ni nadut in ne soli pameti, kot včasih slišimo od koga, ki že od malih nog hodi v gore in je prebral nekaj gorniške literature. Nekdo, ki trdi, da je treba vrv tudi pri samozateznem načinu varovanja vedno držati v roki, tega ne govori zato, ker ima enega od nazivov, ampak z razlogom; največkrat je že sam izkusil, kaj pomeni, če opreme ne uporabljaš pravilno ali če si nepozoren. Dvojno preverjanje? Ah, daj no! Vrv pa ja vsak zna privezati na pas! Najboljšim se je že zgodilo, da so se zaklepetali in niso dokončali vzla. Ali pa jim je soplezalec padel na tla, ker je vrv bila narobe vpeta v varovalo ali pa je bil lok med varovalcem in prvim vpetjem vrvi prevelik. Mar ne gre ravno v tem primeru za nadutost ali vsaj za podcenjevanje nečesa, kar je zares smrtno nevarno, hkrati pa za marsikoga sinonim za svobodo?

Alpinistične šole so organizirane tako, da v njih dobiš nekaj osnovnega znanja – teoretičnega in praktičnega –, ki ga potem nadgrajuješ skozi leta in z udejstvovanjem – torej s plezanjem in treningi in s sodelovanjem na taborih. Znanja pa ni nikoli preveč in če med množico že znanih informacij, potem ko je osnovno izobraževanje že daleč za nami, najdemo eno novo, je to zgolj dobro. Več glav več ve, to drži kot odlično zabiti klin. Da pa klin dobro zabiješ, ni dovolj le moč ali prebrana literatura . . .

Kako že naredim aretacijo vrvi?

Marta Krejan

4 Tema meseca

Začetki alpinističnega izobraževanja v Sloveniji

Peter Mikša

Foto: Tadej Bregar

28

Z nami na pot

Gore nad Mangarskimi jezeri

Mojca Stritar Kučuk

Opisi tur

Mala Ponca/Ponza Piccola	Bishorn
Visoka Ponca/Ponza Grande	Weisshorn
Vevnica/Veunza	Zinalrothorn
Kopa ali Poldnik/Picco di Mezzodi	Dent Blanche

44

Trentska brezpotja

Igor Škamperle, sociolog kulture, književnik in alpinist

Marjan Bradeško

41 Irska in škotska višavja

Po grebenih na najvišja vrhova Irske in Škotske

Katja Jemec

Tura za dušo

Vladimir Habjan

UVODNIK

Alpinizem ali fitness? 1

Marta Krejan

TEMA MESECA

Organizacija alpinističnega izobraževanja v Sloveniji 8

Tina Leskošek

Himalajska šola gornišva 14

Boris Strmšek

RAZMIŠLJANJE

Bila sva mlada oba, ko preko polja sva šla ... 17

Tadej Golob

OBLETNICE

120 let Orožnove koč 22

Matej Šurc

PLANINSTVO

Dan slovenskih planinskih doživetij 26

Zdenka Mihelič

INTERVJU

Simona Vrevc, namestnica generalnega sekretarja Alpske konvencije 48

Marjan Žiberna

DOLOMITSKE LEPOTICE

Če je turneja prekratka ... 51

Albin Simonič

VREME

Vreme in razmere v gorah v meteorološki pomladi 2014 54

Miha Pavšek in Miha Demšar

NOVA PLANINSKA KOČA

Koča Edmunda Čibeja v Tihi dolini 57

Veronika Piccinini

OBLETNICE

Alojzij Filipič, 1888–1963 58

Irena Breščak

VARSTVO NARAVE

Ujeda med pticami pevkami 60

Dušan Klenovšek

ZELIŠČA NAŠIH GORA

Navadna tavžentroža 61

Lovro Vehovar

NOVICE IZ VERTIKALE

62

ŠPORTNOPEZALNE NOVICE

63

LITERATURA

64

PLANINSKA ORGANIZACIJA

67

TNP

69

V SPOMIN

70

Vsebine vseh
Planinskih vestnikov
od leta 1895 dalje na
www.pvkazalo.si

Od strme turisticke do alpinizma

Peter Mikša¹

Začetki alpinističnega izobraževanja v Sloveniji

Pridobitev naziva alpinist oz. alpinistka ni povezana samo z željo po osvajanju vrhov, temveč danes zahteva tudi določeno stopnjo izobraževanja, s katerim si posameznik pridobi ustrezna znanja za ukvarjanje s to dejavnostjo. Kandidati se v okviru alpinistične šole, ki jo – praviloma vsako leto – organizirajo alpinistični odseki, klubi ali sekcije, naučijo osnovnih prvin varnega gibanja v gorskem svetu, pravilnega ravnanja z opremo itd. Po končanem praktičnem in teoretičnem izobraževanju v alpinistični šoli lahko alpinistični tečajniki začnejo plezati v gorah v spremstvu alpinistov. Po zadostnem številu opravljenih tur lahko napredujejo v mlajšega in nato še naprej v starejšega alpinističnega pripravnika. Kasneje, če izpolnjujejo pogoje za napredovanje v naziv alpinista, jih alpinistični odsek predlaga za opravljanje alpinističnega izpita na državnem nivoju. Po uspešno opravljenem izpitu postanejo alpinisti. Nad celotnim alpinističnim izobraževanjem bdi Komisija za alpinizem Planinske zveze Slovenije (PZS).

in širiti oboje v strokovnem športnem smislu [...], vežbati svoje člane in sploh mladino v strokovnih turistovskih in smučarskih tečajih, prirejati predavanja, tečaje, izlete in ture [...].”

V dvajsetih letih je TKS organiziral dva alpinistična tečaja. Izvedli so ju v skalnih stenah na južni strani šmarnogorske Grmade, v Turncu, in sicer v letih 1921 in 1926. Bolj redne so alpinistične šole postale v drugi polovici tridesetih let. Plezalnimi vadbami v Turncu je TKS dodal še letni alpinistični tečaj na Okrešlju in zimski alpinistični tečaj na Voglu. Edini alpinistični priročnik v medvojnem obdobju je leta 1933 sestavila Mira Marko Debelakova. Njena *Plezalna tehnika* je dober pregled plezalnih in vrvnih tehnik ter alpinistične opreme tistega časa.

Začetki

Pred slabimi stotimi leti pa pri nas sploh še ni bilo plezalnih šol. Slovenski alpinisti so bili samouki, redki, na primer Henrik Tuma ali Rudolf Badjura, pa so si alpinistična znanja pridobili med študijem v tujini. Šele konec 1. svetovne vojne je pomenil resnični začetek alpinističnega življenja. Mlada povojna generacija študentov, navdušenih nad gorami in stenami, je želela, da se alpinistika oz. strma turistica, kot so takrat poimenovali alpinizem, razvije tudi pri nas. Ker v Slovenskem planinskem društvu (SPD), usmerjenem v obnovo v vojni poškodovanih planinskih koč in poti, svojih želja niso mogli udejanjiti, so v Ljubljani leta 1921 ustanovili prvi plezalni klub na Slovenskem: Turistovski klub Skala (TKS). Skalaši so svoje društvo pojmovali kot izrazito vzgojno

organizacijo. V klubskih pravilih so si med drugim zadali naloge "gojiti turisticke in smučarske šport, pospeševati

¹ Oddelek za zgodovino, Filozofska fakulteta Ljubljana.

Udeleženci zimskega alpinističnega tečaja leta 1948 na Kamniškem sedlu po vzponu na vrh Brane
Fototeka Slovenskega planinskega muzeja

Medvojni alpinistični priročnik iz leta 1933

Prvi povojni plezalni priročnik iz leta 1950

Hoja in plezanje v gorah iz leta 1974

Hoja in plezanje v gorah iz leta 1984

Alpinistična šola iz leta 1999

Podmladek

V tridesetih letih se je promociji alpinizma ter alpinističnemu izobraževanju TKS bolj intenzivno pridružil tudi SPD. Zimsko-alpinistični odsek so nadgradili v alpinistično-plezalni odsek, ki je deloval v Ljubljani, leta 1937 pa so v okviru društva na ljubljanski univerzi z nalogo vzgoje akademske mladine v alpiniste ustanovili Akademsko skupino

Slovenskega planinskega društva. "Med mlado generacijo ljubljanskih plezalcev danes prednjači akademska mladina, organizirana v Akademski skupini S. P. D. Namen skupine je širiti med akademsko mladino zanimanje za lepoto planin, turistiko, gojiti planinsko tovarštvo, vršiti literarno znanstveno delo, v kolikor se nanaša na planinstvo in njegovo naravo, prirejati tečaje in

izlete, članske sestanke in predavanja ter pripravljati svojim članom vsakovrstne olajšave pri izletih v planine in pri njihovem raziskovanju [...]. Priredili smo dva plezalna tečaja, zimskega meseca marca na Kokrškem sedlu, vodil ga je g. Boris Režek, letnega pa meseca julija na Jermanovih vratih. Letni tečaj smo delili na začetniškega in nadaljevalnega, prvega je vodil tovariš Vinko Modec ob pomoči tov. Tarterja, drugega pa g. Režek Boris ob pomoči tov. Kopača. Vsi ti tečaji so zelo lepo uspeli ter nam vzbujajo upravičene nade v nadaljnji uspešen razvoj slovenske alpinistike."

Program in predavatelji alpinistične šole TK Skala leta 1937

I. Predavanja	II. Predavatelji
1. Ideologija alpinizma	dr. Henrik Tuma
2. Topografija	dr. Oskar Reya
3. Orientacija – čitanje kart	dr. Valter Bohinc
4. Higiena alpinista	dr. Edo Pajnič
5. Prva pomoč v nezgodah	ing. France Avčič
6. Meteorologija	cand. ing. Vinko Modec
7. Nevarnosti v gorah	dr. Bogdan Brecejl
8. Botanika	dr. Rajko Ložar
9. Zoologija	Jože Herfort
10. Oprema alpinista	dr. Miha Potočnik
11. Plezanje	ravn. Franjo Vilhar ing. Herbert Drogenik dr. Mirko Kajzelj prof. Marijan Lipovšek Uroš Župančič
III. Čas: januar, februar, marec, april, maj	
IV. Teoretična predavanja z demonstracijami, praktične vaje na terenu (orientacija, plezanje), ogled muzeja itd.	

Razmah dejavnosti po vojni

Konec druge svetovne vojne je prinesel silovit razmah slovenskega alpinizma po številu plezalcev, izvedenih tečajih ter posledično še v kvaliteti. Primerjava alpinističnega izobraževanja v predvojnem in povojnem obdobju je zelo zgovorna. Do 2. svetovne vojne je bilo pri nas organiziranih zelo malo alpinističnih tečajev in alpinističnih šol, v prvih povojnih letih pa so samo med letoma 1946 in 1955 alpinistični odseki organizirali kar 192 alpinističnih zimskih in letnih tečajev. Leta 1946 je Alpinistični odsek Ljubljana kot prvi po vojni organiziral alpinistični tečaj na Kamniškem sedlu,

naslednjega leta ga je tam organizirala še Gorska reševalna služba. Na njem so sodelovali alpinistični odseki Celje, Tržič, Jesenice in Ljubljana. Leta 1949 je v Vratih potekal prvi ženski alpinistični tečaj, v svetovnem merilu eden prvih te vrste. Ženske naj bi bile manj sposobne v tehniki plezanja in naj bi zato preveč zaostajale za povprečnim nivojem pripravnikov. V tečaj so se vključila dekleta vseh alpinističnih odsekov. Udeležilo se ga je trideset "tovarišic, in sicer sedem iz AO Ljubljane, dvanajst iz Trbovelj, ena

iz Slovenj Gradca, ena iz Mojstrane, štiri iz Postojne, šest iz Kranja, tri iz Škofje Loke, po ena iz Radovljice, Tržiča in Jesenic ter dve iz Celja." Na "babjem tečaju", kakor se mu je po domače reklo, so imele udeleženske najprej zdravniški pregled. Izmenično so se nato udeleževale pouka teorije in prakse. V navezi z inštruktorji so opravljale vzpone v okoliških stenah. Tečaj je trajal teden dni in na koncu je vsaka izmed tečajnic dobila tudi oceno. "Tečajnice so pokazale izredno zanimanje za alpinistiko ter izvrstno telesno kondicijo, o čemer pričajo preplezane smeri, ki se zaradi težavnosti v začetniških tečajih običajno ne plezajo. Tečaj je pokazal, da z mladimi alpinistkami prihaja naraščaj, ki vzbuja

najlepše nade." Drugi in hkrati zadnji tabor je pod vodstvom Joža Čopa potekal na Korošici leta 1951. Tega "babjega tečaja" se je udeležilo petnajst tečajnic.

Leta 1951 je bila v Ljubljani organizirana prva povojna plezalna šola, ki so jo vodili alpinisti iz PD Ljubljana-Matica. Trajala je mesec in pol, 25 slušateljev je enkrat tedensko obiskovalo predavanja in praktične vaje v Turncu pod Šmarno goro. Ta in naslednje šole, ki so bile izvedene že naslednje leto v Ljubljani, Mariboru in Hrastniku, so potrdile dejstvo, da so alpinistične šole zaradi postopnega učenja in možnosti sprotnega in večkratnega utrjevanja znanja za izobraževanje začetnikov bolj primerne od kratkotrajnih tečajev z zgoščeno učno vsebino, zato so jih v naslednjih letih tudi bolj propagirali. V naslednjih letih pa do danes se je tako pokritost z učnimi kadri in alpinističnimi šolami razpršila po vsej Sloveniji. Naslednji korak pri izobraževanju je bil standardizacija kvalitete izobraževalnega procesa. V naslednjih desetletjih se je alpinistično izobraževanje poenotilo in institucionaliziralo in tako imamo danes enotni učni načrt, ki ga predpiše Podkomisija za vzgojo in izobraževanje Komisije za alpinizem pri Planinski zvezi Slovenije, ter preverjanje znanja pred izpitno komisijo ob koncu izobraževalnega procesa.

Smo pa Slovenci v začetku petdesetih let dobili tudi nov, prvi povojni plezalni priročnik *Plezalna tehnika* Marjana Keršiča - Belača. Do naslednje didaktične alpinistične literature smo morali čakati dvaindvajset let. Leta 1972 je izšlo delo Tineta Miheliča in Toneta Škarje, *Hoja in plezanje v gorah*, leta 1993 pa je Planinska zveza Slovenije izdala *Alpinistično šolo* Toneta Golnarja.

Izven domačih meja

Za poseben alpinistično izobraževalni dosežek slovenske alpinistične šole velja tudi šola v Manangu pod Anapurnami, ki so jo ustanovili, da bi višinske nosače izšolali za nepalske gorske vodnike. Ustanovljena je bila leta 1979 na pobudo Aleša Kunaverja. Zamisel o ustanovitvi šole je Kunaver dobil na odpravi na Anapurno leta 1969 oziroma že prej. Leta 1962 je skupaj z Zoranom Jerinom potoval po Nepal, iščoč cilje prihodnjih odprav. Zoran Jerin se je spominjal: "Aleš je začel pri prvih korakih najine 600 kilometrov dolge poti premišljevat,

Skalaši urijo tečajnike na Žagani peči ob cesti iz Kamniške Bistrice v Konec. Fototeka Slovenskega planinskega muzeja

da bi kot zdravnik zanesljivo za nekaj let odšel v Nepal in da za zdravnika ne more biti nič lepšega, kot pomagati ljudem v takšni srednjeveški državi. V naslednje pol ure je, medtem ko sem jaz premišljeval predvsem o tem, da je vroče in da bi dal ne vem kaj za malo lažji nahrbtnik, to svojo misel povedal v več različicah, ki jih je že obogatil z vsemi potrebnimi kje, kako in kdaj. V svoji sitnobi sem ga naposled prekinil, kaj bo vendarle storil, ko bo v svoja razmišljanja vpletel tudi nerodno podrobnost, da ni zdravnik. Ustavil se je v senci drevoreda [...] in mi, čeprav je vedel, da sem zloben, čisto resno odvrnil: 'No, saj ni treba biti ravno zdravnik. Pomagaš lahko na veliko načinov [...], ne bi bilo na primer fantastično tudi v Nepal ustanoviti alpinistične šole za Šerpe, kje gori v Khumbu, kamor greva?'" Najprej se je zdela ideja o šoli v odročnih himalajskih predelih utopična, a zaradi Kunaverjevega požrtvovalnega dela ter s pomočjo PZS, Zavoda za mednarodno znanstveno in tehnično sodelovanje in Fonda solidarnosti se je uresničila tudi ta dolgoletna želja. Po Kunaverjevi smrti leta 1984 je vodenje šole prevzel Peter Markič, za njim pa Bojan Pollak. Slovenski alpinistični inštruktorji so tako uspešno vzgajali vodnike Nepalske planinske zveze več kot trideset let. ●

Viri:

Arhiv Republike Slovenije: register društev AS 0068A: Turistovski klub Skala.
Slovenski planinski muzej: Karl Pivk, *Delo Akademске skupine Slovenskega planinskega društva*, Triglavska muzejska zbirka, Seznam, Spisana predavanja za radio.
Raziskovalna postaja ZRC-SAZU Nova Gorica: Zapuščina Henrika Tume, korespondenca Turistovski klub Skala.

Literatura:

Elizabeta Gradnik: *Aleševa šola za nepalske gorske vodnike*. Katalog k razstavi. Gornjesavski muzej Jesenice, 2008.
Peter Mikša; Kornelija Ajlec: *Slovensko planinstvo*. Ljubljana: ZRC SAZU 2011.
Peter Mikša, Urban Golob: *Zgodovina slovenskega alpinizma*. Ljubljana, 2013.
Vladimir Škerlak: Zgodovina alpinističnega kluba Skala. *Planinski vestnik*, 1961, št. 8, str. 364–401; št. 10, str. 551–564; št. 11, str. 627–637; št. 12, str. 701–709; *Planinski vestnik*, 1962; št. 1, str. 25–32; št. 2, str. 68–74; št. 3, str. 141–142; št. 8, str. 355–361.
Ženski alpinistični tečaj, *Planinski vestnik*, 1949, št. 8–9, str. 213–214.

Izobraževanje alpinistk nekoč

"Pripravnice so se v dosedanjih alpinističnih tečajih, ki so jih priredili odseki sami, pokazale, da so v tehniki plezanja zaostale za povprečnim nivojem razvoja pripravnikov. Da se ta razlika nekoliko zmanjša in da se dvigne nekatere članice na tak nivo, da bodo sposobne sodelovati na sličnih tečajih kot nastavniki, je PZS odločila, da se izvede v poletnem mesecu 1949. leta ženski alpinistični tečaj." Taka je bila obrazložitev motiva za organizacijo alpinističnega tečaja za pripravnice, ki je potekal med 2. in 10. julijem 1949 v Vratih. Ob zaključku tečaja je bila vsaka posameznica ocenjena s skupno opisno oceno (dobro do odlično), posebej pa so izpostavili tiste, ki so bile sposobne voditi navezo. Nekatere so bile v sklepnih mislih poročila o tečaju tudi okrcane; sicer ne poimensko, a vodji tečaja Andrej More in Tone Bučer sta pri posameznih tečajnicah ugotovila nekatere "pomanjkljivosti kot npr. nedisciplinarnost, netovarištvo, slab odnos do dela ali kolektivnega dela, neresnost, večvrednost itd." Bržkone so nekatera dekleta sedela na ušesih, ko je bilo na sporedu predavanje o liku planinca in alpinista.

Mateja Pate

Alpinistka se uri v plezanju v steni Malega Triglava, večjega balvana v neposredni bližini Aljaževega doma v Vratih.
Fototeka Slovenskega planinskega muzeja

Alpinistične šole danes

Organizacija alpinističnega izobraževanja v Sloveniji

Tina Leskošek

Postopno opuščanje vloge aktivne tabornice in iskanje nečesa podobnega je tudi mene pred devetimi leti pripeljalo na alpinistični odsek. Tam je bila že cela zbirka nekdanjih tabornikov in podobno mislečih, ki so na odseku nadaljevali z življenjem z naravo in iskali dodatne izzive v situacijah, ki jih lahko doživiš samo v stenah, daleč od udobja, le s pripomočki, ki jih imaš s seboj, in samo s prijatelji, ki so takrat ob tebi. Treba je bilo iti skozi alpinistično šolo, kjer so nas naučili veliko, nekaj pa smo se še sami s svojimi samostojnimi in precej nespametnimi podvigi v tistem času.

Osem let po tečajniškem stažu sem tudi jaz, skupaj z Jako Rovanom, vodila alpinistično šolo. Perspektiva se je spremenila – kar naenkrat sem skeptično opazovala korake "svojih" tečajnikov po strmih *šodru* in preračunavala, kaj bom storila, če se bo kdo odkotalil navzdol. Nekateri so po šoli poniknili, nekateri so se na odseku našli in plezajo, spet pa je, kot vsako leto znova, veliko *soferajnovcev* združilo moči, da bi tečajnike čim več naučili.

Danes v Sloveniji deluje 46 aktivnih alpinističnih kolektivov, po domače *ferajnov* – odsekov (AO), klubov (AK), društev ali sekcij (AS). Vsak po svoje se trudi obstati, torej obdržati ali povečati število članov, ohraniti plezalno aktivnost in prostovoljno delovanje. Za vse to pa je

skoraj nujno potrebno organiziranje izobraževanja, alpinističnih šol. Splošni pregled šol po Sloveniji kaže na visoko nivo organiziranega izobraževanja, podkrepljen z vsakoletnimi državnimi izpiti za naziva alpinist in alpinistični inštruktor, ki zagotavljata dobro usposobljen kader za delovanje na odsekih. O načinu delovanja njihovih šol smo povprašali 18 alpinističnih odsekov po Sloveniji.

Alpinistično znanje

V alpinistični šoli se tečajniki naučijo osnov varnega gibanja v gorah, plezanja v stenah, pravilne uporabe alpinistične opreme, pomoči tovarišu, vrvnih manevrov in izogibanja subjektivnim ter objektivnim nevarnostim – tako v letnih kot v zimskih razmerah. Večino znanja pa pridobijo šele z izkušnjami, torej z leti aktivnega alpinističnega udejstvovanja. Veliko odsekov organizira alpinistično šolo vsako leto, nekateri pa tudi na dve leti. Ponekod je razlog premalo kadra, da bi vse izpeljali v enem letu, nekje pa je tak pač program.

Čprav tečajniške obveznosti opravijo v letu ali dveh, večina odsekov za konec izobraževalnega procesa smatra pridobitev naziva alpinist – za to pa tečajniki potrebujejo najmanj tri leta, večinoma pa več. Do tega naziva pride po besedah Tomija Aurednika, predsednika AK Slovenska Bistrica, le okoli 15 % začetne tečajniške skupine.

Z leve: Nadelhorn, Lenzspitze, Dom (najvišji vrh v sredini slike), Täschhorn, Alphubel (planotast vrh na skrajni desni).

Foto: Jaka Rovani

Alpinizem ni zgolj šport, ampak način življenja. Foto: Tadej Bregar

Število tečajnikov pri večini AO skozi leta niha. Velikost kraja ni nujno odločilna, saj, recimo, v Ljubljani, ki ima največ "potencialnih" tečajnikov, deluje tudi največ odsekov, ki so konkurenčni. Se pa študenti od drugje, ki študirajo v Ljubljani, za tisti čas dostikrat pridružijo enemu od ljubljanskih odsekov.

"Danes tečajniki kolebajo med aerobiko in salso, na koncu pa se odločijo za alpinizem. Ne vedo dobro, v kaj se podajajo in kaj si sploh želijo, ne hodijo v hribe, bojijo se višine ..." Matevž Jerman, načelnik AO Ljubljana-Matica

Veliko število tečajnikov (okoli 20) beležijo v AO Črnuče, APD Kozjak Maribor, Železničar, Kranj in v Soškem AO, manjše šole (do 10 tečajnikov) pa imajo npr. AO Domžale, Jesenice, Bovec, Cerklje, Tržič, Obalni AO in AK Slovenska Bistrica. Na več odsekih so zadnja leta zaznali upadnje, izjema pa je AS Ajdovščina, kjer vpis že nekaj let raste.

Tečajniki

Včasih so v svet alpinizma vstopali predvsem mladi ljudje, danes pa se starost tečajnikov zvišuje. Pogojena je tudi s časom študija – manjši kraji, ki ostanejo brez študentov, imajo praviloma starejše tečajnike, vendar je podoben pojav zaznati tudi v "študijskih" krajih. Povprečno starost svojih tečajnikov so letos pod 25

let ocenili AO Cerčno in Železničar, Soški AO in AK Ravne ter Slovenska Bistrica, večina drugih od 25 do 30 let, nekateri pa tudi več.

Nekateri odseki imajo tudi zgornjo starostno omejitev, npr. AK Slovenska Bistrica, kjer je omejitev 25 let. Čemu? "Ker na odseku zagotovo dlje ostanejo tisti, ki pridejo mlajši," pravi Matija Valič, načelnik AO Rašica.

Uspešen zaključek šole je odvisen od udeležbe na predavanjih in vajah, števila opravljenih plezalnih tur in končnega izpita. Po vsem tem tečajniki pridobijo nov naziv – mlajši pripravniki.

Vsi odseki si želijo, da bi po šoli ostalo aktivnih čim več tečajnikov oziroma pripravnikov. Na vprašanja, kaj aktivnost

Alpinistična šola je osnova, največ alpinističnega znanja pa prinesejo leta izkušenj.

Foto: Jaka Rovani

sploh pomeni in kakšnega aktivnega člana si najbolj želijo, ni preprosto odgovoriti. Bi radi vzgajali vrhunske alpiniste, ki sledijo predvsem svojim plezalnim ambicijam, ali povprečne plezalce, ki več dela vložijo v tečajnike in delovanje odseka? Pri nas smo se dokopali do ugotovitve (nič kaj nove), da je odsek skupnost različnih ljudi. Nekateri veliko plezajo, nekateri radi plezajo s tečajniki, spet drugi smučajo, športno plezajo ali pa mogoče samo *žurirajo*, vsi pa na neki

način soustvarjajo družbo, znotraj katere skušamo ves čas spodbujati alpinizem – saj zato se pa odseku reče alpinistični. Naj si torej "aktivnost" interpretira vsak po svoje, dejstvo je, da je nekaj let po končani šoli na večini odsekov aktivnih 10 do 40 % tečajnikov, z boljšim povprečjem pa se lahko pohvalita AO Cerčno in Kozjak Maribor.

Denar in prostovoljstvo

Cena alpinistične šole je po odsekih različna. Večina jih ima dve različni ceni, in sicer eno za dijake, študente in brezposelne, drugo pa za zaposlene. Nekateri ceno razlikujejo tudi glede na starost tečajnika, ker pač vsi stremijo k čim mlajšim. Cene se večinoma gibljejo od 150 do 250 EUR. Najnižje cene imajo v AO Bovec, Soškem AO, AK Ravne in AS Ajdovščina (100 EUR ali manj), najvišje pa v Obalnem AO in AO Tržič (300 EUR ali več). Za zaposlene so cene najmanj za 100 (nekje pa tudi za 200) EUR višje, ponekod pa ne delajo razlik.

"Vpis se je z zvišanjem cene za zaposlene nekoliko zmanjšal, vendar smo s tem pridobili več resnično zainteresiranih in perspektivnih tečajnikov kot v prejšnjih letih, ko je bil vpis večji. Prenizka cena šole je mogoče eden od vzrokov, da tečajniki zadeve ne znajo dovolj ceniti oziroma da pride večje število kandidatov brez resne želje po alpinističnem

"Republiški izpiti dobro vplivajo na kvaliteto znanja. Na njih sodelujemo tudi inštruktorji z našega odseka in skušamo pomagati pri tej nalogi," pravi Marko Petek, Vodja Sveta alpinističnih inštruktorjev AO Kamnik.

Foto: Zdenka Mihelič

splošne družbene spremembe današnjega časa, ki tudi alpinizma niso zaobšle. Seveda ne, saj je neka dejavnost lahko še tako prvinska in tradicionalna, vedno jo izvajamo ljudje, vzgojeni v različnih časih in z različnimi vrednotami.

Na vprašanje, če so skozi leta opazili kakšne spremembe pri profilu svojih tečajnikov, Marta Krejan, alpinistična inštruktorica AK Ravne, odgovarja takole: "Redki so tisti, ki si želijo pravega alpinizma, raziskovanja in napredovanja do naziva alpinist ali inštruktor. Kljub možnostim, ki jih včasih ni bilo veliko, so bili nekoč tečajniki bolj aktivni. Dobro pa je, da se v šolo vpisuje vedno več deklet." Maja Perko, načelnica AO Jesenice, opaza, da mladi stare "rang lestvice"

(inštruktor, alpinist, pripravnik, tečajnik) ne upoštevajo več in da se tečajnikom na splošno malo *šmirgla*, prav tako vedno manj tečajniške samoiniciative omeni Marko Koren, alpinist Soškega AO.

"Nekateri se udeležijo šole zato, ker se ukvarjajo s *freerideom* ali soteskanjem in želijo pridobiti dodatna znanja za gibanje po gorskem svetu, vendar večina udeležencev ne namerava plezati v gorah," stanje v Bovcu opisuje Miha Mihelič, načelnik AO Bovec.

Težavo je natančneje razčlenil Luka Rutar, načelnik AO Kozjak Maribor: "Glavni problem je odnos do odseka in društva. Vedno manj je namreč občutka pripadnosti odseku, spoštovanja starejših po stažu in hkrati vedno več dojemanja

udejstvovanju," pravi Luka Rutar, načelnik AO Kozjak Maribor.

Če kdo misli, da odseki s šolami služijo, se moti. Na vprašanje, ali so vodje šol ali mentorji za svoje delo s tečajniki plačani, so vsi sodelujoči odseki odgovorili negativno. Po navadi se sodelujočim alpinistom povrnejo le materialni stroški, pa še to ne vedno. Čas se tu pač ne vrednoti v denarju, ampak gre za prostovoljno delo, ki so ga bili mentorji deležni tudi sami, in se prenaša "iz roda v rod". Če bi se vmešal denar, bi delo na odseku izgubilo svoj pravi pomen, meni večina vprašanih.

"Vsi inštruktorji, vodja šole, mentorji in člani, ki sodelujejo pri izvedbi šole, opravljajo delo prostovoljno. Šolnina se porabi na skupnih taborih za prehrano, kamp in prenočišča v kočah, za nabavo opreme za izvedbo šole (vrvi), za plačilo kotizacije za opravljanje izpitov za alpiniste in izobraževanje novih inštruktorjev ter licenčne seminarje. Volontersko delo je edini način združevanja članov odseka. Vsako plačilo za delo bi že nakazovalo na prehajanje v podjetje. Čeprav so bile tudi že drugačne težnje, se nam je do sedaj to obrestovalo," nam je izkušnje zaupal Mišo Primc, načelnik AO Celje Matica. "Simboličen znesek dobi vodja plezalne ture," pravi Matija Valič, načelnik AO Rašica, "za vzpon s tečajnikom pa se že vrsto let podeljujejo klini (1 vzpon – 1 klin)."

Vrednote

Najbolj zanimive odgovore z odsekov smo dobili na vprašanja, ki so namigovala na

Samoreševanje je eden od pomembnih vrvnih manevrov, ki jih na koncu šole tečajniki morajo obvladati. Foto: Tina Leskošek

Danes mnogi enačijo športno plezanje z alpinizmom, ko pa spoznajo, da so v alpinizmu nevarnosti neprimerno večje, jih kar precej obupa. Foto: Tadej Bregar

inštruktorjev in količino časa, ki ga mora kandidat vložiti v izpite. "Opazen je velik vpliv gorskih vodnikov, kar sicer povečuje strokovnost, po drugi strani pa spreminja odnos do alpinizma. Gre predvsem za materialnost, plačila itd. Manj je sproščenosti," je bil nekoliko kritičen Slavko Rožič, načelnik AO Tržič.

O državnem alpinističnem izobraževanju smo povprašali tudi vodjo usposabljanja pri Komisiji za alpinizem Toma Česna, ki ga bo letos zamenjal Alen Marinovič.

alpinistične šole in odseka kot nekega servisa v smislu 'šolo smo plačali, sedaj pa je vaša dolžnost, da nam omogočite plezanje, kadar se bo nam zazdelo'. Premalo je zavesti, da je šola samo tečaj, vse ostalo (plezanje s pripravniki izven programa šole, plezanje na taborih ...) pa prostovoljna dejavnost alpinistov odseka, ki se sicer trudimo *poservisirati* vse plezalne želje pripravnikov, vendar bi se morali oni tudi sami potruditi za navezovanje stikov in prijateljstev. V zadnjem času tudi v stenah vse večkrat srečujemo tečajnike ali pripravnike *frajerje*, ki s svojim obnašanjem dajejo vedeti, da sta jim plezalska in gorniška etika povsem tuji. Nerganje nad tem, da so se na vstopu pač znašli za nami, opazke v zvezi s soplezalko in plezanje s sončnimi očali sredi največjega naliva so stvari, ki jih nekaj časa nazaj ne bi doživeli. Namesto prijetnega klepeta na stojišču bi se ob taki 'družbi' najraje obrnil in šel domov."

Podobno razmišlja tudi Marko Makuc, načelnik AO Cerkljeva Gora: "Včasih so mladi že prej hodili v gore in alpinistična šola je bila nadgradnja. Danes najprej začnejo plezati v plezališčih, nato pa pridejo še k nam. Mnogi enačijo športno plezanje z alpinizmom. Gore poznajo zelo slabo. Imeli smo primere, ko niso znali hoditi niti po malo bolj zahtevnem brezpotju. Ko enkrat spoznajo, da alpinizem ni športno plezanje, da so nevarnosti neprimerno večje, jih kar precej obupa. Tečajniki so danes vse bolj 'internetna generacija', brez idej. So pa tisti, ki ostanejo, tehnično boljši plezalci kot včasih. Velika večina pleza predvsem v krajših, lažje dostopnih, navrtanih smereh, kar v začetnem obdobju niti ni slabo. Vendar

jih kar nekaj tega obdobja nikoli ne konča."

Ker v šolo prihajajo ljudje, ki sicer želijo dodatna znanja in so dobro situirani, vendar njihov končni namen ni biti in živeti kot alpinist, v AO Tržič razmišljajo o dodatnem programu, katerega cilj ni postati alpinist, ampak ekstremni planinec, nam je povedal Slavko Rožič, načelnik odseka. Nekaj takega, šolo varnega gibanja v gorah, so letos uvedli v AO Kranj in po besedah Janeza Ziherla, načelnika odseka, so zdaj tisti, ki bi radi v gorah res plezali, bolj izbrana družba.

Državni izpiti

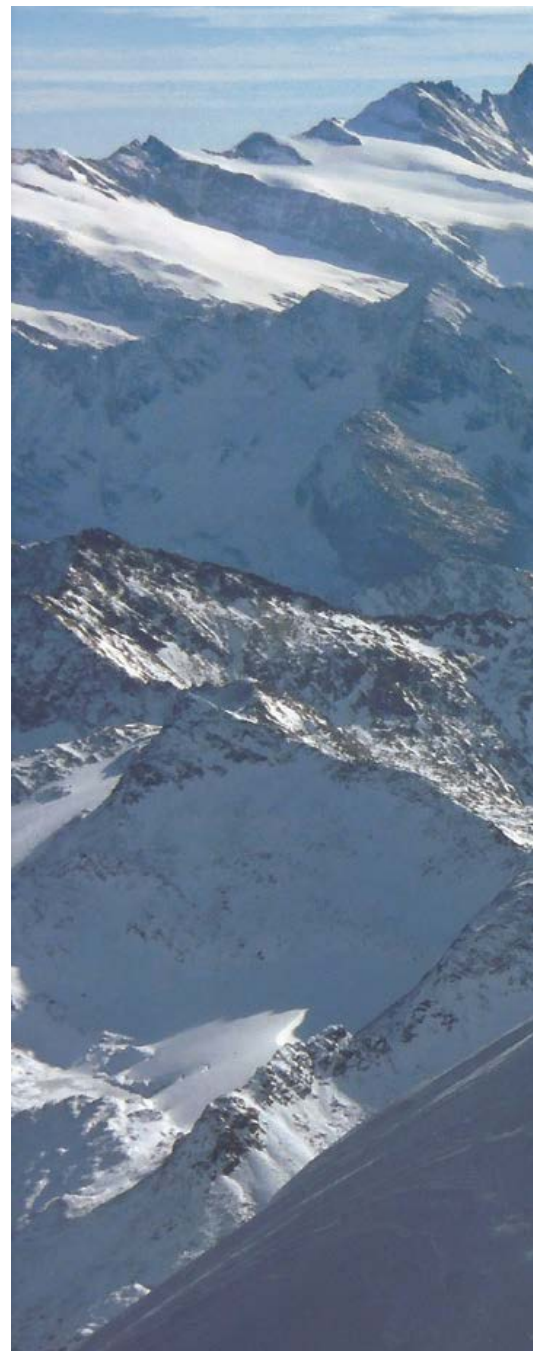
Ljudje, ki vodijo izobraževalne aktivnosti na odsekih, morajo iti skozi sito državnih izpitov in izobraževanj za alpiniste in inštruktorje, ki je za vse enako in naj bi zagotavljalo ustrezen nivo znanja. Večina odsekov meni, da so izpiti dobro organizirani in potekajo na visokem nivoju, sploh odkar je področje izobraževanja pred nekaj leti prevzel Tomo Česna.

"V zadnjem času so izpiti za alpiniste precej bolj smiselni, kot so bili včasih, ker je več poudarka na praktičnih znanjih. Prav tako se mi zdi dobra ideja vpeljava izpitne ture, kjer lahko vsak kandidat pokaže svoje znanje v povsem realnem okolju," meni Marko Makuc, načelnik AO Cerkljeva Gora.

Pripombe pa so se nanašale na preveliko število gorskih vodnikov v vlogi

Tečajniki se med šolo seznanijo tudi s tujimi gorami in hojo po ledeniku.

Foto: Aleš Bardorfer

Organizirani državni izpiti za alpiniste potekajo že 23 let. Od leta 2009 se jih je vsako leto udeležilo od 31 do 47 kandidatov, ki morajo pokazati suvereno znanje gibanja v gorah in stenah, orientacije, varovanja, vrvnih manevrov, prve pomoči, iskanja in reševanja iz plazu, zimske tehnike in športnega plezanja. Inštruktorji njihovega dela na izpitu praviloma ne komentirajo. V primeru, da kandidati naredijo napako, ki ima lahko za posledico hujšo nevarnost zanje osebno ali za njihovega soplezalca, inštruktor ukrepa in prekine izpit. Da je znanje kar najbolj objektivno ocenjeno, delo kandidatov vedno spremljata in ocenjujeta dva ali več inštruktorjev. Na osnovi zabeleženega pri posamezni vaji o uspešnosti odločajo vsi inštruktorji pri skupni analizi. Po izpitu iz letne in

zimske tehnike ter teoretičnem izpitu sledi še izpitna tura.

Od leta 2009 je vsako leto najmanj polovica kandidatov morala opraviti tudi popravni izpit, na koncu pa je izpit uspešno zaključilo vsaj 78 % kandidatov. O pomenu državnih izpitov pravi Tomo naslednje: "Sistem alpinističnega usposabljanja imamo v Sloveniji dokaj dobro razvit. Upal bi si trditi, da je med najboljšimi na svetu oziroma da tovrstnega nima veliko držav, vsaj ne s končnim državnim izpitom za alpiniste. Sicer pa vidim ta izpit kot nekakšen končni preizkus znanja, ki lahko služi kot dobra osnova in popotnica varnemu udejstvovanju v gorah. Razlogov, da nekdo hoče opraviti omenjeni izpit, pa je seveda veliko." In kdo je izpitna komisija? "Osnovni pogoj je seveda veljavna licenca

alpinističnega inštruktorja ali gorskega vodnika. A to je le osnova. Kot vodja usposabljanja sem hotel od inštruktorjev korektnost, visoko tehnično znanje, kredibilnost in praktično aktivnost v gorah, in sicer na nivoju, ki je višja od osnove, ki se jo zahteva za bodoče alpiniste."

Vsako leto je organiziran tudi seminar za alpinistične inštruktorje, kjer je poleg podrobnega alpinističnega znanja zahtevan tudi primeren nivo pedagoškega podajanja vsebin. Letos prijav žal ni bilo dovolj, prejšnja (4) leta pa je sodelovalo od 10 do 33 kandidatov, od katerih jih je najmanj 75 % seminar tudi uspešno zaključilo.

"Iz rezultatov se vidi, da na nekaterih odsekih po Sloveniji delajo odlično, prav tako pa imamo odseke, kjer si morajo prihodnji kandidati pomagati, kot vedo in znajo," pravi Tomo. ●

Slovenski pečat v Nepal

Boris Strmšek

Himalajska šola gorništv

Sedaj že kar daljnega leta 1992, ko sem se prvič odpravil v Nepal kot inštruktor v nepalski gorniški šoli, si seveda nisem predstavljal, da me bo pot kasneje še dvakrat zanesla tja z istim ciljem – naučiti bodoče nepalske vodnike in plezalce osnov gorništv in vrvne ter plezalne tehnike, kar jim bo omogočilo preživetje. Nekaterim dobesečno, ko se bodo spopadali z visokimi himalajskimi gorami, drugim pa že tako, da bodo z opravljeno gorniško šolo lažje dobili delo oziroma zaposlitev. Šest let kasneje sem odšel tja drugič, zadnji tovrstni "delovni" obisk Nepala pa je bil leta 2004. Prvič je vodil tečaj Matevž Lenarčič, nato sem bil tam dvakrat pod vodstvom Romana Robasa.

Pomembno je znanje

V času od prvega do zadnjega obiska v šoli, ki je v simpatični dolini pod Anapurnami blizu vasi Manang, se je spremenilo marsikaj. Nekoliko so napredovale gorniške tehnike, Nepalci oziroma njihovi inštruktorji so dobili nekaj izkušenj ter s tem slovenski inštruktorji dobre pomočnike, obenem je Nepal preстал nekaj političnih sprememb, marsikaj pa se je spremenilo tudi v Nepalski gorniški organizaciji. Pravzaprav ne gre za kakšno posebnost, saj se je v tem času povsod marsikaj spremenilo. Predvsem gre za to, da je šel razvoj naprej tako v tehniki hoje in plezanja kakor tudi pri razvoju gorniške opreme, vse predvsem v smislu varnosti.

Pogosto sem bil deležen vprašanja, kaj učimo Nepalce v šoli sredi Himalaje. Kako jih lahko sploh učimo o Himalaji, ko pa so oni tam doma, del nepalskih narodov, kot recimo Šerpe, pa je zelo dobro prilagojen na bivanje na večjih nadmorskih višinah!? Mogoče se res sliši nekoliko čudno, vsekakor pa se je treba zavedati, da je položaj podoben kot pri nas. Ne glede na to, ali živimo sredi Alp ali na njihovem obrobju ali celo precej daleč od njih, se je treba o alpinizmu veliko naučiti, preden imamo dovolj znanja za varno zahajanje v alpske stene. Ne glede na to, kje živimo ali koliko smo, recimo, prilagojeni na višino, je varnost pri naših gorniških dejavnostih odvisna od našega znanja in izkušenj. Osnove pa najlažje dobimo v tovrstni šoli oziroma na tečaju. Če se sedaj osredotočimo na gorniško šolo v Manangu oziroma Nepal, je jasno, da ni pomembno, kako so tečajniki prilagojeni na višino, temveč gre za to, kako znajo hoditi z derezami, kako bodo držali cepin v roki, kako znajo narediti varovanje,

Stavba manangške šole je primerna tudi za vaje vrvne tehnike; 1992.

Foto: Boris Strmšek

držati vrvi v roki ... Gre za to, da ni važno, ali si Šerpa ali Štajerec ali Južnotirolec, pomembna je količina usvojenega znanja. In to je enako v Nepal, Sloveniji, Italiji, Franciji, skratka povsod. Seveda je nekaj razlike med tečajniki v Nepal in tistimi iz gorniško bolj razviti držav, vendar so te razlike bolj statusne oziroma socialne. Njihova dojemljivost, vztrajnost in sposobnost sprejemanja teh specifičnih znanj pa so povsod podobne. Pogosto lahko tam srečamo tudi veliko bolj zagnane udeležence gorniškega izobraževanja kakor pri nas, vendar je treba iskati vzrok predvsem v namenu izobraževanja. Pri njih gre za možnost lažjega preživetja, za možnost zaslužka, za izobrazbo, ki jim bo pomagala izboljšati socialno stanje. Pri nas v Sloveniji gre večinoma za hobi oziroma preživljanje prostega časa, čeprav majhen delček gorniške populacije vseeno že živi od teh dejavnosti.

Gorniška šola zaradi preživetja

Vsebina tečaja je podobna kot pri nas, razlika je predvsem v tem, da je tečaj veliko bolj skoncentriran in poteka v enem kosu, velik del ga pa poteka v naravi oziroma na terenu. Pri nas dobivajo osnove alpinizma tečajniki v učilnicah, na dvoranskih plezalnih stenah, v plezališčih in pri plezanju večraztežajnih športnih smeri (Paklenica, Grazer Bergland ...), šele kasneje se srečajo s pravim alpinizmom. V Nepal smo v sklopu šolanja izvedli tudi delo na terenu, ki je bilo nekakšna himalajska odprava v malem z vsemi svojimi sklopi; ledeniške tehnike smo se učili na bližnjem ledeniku, kar pri nas seveda ni izvedljivo. Tudi plezalo se je, čeprav v manjšem obsegu, saj za skalno plezanje ni veliko možnosti. Vsekakor pa njihovo šolanje ni bilo namenjeno temu, da bodo postali skalni plezalci, gre za ljudi, ki bodo (ali so že prej) za razne agencije vodili ljudi na himalajskih trekingih, nekateri pa so morali svoje znanje izpopolniti, da lahko kot višinski nosači

Denar za šolo v Nepal, ki so jo leta 1979 zgradili domačini, je prispevala Jugoslavija na osnovi sporazuma o gospodarsko-tehničnem sodelovanju med Jugoslavijo in Nepalom. Pobudo je dal Aleš Kunaver, ki je bil tudi odgovoren za to, da se je vse skupaj uresničilo – reševal je skoraj prav vse birokratske in druge zastoje. Avtor projekta in prvi nadzornik je bil Branko Perko, njegov naslednik pa Peter Janežič - Petrač. Čeprav se je PZS leta 2013 zaradi usposobljenosti domačinov odločila umakniti in Nepalcem omogočiti, da sami organizirajo tečaje, oni še vedno prosijo za pomoč oz. sodelovanje. Eden od pomembnejših organizatorjev tečajev v Nepal Bojan Pollak je šolanje vodil kar osemkrat: "Od 1979 do 2013 smo izvedli 28 tečajev, na katerih smo dali osnovno alpinistično, na prvih 17 tečajih tudi vodniško znanje, 911 ljudem. V večini bili Nepalci, pa tudi nekaj drugih (Američani, Angleži, Arabci, Avstralci, Brazilci, Kitajci, Korejci, Pakistanci, Poljaki). Tečaj je izvedlo 112 različnih inštruktorjev in zdravnikov: iz Slovenije 56 (nekateri tudi po večkrat), Nepala 41 (nekateri tudi večkrat), Hrvaške 6, Francije 2, Kanade 2, Indije 1, Nemčije 1, Srbije 2 in Švice 1. Nepalci sami so izvedli še nekaj tečajev; vseh tečajnikov je bilo 1.129. Posamezni tečaji so trajali od 33 do 44 dni. Napisali smo priročnik v več izdajah in pripravili pisne izpitne teste za osnovni vodniški tečaj ter osebne izpitne liste za osnovni tečaj in jih tudi večkrat preizkusili. Nepalski inštruktorji so dosegli tako visoko znanje in usposobljenost, da so sposobni sami izvajati celotno usposabljanje. Ker ni finančnih sredstev, ker je pri nas vedno težje najti dovolj strokovno usposobljen kader, ki bi šel v Nepal samo ob pokritju stroškov, smo v letu 2013 končali tak način sodelovanja. V popolnosti smo dosegli cilj, ki ga je postavil Aleš Kunaver: 'Ne daj mi samo ribe, nauči me ribariti!' Nismo pa pretrgali stikov oz. sodelovanja. Konec leta 2013 je bila na obisku delegacija NMA (Nepal Mountaineering Association) in z njo smo se dogovarjali o prihodnjem sodelovanju in pomoči – izmenjava inštruktorjev, pomoč pri potrditvi licence UIAA (Union Internationale des Associations d'Alpinisme), pomoč pri morebitnem pridobivanju evropskih sredstev in podobno." Jani Bele, ki je bil zadnji slovenski inštruktor v Manangu, je konec julija lani zapisal: "Z mojo udeležbo se je končalo sodelovanje Planinske zveze Slovenije preko Komisije za odprave v tuja gorstva pri izobraževanju v šoli Aleša Kunaverja v Manangu. Šola je sedaj v rokah Nepalcev. Uresničile so se Aleševe sanje, da nepalski inštruktorji predavajo nepalskim tečajnikom v maternem jeziku."

Marta Krejan

Nepalско-slovenska ekipa tečajnikov in inštruktorjev šole v Manangu leta 2004
Foto: Boris Strmšek

pomagajo na himalajskih odpravah. Le majhen del oziroma redki posamezniki so v tej šoli z namenom, da bi lahko tudi samostojno plezali na vrhove gora. Čeprav smo seveda dobili v manangško šolo tudi takšne, ki so se povzpeli že na kakšen osemtisočak, nekateri celo na več, nekateri so že prej osvojili Everest, skratka, imeli so že nekaj predhodnih izkušenj in so bili tudi precej ambiciozni. Še posebej so se potrudili, ker je bila na zaključku tečaja podana ocena njihove uspešnosti na izpitih, kar je vsekakor imelo svojo težo tako pri njihovih delodajalcih kot tudi med samimi udeleženci tečaja. Posebna zgodba so bili policisti, ki so bili poslani na šolanje; z redkimi izjemami se z znanjem niso prav posebej izkazali, smo se jim pa pogosto nasmejali in ugotavljali, da so tudi v Nepal ali pa še posebej tam šale o policistih večinoma – resnične. Njihove možnosti za utrjevanje znanja in obnavljanje so se z leti povečale, saj se je prevedlo nekaj izobraževalne literature. Osnova so bila najprej skripta v več delih, kasneje pa knjiga oziroma priročnik v angleškem jeziku, ki je delo

slovenskih alpinističnih inštruktorjev. Res je sicer, da so nekateri nepalski inštruktorji precej zagovarjali francosko gorniško tehniko, čeprav ima tudi kakšno pomanjkljivost. Z večanjem znanja so postali bolj samozavestni, vendar pa se mi je vsaj v nekaterih primerih zdelo, da so naše znanje nekoliko podcenjevali in dajali prednost prav francoski gorniški šoli. Seveda ne gre samo za slovensko šolo alpinizma, temveč za zbir mednarodnih izkušenj ter prilagajanje najnovejšim dognanjem ter razvoju opreme. Tukaj je bil včasih tudi kakšen kratek stik. Res je tudi, da so nekateri njihovi inštruktorji bili precej častihlepni in so zagovarjali mnenje, da so oni sami sposobni voditi tečaje, kar pa se je vseeno izkazalo za precej slabo, seveda skozi naše oči, ker je bilo njihovo doživetje organizacije in izvedbe tečaja precej drugačno od našega, poleg tega je varnost bila včasih drugotnega pomena, linija najmanjšega odpora in ležernost pa hitro v ospredju. Prav zato pa je bilo pomembno naše sodelovanje pri gorniških tečajih.

Šola tudi za učitelje

Vsekakor je Gorniška šola v Manangu bila tudi za slovenske inštruktorje alpinizma dobra izkušnja, tako glede utrjevanja jezika (izobraževanje in

predavanja so potekala v angleščini s prevodi v nepalščino), spoznavanja kulture in običajev kot z vidika spoznavanja dežele in njihovih gora. V končni fazi pa smo slovenski inštruktorji pogosto nastopali tudi v vlogi učiteljev osnov iz osnovnošolskega in srednješolskega znanja, ki je potrebno za lažje doživetje gorniškega znanja ter je v Nepal vseeno na nekoliko nižjem nivoju kot pri nas. Razlika je pa še ena – v Nepal so inštruktorji oziroma učitelji veliko bolj spoštovani, kar mogoče v zadnjih letih pogrešamo v svojih alpinističnih kolektivih. In čas, ki smo ga preživeli skupaj, nam je veliko bolj približal njihov način življenja in doživetje narave ter gora, s tečajniki in nepalskimi inštruktorji pa smo seveda doživeli marsikaj, veliko veselih ter zabavnih zgodb se najde v spominih. Hkrati smo spoznali tudi kakšen delček njihove dežele več, kakor bi ga kot običajni turisti. In zamislite si veselje, ko smo se leta kasneje srečevali na poteh po Himalaji ali celo na odpravah. Zame je bila Gorniška šola v Manangu vsekakor lepa in koristna izkušnja. ○

Tadej Golob

Bila sva mlada oba, ko preko polja sva šla ...

Nekoč je obstajal neki poljski alpinist, Voytek Kurtyka mu je bilo ime (in še obstaja, da ne bo panike), ki je himalajcem opisal kot "umetnost trpljenja". Mislim, da bi se vsak, ki se je kdaj lotil katerekoli od alpinističnih panog, strinjal s tem, da lahko to definicijo mirno razširimo še na vse druge. Telesni napor, lakota, žeja, strah in z njim povezan psihični napor pa samospraševanje o žitju in bitju in smislu

Avtor razmišljanja in njegov soplezalec na vrhu Rombona po preplezani prvenstveni smeri
Arhiv Tadeja Goloba

evforije v svojem življenju krepko kri ... se pravi, sem se moral zelo potruditi in na tem mestu bi se človek utegnil vprašati, ali se je splašalo, če ne bi ta kolumna govorila o drugih rečeh. In sicer o tem, da kot optimistično bitje domnevaš, da bo z leti nekako vse to prešlo oziroma se bodo tegobe zmanjšale, pa se seveda ne. Samo huje in huje je.

Nekoč sem bil študent in imel sem *jugota*. Takrat nisem vedel, sedaj pa vem, da je bila to najboljša možna kombinacija za ukvarjanje z alpinizmom. Kot študent sem imel približno eno skrb neke v zadnjem delu svojih možganov, in sicer, kako študirati in doštudirati, dokler nisem sklenil, da jo zanemarim, in potem nisem

Preselimo se – časovno in krajevno – v letošnji marec in iz helikopterja, ki ima naprave za nočno letenje in sledenje, pogledimo na cesto med Rabljem in Logom pod Mangartom. Če napremo oči, lahko ob peti uri in štirinajst minut na tretji serpentin opazimo majhno Volkswagnovno dostavno vozilo, v katerem glasbenik Marko Brdник poskuša doseči parkirišče doline Možnica, preden bi zaspal, ob njem pa novinar-pisatelj-alpinist (tako se sedaj oglašujem) Tadej Golob to že počne. Dvajset minut pozneje oba nejevoljna stopita iz vozila. Termometer kaže štiri stopinje, kar je ... Je to preveč? Kdaj smo pa še plezali, ko je bilo pozimi nad

s sezami člankov in z njihovimi *dedljajni* oziroma roki za oddajo. Vsi datumi so že v polpretekliku. Marko Brdnik ima naslednji dan koncert v Mariboru in bi moral ta dan vaditi ... Če sedaj skleneta, da je pretoplo, bi skoraj šlo. V zadregi postopata okoli avtomobila in čakata prvega, da reče: "Tole ni ničemur podobno. Ne moreš plezati, če je pa pretoplo."

Dve uri pozneje sta na vstopu v prvenstveno smer v severni steni Rombona. Golob, ki zaostaja, sklene, da bo to razumel kot dosežek te zime, in začne oprezati za izgovori, da bi obrnila, ampak je Marko Brdnik že v prvem raztežaju, ki sta ga pred kakšnimi tremi leti, ko sta se prvič lotila te stene, preplezala po težkih mukah in navezana, sedaj pa je lepo zalit in gre brez vrvi, z nekaj malega težavami zaradi pršnih plazov, ki se iz zgornjega sto dvanajst hektarov velikega kotla s snegom vsipavajo v pol metra širok kamin.

Preskočimo nekaj ur in se povzpni mo kakšnih sedemsto metrov više, kjer ob zadnjih luksih, ki jih od sebe daje tisti dan, Golob poskuša najti pot iz stene. Ne uspe mu in noč pričaka naša junaka zgodbe v plitvi votlini sredi stene, ki ima od dveh reči, ki naj bi jih imela vsaka votlina, samo eno: nekakšen strop, dna pa niti ne. Noč preživita na pol sede, na pol vise. Mokra sta, lačna in žejna in temperatura pade pod ničlo, a se tega ne veselita ... in da skrajšamo, zjutraj nadaljujeta in po dveh raztežajih in dveh hujših *nohtanjih* dosežeta rob stene. Nejeverno pogledujeta okoli sebe, drug drugega pa spet okoli sebe ... Če nista sanjala, sta pravkar preplezala noro zimsko smer. In sedaj poanta, ker kolumna mora imeti poanto. Ponujam tri:

- Potrpljenje je božja mast. (Slovenski pregovor)
- Starost ni za mehkužneže. (Bette Davis)
- Kako to, da nihče od mlajših v letošnji zimi v domačih gorah ni preplezal nič težjega? (Saj ni, ne?)

Mogočih je seveda več pravih izbir. **◉**

vsega tega in še pred tem vstajanje ob nekih nemogočih urah (nekoč me je ob štirih zjutraj na Celovški v vrsto postavil policist, ki je lovil one, ki so se pijani vračali iz diskotek ... "Kam gremo?") in vračanje ob urah, ko so že vsi drugi opravili svoje za tisti dan, z red bullom in kavo v eni roki in s steklenim pogledom skozi sprednjo šipo in z misljo, kaj bi dal za eno pivo, pa ne moreš nič dat', ker ti je Keber to že pred leti preprečil. Skratka, kot alpinist sem za tistih nekaj trenutkov

imel skrbi. Še vedno pa sem imel *jugota*, s katerim se je dalo pripeljati do gora, in to je bilo to.

Dobrih dvajset let pozneje imam službo (no, službo, nekakšno megleno pogodbo, ki jo vsako leto obnavljam), ki zadostuje komaj za kruh, za putrček in kaviar se moram pa posebej potruditi, imam dva otroke in ženo in pravzaprav mi na tem svetu ne bi nič manjkalo, če bi me sčasoma spustilo plezalsko veselje.

nulo? Nismo, ne, in mogoče bi lahko šla kar ...

Za intermezzo pogledimo na Golobov *mej*/tistega nastajajočega dne (v bistvu prejšnjega, tisti dan mu še nihče ni nič poslal): poleg običajnih, v katerih mu slovenski forum socialnega podjetništva pošilja pobudo za alternativni odkup in preoblikovanje Mercatorja v kooperativo Naš Mercator, ženska.si pa seznam živil, ki škodujejo lepi koži, je pismo urednika, pospremljeno s tremi klicaji pa

Vedno radostno doživetje

Marjan Bradeško

Igor Škamperle, sociolog kulture, književnik in alpinist

Igor Škamperle Arhiv Igorja Škamperleta

Enega tistih čudovitih petkov v študentskih letih, ko smo se "napokali" na večerne gorenjske avtobuse in hiteli gorniškemu koncu tedna naproti, sva z Mojco izstopila pod Mihovim domom pod Vršičem, kjer je sopihajoč avtobus za kratek čas postal. Skupinica treh fantov – alpinistov – je že na daleč dajala videz drugačnih alpinistov. Navajena dostikrat malce vzvišenega pogleda na nas, "šodrovce", sva bila presenečena, ko so ti alpinisti z nama prav prijazno spregovorili, še posebej tisti, ki je nosil očala. Zanimala naju je planina Zapotok pa Možnica – in kdo bi znal bolje povedati kakor oni, ki so šli nekam v Loško steno. Govorili so s tako globoko ljubeznijo – o neizmerno lepih tolmunih, o popolnoma beli skali ... Narava in ljubezen do nje, nič tistega športnega napenjanja, kakršnega sem bil dostikrat deležen od kakega drugega takrat pomembnega alpinista. Fant z očali v tej prijazni skupinici je bil Igor Škamperle.

Sodeč po vaši zadnji knjigi, *Dotiki pokrajine*, je ta ljubezen do narave ostala, še več, doživljate jo še globlje. Koliko in kje?

Da, ljubezen do narave je ostala. Seveda, z leti se na osnovi izkušenj oblike doživljanja narave in sveta spreminjajo. V deških letih sem se navdušil nad naravo v najbolj preprosti obliki: pritegnili so me gore, gozd, plezanje po drevesih, odkrivanje teže dostopnih krajev, kakršni so jame, tolmuni, soteske. Iz Trsta, od koder sem doma, sva s prijateljem Kajetanom poleti rajše kakor do morja hodila na kohanje v dolino Glinščice, kjer so izvrstne bele apnenčaste stene in večji tolmuni v potoku. Zgodaj sem se navdušil nad hribi in pri petnajstih letih šel na srednjo gozdarsko šolo v Postojno.

Kakšno je to vaše druženje z naravo? Odrešljivo, okrepično, pomirjujoče, navdihujoče?

Nekaj vsega tega po malem. Seveda, na začetku je stik z naravo in njenimi bitji posebna oblika spoznavanja, ki človeka napolnjuje s srečo in samozavestjo. Pri meni je šlo tudi za osebno obliko odraščanja. Lastnostim, ki ste jih omenili, bi dodal raziskovalno, ki je plod naše radovednosti in želje, da bi spoznali svet. Narava, od morja do gora, je v tem pogledu brezmejnja zakladnica. Poleg tega me je na mnogih poteh, naj je šlo za zahtevne plezalne vzpone ali za navadno potepanje po gozdovih, na primer med Pokljuko, Debelo pečjo in Radovno, spremljal *gratifikatorni* občutek. To pomeni, da občutiš hvaležnost, ker si deležen lepote in vrednosti bivanja in sveta.

V knjigi *Dotiki pokrajine* čutimo neko filozofijo, mitologijo narave. Že v svoji doktorski disertaciji ste se ukvarjali s filozofijo narave pri Giordanu Brunu. Kaj sploh je filozofija narave?

Na splošno gre za stare filozofske nauke, ki so pojmovali naravni svet, še preden je znanstvena govorica narave postala "matematična". V prisposobi pa gre za stremljenje, da bi polno živeli, v aktivnem stiku z izobiljem narave, s katero si sopripadamo. Človek ni popoln gospodar, niti ne sme postati suženj lastnih idej ali pa tehnologije, ampak naj se zave svoje pripadnosti svetu in s tem odgovornosti, ki jo ima do stvarstva kot razumno bitje. Filozofija narave zajema določen slog življenja. V tem ima pomembno vlogo stik z bitji, gre za zmes doživetja in stvarnosti, npr. drevesa in cvetlice s svojimi

pravljčnimi rodovniki, bajeslovna bitja, svojevrstni glasovi, ki jih slišimo, ko se sami znajdemo v soteskah ali v mračnih, jamskih prostorih pod zemljo.

Kaj pa gore?

Gorska narava je v tem pogledu "izbrana". To je zaradi svojih posebnosti, predvsem višine in posebne zračnosti, odmika od običajne, vsakdanje stvarnosti, kar nam omogoči, da za nekaj časa "izstopimo iz sveta" in smo bližje nebeški naravi. Umik v samoto, asketska vaja, dotik golega bivanja, ki prevzema obredne oblike, se pojavlja v vseh izvirnih duhovnih kulturah. Zakaj? Ker nas vodi do bistva življenja in do tistega občutja, ki mu rečemo "vzvišeno", s tujko *numinozno*, ki je presežno in skrivnostno. Zaradi svoje drugačnosti nas plaši, ker se zdi, da ne pripada temu svetu, a nas hkrati privlači, ker se zdi, da je prav to bistvo sveta in je v njem skrita velika moč. Pot v gore in alpinizem, ki sta se razvila v modernem času, velikokrat izražata prav te globlje plasti človekovega hrepenenja, ki so v svoji izvorni obliki religiozne narave, čeprav se sodobni, sekularizirani človek tega največkrat niti ne zaveda.

Je bila že takrat, pred letom 1985, ko ste v samotnih stenah nad Možnico in Koritnico zelo konkretno zbirali gradivo za plezalni vodniček, v vaših mislih tudi filozofija narave?

Prav v tistih letih sem ob plezanju odkrival tudi kulturno in duhovno obzorje, ki spremlja gorniško dejavnost. Seveda, vzvišenost spremlja tudi stik z nevarnostjo. Ta je vedno navzoča in je del odhajanja v gore, še posebno, ko se odpravljamo na plezalno turo. V tem se alpinizem razlikuje od drugih dejavnosti in športa. Vzpon na goro vključuje pripravo in dostop, vrsto malih obrednih dejanj, od menjave obutve in uporabe posebne opreme. Večkrat smo priče drobnim, a za duševnost pomembnim osebnim gestam. Sledi prehod v drugačno sfero bivanja, vstop v plezalno smer, začetek zahtevne poti, kjer se "vse spremeni" in smo priče nekoliko drugačnim zakonom ali oblikam bivanja. Čas se zgosti, male geste in premiki se raztezajo v nedefinirano trajnost. Na zahtevnejših prehodih se v gorskem okolju, ki deluje

kakor "drugi kraj", dobesedno dotikamo "simbolne smrti". Slep korak, napačen premik, prileteli kamen so lahko usodni. Ta dvojnost presežnosti in izrazito osebnega se mi zdi jedro doživljanja gora. Vzponu sledi izstop oziroma prehod v lažji svet in neke vrste "preporod". Toda v gorah dobro poznamo tudi sestop, vračanje nazaj v dolino. Zbranost popusti ... Mnogi so prav na tem prehodu izgubili sled. Že od starih šamanov vemo, da je vrnitev v običajni svet občutljiva in zahtevna naloga. A če gre vse po sreči, se

vrnemo drugačni, obogateni z izjemno izkušnjo, ki je ni moč preprosto definirati. Vračamo se polni zadoščenja, a tudi skromnejši in bolj strpni.

In potem ste na zlati veji opazili sneg in napisali roman *Sneg na zlati veji*. Iz vaših gozdarsko-alpinističnih mladostnih let. Je v tem tudi simbolika? Zlata veja je prisposodba, ki izhaja iz antičnega mita. Raste na skrivnem drevesu v gozdu. Tistemu, ki jo najde, odpre pot v onkrajni svet podzemlja.

Dolomiti, Cima Burel, Italijansko-poljska smer, VI, A2, 1300 m. Avtor v osrednjem delu, za njim soplezalec v navezi Bogdan Biščak. 11.–12. september 1982.

Foto: Igor Mezgec

A ne gre le za bajeslovno podzemlje, ampak za duševne plasti bivanja in za srečevanja z resničnostjo, ki je drugačna od vsakdanjosti. V naslovu sem želel nakazati, da je zlato vejo, ki mi je omogočila bivanje v bajeslovnem svetu gora, sten in gozdov, prekril sneg. V knjigi sem želel opisati prigode iz plezalnih let, ki sem jih skušal povezati v sklenjeno razvojno in doživljajsko pot.

[Z gozdarske srednje šole ste predsedali na književnost in sociologijo. Zanimiv preskok – ali pač ne?](#)

Nedvomno. Preskok je bil velik in dokaj nenavaden. Še danes mi ga je težko pojasniti. Morda lahko v pomoč priključem začetek Nietzschejeve knjige o Zaratustri. Tam beremo, da je pravadni duhovni mož Zaratustra odšel v gorovje, kjer je užival nad svojim duhom in samoto in se "deset let ni naveličal". Potem je začutil duhovno strast in dolžnost, da se spusti v dolino, kakor sonce, ki je polno luči, a zvečer zaide in odnaša luč spodnjemu svetu. Tudi mene je pritegnil človeški svet, ki sem ga sedaj ugledal kakor odprto knjigo, ki stremlje k resničnemu. Zavedel sem se, da moje poti v hribe niso bile tako edinstvene, kakor sem domneval, ampak da so se na sorodnih poteh znašli že mnogi pred menoj, ustvarili in zapustili mnoga znamenja, ki pričajo o tem, da je človek "kakor vrh, razpeta med živaljo in nadčlovekom – vrh nad prepadom". Ta občutek, ki sem ga prebral v starih knjigah, mi je bil znan. V njem sem prepoznal sebe. Začel sem študirati

kulturno zgodovino, dušeslovje, religijo in umetnost. Na ta način so predme stopale nove in enkratne podobe sveta, ki sem jih doživljal, kakor bi šlo za razodetje resnice in osebno odkritje. To je bila polica, drzna, a ljubka, ki me je iz gorskih sten privedla do kulture in zgodovine.

[Veliko ste se ukvarjali z renesanso. Zanimivo, prav tisto obdobje je pomenilo tudi povečano zanimanje za gore. Ste se, kot zaljubljenec v gore, renesanse lotevali tudi s tega gledišča?](#)

Najprej ne. Pritegnili so me humanizem, literarna zgodovina, odkrivanje preteklosti. Ob tem mi je postalo jasno, da se je prav v tem miselnem okolju rodil popolnoma nov občutek za estetiko narave in gora. Pionirski opis je opravil Petrarca, ki se je spomladi 1336 z bratom in dvema nosačema povzpел na Vetrno goro (Mont Ventoux) v Provansi. Visoka je 1909 metrov in ustreza naši Črni prsti ali Rodici. Vzpon je Petrarca opisal v pismu kolegu avguštincu. Želim ga prevesti in upam, da ga bomo lahko brali v *Planinskem vestniku*. Vzpon ima za humanista Petrarco močan alegorični in moralni pridih, a kljub temu naznanja nov estetski pogled na gorsko naravo. Piše, kako so z vrha užili razgled, ki ustreza brezmejnosti človeške duše. V 15. in 16. stoletju se v likovnih delih prvič začena pojavljati narava, sprva kot ozadje, nato pa samostojno, na primer v delih Leonarda da Vincija ali slikarja Dürerja. V tem času je bilo v *Toponomiji*

ZDA, Yosemite, Middle Cathedral Rock, East Buttres, 5.10 c, 500 m, maj 1983. V ozadju pogled na steno El Capitan. Avtor jo je s soplezalko Lidijo Painkiher preplezal dober teden dni pozneje po zahodnem steburu (smer Prežeci strah) v njenem levem delu. Arhiv Igorja Škamperleta

Kranjske prvič zapisano ime Terglou (leta 1452). O podobah gora je pri nas pisal France Zupan. Prva gornika, ki sta dejansko hodila v gore za estetskimi občutenjem, podobnim našemu, pa sta bila botanik Konrad Gesner iz Švice in humanist Josias Simler. Leta 1574 je v Zürichu izšla njegova knjiga *De Alpibus*. Gre za prvo razpravo o alpskem svetu, posebnostih in kulturi. Renesansa je potemtakem res odkrila estetske in tudi moralno doživljajske vrednosti neobljudene narave, od botanike preko gozdov do visokih gora. Te ideje so me v nadaljevanju zelo pritegnile in bi o njih rad še kaj napisal.

[Veliko se ukvarjate z religijami. Je hoja v gore tudi neke vrste "religija"? Poveljevanje gora?](#)

O tem bi lahko veliko govorila. Omenila sva občutje vzvišenega, ki ustreza tistemu, kar je človek prepoznal kot sveto. Mnoge kulture imajo svoje svete gore, od Himalaje do Irana, Južne Amerike, Sredozemlja, pogorja Sinaj in mnogih primerov iz Svetega pisma, kjer ima gora poseben simbolni pomen (gora Tabor, Oljska gora, Golgota), do našega Triglava. Če je neka civilizacija živela na ravnini, na primer v Egiptu, pa so goro zgradili: piramide. Zakaj? Ker se gora umešča na kozmično os in nastopa kot lestev ali prehod med zemeljskim in nebeskim. Drugače kakor druge živali človek ni vezan na svoje bivalno okolje, ampak se lahko seli in prehaja skozi različne sfere bivanja.

Vsak vrh je v tem pogledu zgoščena točka prehoda, vzdržuje "nebeška vrata", ki so središče in hkrati prehod v drugačno stanje zavesti. Poglejva na domače kraje in se vprašajva, kdaj in zakaj neki hrib poimenujemo gora. Verjetno ne le zaradi fizične višine. Nad Ljubljano se dviga Šmarna gora, a ni "tisočak", je celo nekaj metrov nižja od bližnje Grmade; v Baški grapi pravijo Poreznu gora; tako so v Senožečah imenovali Vremščico, ki ni ne vem kakšen vertikalni mogočnej. A je več kakor hrib. Je gora, ker omogoča prestop v drugačno bivanjsko stanje, ki je v svojem temelju duhovno.

Pa vseeno. Če zelo poenostavim: so nebesa v gorah res bliže?

Zdi se mi, kakor da ne verjamete! Seveda so v gorah nebesa bliže! O tem nam pričajo mnoga izročila svetovnih kultur, kjer je bil vzpon na goro razumljen kakor duhovni dvig. Sodobna družba je žal zavrnila to duhovno razsežnost in vzpon na goro ali preko stene razume v bojevnih ali pa turističnih oznakah: osvojitev, spopad z goro, umik, zmaga, poraz ipd. Poznamo tudi sentimentalne oznake, ki so plod romantičnega duha. Toda vzpon na goro je v svojem jedru religiozno dejanje, in to ne glede na to, ali verjamemo v bogove ali ne. Tam zgoraj so nebesa bliže. Imenitno poročilo o tem je Dantejeva *Božanska komedija*. Ko prebiram njene odlomke, kako so se on, njegov vodnik Vergil in nato sopotnica Beatrice vzpenjali po gori Vic, nato pa

prenočili na ozki polici – *”tako smo nočevali tam mi trije, / ... a z leve in desne nas pečina krije”*, *zrli v kos neba, ”zvezde, gledane s te kotanje, / bile so večje in lepšega sijaja”*, me vsakič gane, ker me spomni, kako smo z Radom Fabjanom in Bogdanom Biščakom pozimi bivakirali na polici sredi Severne triglavske stene v Ljubljanski smeri ali pa z Edom Kozorogom in Rajkom Nočem pozno jeseni na ozki polici v Špikovem grabnu, ko smo se, srednješolci in navadni hlačniki, vračali iz preplezane Direktno smeri in smo doživljali nekaj zelo podobnega. Nebesa in religiozna izkušnja niso nekaj muzejskega: so del našega življenja. Ko je Mojzes šel na goro Sinaj, ga je zgoraj zajel oblak, ki ga je prestavil v drugačno stanje zavesti. V tistem oblaku, ki je prekrival goro, so se zgodile stvari, ki so močno vplivale na našo zgodovino. Kaj se dogaja s

samotnim človekom na gori, ki jo prekriva oblak, pa si mi, ki hodimo v hribe, lažje predstavljamo.

Ste bili kdaj v gorah v kakšni resni nevarnosti?

Zahtevnejši vzponi človeka privedejo v bližino smrti, o tem ni dvoma. To sem prvič začutil, ko sem s pokojno Marijo Sabolek Frantar (Mariča), ki je bila odlična plezalka, petnajstleten v prijateljski navezi preplezal Jugov steber v Triglavski steni. V zgornjem delu smo napredovali nenavezani. Bilo je oktobra in na policah je ležal pomrznjen sneg. Rekel sem si – tu se lahko na vsakem metru ubijem! Človek, ki obiskuje gore, se nekako nauči živeti z robovi eksistence, ki pripomorejo, da se jasneje zavemo kakovosti in pomena življenja. Osebo sem najresnejšo nezgodo doživel na smučanju, ko sem bil po hudem padcu in tresku z glavo v drevo (brez čelade) v komi. Pretresljivi dogodki, ki so se me globoko dotaknili, pa so bila reševanja ponesrečenih, na primer Barbare Perčič, ki je umrla v steni Šit.

Kaj se je zgodilo, da ste vrhunski alpinizem kmalu opustili?

Na to težko odgovorim. Ne vem. Bili so zunanji in notranji razlogi. Pa tudi strah se je pojavil, kar je znak, da se duševno stanje spreminja.

Morda nastaja še kak roman z gorsko tematiko ali pa vsaj kakšna knjiga s filozofskimi mislimi o gorah?

Že nekaj časa imam v mislih, da bi napisal knjigo o simbolnem pomenu gora in njihovem estetskem in duhovnem doživljanju. To imam za svoj najbolj intimen klic. Zaradi globoke duševne bližine sem se tej nalogi dolgo izmikal. Upam, da bom zbral pogum in kaj napisal o pomenu gora in njihovi kulturi.

Kaj pa gore – katera čaka, kateri senčni kotiček vedno znova vabi?

S hčerko, ki je odrasla in poročena, imava že dolgo pred seboj Škrlatico, ki čaka. Še vedno naju vabi kot princesa. S sopotnico Mino pa greva letos na Triglav. Ona še ni bila gor. Triglav, kakor dobro vemo, ni le vrh ali gora; Triglav je kraljestvo. Potrkati na njegova vrata je zato vedno radostno doživetje. ●

Škotska, Creag Meagaidh, North Post, V, 450 m. Februar 1984.

Foto: Rok Kovač

Koča s pogledom na raj pod Triglavom

120 let Orožnove kočē

Matej Šurc

"Odpira prva kočā se planinska, raduje vsa dolina se bohinjska," je pisalo na slavaloku pred Bohinjsko Bistrico, ki je prisrčno vabil udeležence na odprtje prve planinske kočē Slovenskega planinskega društva (SPD). Pisalo se je leto 1894. Na prijazno, sončno soboto, 14. julija, je kakih petdeset članov in prijateljev SPD prispelo v Spodnjo Bohinjsko dolino. Povsod jih je spremljalo veselo razpoloženje, dekleta so obiskovalcem poklanjala cvetje, fantje v pozdrav pokali z možnarji. Na Bistrici so ponosno plapolale slovenske trobojnice. Ko sta prišleke pozdravila bistriški župan Mencinger ter občinski tajnik in gostilničar Rauhekar, so zaigrale še tamburice. Slednji je imel največ zaslug za izbiro zemljišča in gradnjo kočē na planini Za Liscem.

Kočā za 1008 goldinarjev

Leto in dan pred odprtjem, 14. julija 1893, je Josip Rauhekar na seji glavnega odbora SPD prepričal odbornike, da pod Črno prstjo postavijo planinsko kočē. Društveni možje so potem prav njega pooblastili za gradnjo. Občinska pašna skupnost je zemljišče podarila planinskemu društvu in prva težaška dela so se začela brez odlaganja. Z razstrelivom so izravnali in nato še utrdili temelje, v strminah so posekali les in ga s sanmi privlekli na

Zima na Orožnovi kočī Foto: Tina Bijol

Bohinjci na Orožnovi koči.
V lovski obleki oskrbnik Smukavec.
Foto: Slavko Budkovič

gradbišče. Junija so začeli postavljati. Zagnano delo se je, kljub deževnim dnevom tiste pomladi in zgodnjega poletja, obrestovalo. V začetku julija je bila prijazna brunarica v dolžini 11,5 in širini 6,5 metrov pod streho in pokrita, kajpak, z lesenimi skodlami. Natanko leto dni po seji glavnega odbora SPD, na kateri se je tajniku Rauhekarju utrnila zamisel o gradnji planinske kočice, so društveni možje prispeli na Bistrico, da bi bili naslednji dan navzoči na svečanem odprtju postojanke. Na planino Za Liscem so prišli še isti večer in pred novogradnjo jih je pozdravil načelnik SPD, prof. Fran Orožen. Z okrepčilom so jim postregli piparji, klena planinska družčina, ki je poskrbela, da je bilo gostom med odprtjem nadvse prijetno. Vnovič so zagrmeli možnarji, oglasile so se tamburice, zadonela je slovenska pesem. Zvečer je zagorel še kres in radostnega vzdušja niso zmotile niti padavine, ki so tisti večer in naslednje jutro močile temno zelena pobočja Lisca in Črne prsti.

Že dopoldne, v nedeljo, 15. julija, je vetrič razgnal oblake in posušil premočene obleke. Razvedrilo se je in celo nekaj sončnih žarkov je začelo srkati meglice z grebenov bohinjsko-tolminskih gor. Slovenska belo-modro-rdeča zastava je veselo plapolala na visokem drogu, ko je prof. Orožen nagovoril

zbrane. Zahvalil se je Bohinjcem, Rauhekarju, ki je tega dne priromal na planino, še posebej, in vsem sotrudnikom, ki so zgolj v letu dni zgradili prvo društveno kočico. Za njim je besedo prevzel društveni odbornik Josip Hauptman. Poudaril je načelnikove zasluge in v znamenje hvaležnosti prvo planinsko kočico na Slovenskem krstil za Orožnovo kočico.

Ko so obiskovalci z verande stopili v notranjost, jih je pozdravila kuhinja z odprtim ognjiščem. Zadaj je bila soba s tremi okni, mizo, klopki in stoli ter pogradi za dvajset ljudi. Takratni viri poročajo, da je gradnja stala 1008 goldinarjev.

Pomen gradnje za prebujanje narodne zavesti

Popotnik planinec, ki danes vstopaš v novo in, seveda, sodobneje opremljeno kočico, védi, da so naši dedje pred 120 leti prav na tem mestu postavili prvo skromno, a trdno zavetje SPD in da ta stoji na naših tleh. Takrat so bili namreč drugačni časi. Nемец je pohlepno stegoval svoje kremplje po deželici pod Triglavom in svoje kočice gradil v "kraljestvu Zlatoroga".

Pet let pred ustanovitvijo SPD je oholi nemškutar Deschmann (prej Dežman) ob odprtju Deschmannhaus (danes Staničev dom) s prstom pokazal na Triglav in zaklical: "In ti, očak, varuj s

svojo roko našo nemško zemljo." Zato so narodno zavedni Slovenci hiteli z nadelavo slovenskih poti in koč, kajti naši ljudje se v nemških niso prijetno počutili.

Morda je tudi zaradi kljubovalnosti na planini Za Liscem zrasla naša prva planinska postojanka, prav blizu nemške Mallner Hütte. To kočico so nad planino Črna gora postavili zlasti za bogate nemške in nemškutarske lovce, a je bila na odročnem kraju, brez pravega razgleda. Izpred Orožnove kočice, ki stoji 1346 metrov visoko, tri metre višje od nemške, pa se odpirajo razkošni razgledi na Spodnjo Bohinjsko dolino, tja do jezera, in na osrednje Julijce z očakom nad vsemi, na Karavanke pa Kamniške planine v daljavi ... na domala celoten "okameneli zanos domovine", kakor je zapisal Oton Župančič.

Po smrti Frana Orožna leta 1912 so si goriški in tržaški planinci zamislili, da bi kočico zgradili na vrhu Črne prsti. Menili so celo, da bi Orožnovo kočico tja gor kar prenesli. Prišli so že možje, da si ogledajo, katere dele bi bilo vredno prenesti na vrh, vendar je čez nekaj mesecev izbruhnila prva svetovna vojna. Tudi tod so "sekla bridka jekla"; prav blizu je potekala krvava soška fronta.

Burno dogajanje tudi pozneje

Po štirih letih je bilo vojne konec, a je Orožnovo kočico pustila v prav žalostnem stanju. Poškodovano in izropano so do leta 1922 obnovili in planincem je spet prijazno nudila zavetje in okrepčilo. Vrnili so se dobri, stari časi, tudi po zaslugi oskrbnika Franca Smukavca (po domače Krucmana iz Podjelja) in njegove žene Ivanke. Koliko šaljivih so razdrli in koliko smeha je bilo takrat v brunarici, so vedeli povedati najstarejši preživeli iz tistih časov pred drugo svetovno vojno. A ta se je še bolj neusmiljeno poigrala z usodo prve kočice SPD: požgana je bila na sveti večer leta 1944. V tistem obdobju je zagorelo tudi na drugih planinah, na Ratitovcu in na Komni, gorel je Skalaški dom in na Voglu pa na Uskovnici in drugje po Pokljuki.

Dolga desetletja so o požigalcih le šepetali. Šele v samostojni Sloveniji so priče brez strahu povedale, da so

požigali partizani. Da se koč ne bi polastil okupator, pravijo nekateri. Drugi opozarjajo, da je šlo za ideologijo. Gore in planinske koč je namreč pred vojno najpogosteje obiskovala gospôda. Ko preženemo okupatorja, ne bo več gospôde pa tudi njihovih koč ne bomo potrebovali, so zapovedali poznejši zmagovalci. Ljudje bi morali razumeti, da so bili kresovi požganih planinskih domov znanilci novega obdobja, v katerem bo ustvarjena pravičnejša družba.

Želja po novi Orožnovi koči

V petdesetih letih so se ponovni gradnji Orožnove koč odločno uprli v Upravi državnih lovišč, kjer so imeli glavno besedo partijski funkcionarji z Ivanom Mačkom - Matijo na čelu. Nova, komunistična gospôda, je za svoje plenilske pohode pač hotela imeti mir pred nadležnimi planinci. Zato je morala preostala "raja", ki je v tej "pravičnejši" dobi romala na planino Za Liscem, še nekaj desetletij gledati, kako ostanke dela naših narodno prebujenih prednikov preraščajo koprive ...

Orožnova koč na planini Za Liscem
(izdajatelj razglednice Franc Pavlin)
Foto: Slavko Budkovič

Ko sem nedavno med pogovorom pri Vojvodovih na Bohinjski Bistrici vprašal, kdo je leta 2003 dal pobudo za postavitve nove Orožnove koč na istem mestu, kjer je stala že prva postojanka, sta se Lovro Vojvoda in Branko Bijol ozrla na bohinjskega planinca in alpinista Lojzeta Budkoviča.

"Lojze nas je na društvu spodbudil in hitro smo se navdušili. Ustanovili smo desetčlanski gradbeni odbor, mene pa so določili za predsednika, kar niti ni bilo težav, saj sem se ravno takrat upokojil," svojo pripoved začel Lovro.

Kako do denarja, dovoljenj, zemljišča in lesa

Planinsko društvo Bohinjska Bistrica je majhno, denarja niso imeli. Nekaj ga je kanilo v pušico, ko so odprodali Mencingerjevo koč, nekdanjo karavlo ob smučišču na Kobli. "Ravno toliko, da smo lahko začeli resno razmišljati o gradnji. Škoda, da bi nam kupnino našla inflacija," se oglasi Lojze in pravi, da je njihovo akcijo spodbudila razstava ob stoti obletnici Orožnove koč, ki so jo leta 1994 pripravili v Ažmanovem domu na Bistrici. Nekaj so prispevala tudi PD Srednja vas v Bohinju, Gorje in Gozd - Martuljek. Država je primaknila delež prek Fundacije za šport, vendar je prej zahtevala gradbeno dokumentacijo.

"Zato je bilo treba podrezati zaspane birokrate, da ne bi zamudili roka za prijavo na razpis. Poklicali smo nekaj ljudi in potrkali na vrata pisarn, da smo pravočasno dobili dovoljenja," se spominja Lovro.

Avtorja projektno-gradbene dokumentacije sta Milan Sorč in Miha Kajzelj, ki pripada znani družini alpinistov in arhitektov, odlikoval pa se je tudi kot avtor nekaterih domiselnih bivakov v našem visokogorju.

Z zemljiščem ni bilo težav. Devetdeset odstotkov ga je pripadalo Agrarni skupnosti Bohinjska Bistrica, ki ga je odstopila planinskemu društvu. Deset odstotkov si je pridržala PZS, da je ne bi odtujil kak zasebnik. Seveda je bila tudi PZS s takratnim predsednikom Ekarjem načrtom Bohinjcev zelo naklonjena.

Nova koč v širino in dolžino meri toliko kakor stara, je pa nekoliko višja. Večinoma je zgrajena iz lesa. Lovro Vojvoda: "Največ, kar 26 kubičnih metrov lesa nam je podaril Milan Kokalj. Skoraj 24 kubikov je prispevala moja žena Marija. Preostalih 20 kubikov smo dobili od bistriške agrarne skupnosti, kateri predsedujem. Tisto leto je močan veter podrl precej smrek, zato smo morali pašnik počistiti, les pa smo namenili planinskemu društvu."

Pridne roke in znanje v prvi vrsti

Večino gradbenega materiala so prepekljali s helikopterjem Slovenske vojske. V zahvalo prizadevnim vojakom so nad vhod zapisali "15. brigada Slovenske vojske". Nekaj tovorov sta pripeljala tudi zasebni in policijski helikopter.

Oktobra 2004 so ulili betonske temelje, sledila so tesarska dela. Branko Bijol se spominja najbolj zaslužnega tesarja, Franca Rozmana (po domače Jevodovca s Kamenj), ki je bil *po duši* lesar in gradbenik: "Francelj je že v beton s tako natančnostjo *uštimal* vse vijake, da potem, ko so nanj pričvrstili leseno ogrodje, ni *sfalil* niti milimeter." Žal se je Rozman zaradi hude bolezni julija 2013 prezgodaj poslovil.

"Za streho smo uporabili posebno kritino, podobno skodlam. Za zunanji opaz sluzijo deske, ki so izdelane in nameščene kakor skodle. Stene smo obložili z učinkovitim izolacijskim materialom. Sam sem naredil notranji opaz in skupna ležišča v zgornjem nadstropju. Na vsaki dve ležišči sem postavil pregrado, saj iz svojih izkušenj na skupnih ležiščih vem, da sem se ponoči zbujal s sosedovimi nogami za vratom," pripoveduje Branko Bijol. "Ali pa se je nekdo obrnil na drugo stran in vsi na skupnih ležiščih smo ostali brez odeje," med smehom doda Lovro. V novi koči lahko prenoči 26 planincev. Električno

pridobivajo s sončnimi celicami, ki so nameščene na nastrešek. V kuhinji je štedilnik na drva, v jedilnici kamin. V vetrovnem vremenu za energijo skrbi vetrni generator.

Več kakor osem tisoč ur prostovoljnega dela

"Vse delo je bilo prostovoljno, skupaj kakih osem tisoč ur. Po navadi nas je bilo od šest do osem, bili smo dobra družina, z veseljem in brez iht se lotili dela. Zavedali smo se, da člani PD Bohinjska Bistrica z obnovitvijo te koče izpolnjujemo zgodovinski dolg." Leta 2006 so dela končali. Pomagalo je skoraj sto članov društva in prijateljev, njihova imena so zapisana na zahvalni tabli v jedilnici. Poleti so pripravili še otvoritveno slovesnost, ki je bila hkrati praznik PD Bohinjska Bistrica. Pravijo, da dušo planinski koči vdihne dober oskrbnik. Zakonca Andreja in Slavko Šivic sta tri sezone skrbela, da nihče iz koče ni odšel lačen ali žejen, razen če je sam tako hotel. Čeprav nista domačina, sta s pridnim delom skoraj prirasla k planinski koči in Bohinju, hkrati pa sta bila tudi zanesljiva vremenoslovca in kažipot za novince. Iz Bistriške doline do Orožnove koče vodi poldrugo uro dolga, senčna in dobro označena pot. Od tam na Črno prst bo izurjen planinec potreboval

dobro uro, do vrha Lisca pa še nekoliko manj.

Lani so kočo oskrbovali na konjskih hrbtih. Prejšnja leta so nosili tudi alpinisti bohinjskega odseka in s tem nekaj zaslužili za svojo dejavnost. Pobudniki in graditelji se zavedajo, da je treba kočo vzdrževati, jo prenavljati, ob tem pa slediti sodobnim zapovedim gradnje in iskati ravnotežje z naravnim okoljem.

"Lani smo zaznali večji upad obiskovalcev. Morda zaradi krize pa tudi muhastega vremena. Zdi se, da vse več planincev kar zdrvi mimo koče. Kakor da ni več časa ali pa nas je preveč razvadilo dolinsko udobje. Tudi za prostovoljno delo, zlasti med mladimi, je vse manj zanimanja. Nekateri raje godrnjajo, namesto da bi pristopili in poprijeli za delo. Ni več pravega čuta za skupnost in pripadnost društvom," razmišlja Lojze Budkovič.

K Orožnovi koči ne vabijo noben *jumbo* plakat ne posebni propagandni oglasi. Ko je odprta, ponoči na verandi gori luč. Iz Bistrice je tako vidna svetla pikica, ki jo opazijo tudi tujci v kampu – marsikomu vzbudi radovednost in se naslednji dan povzpne na planino ... ●

Skelet Orožnove koče
Foto: Janez Mencinger

Pomen in priljubljenost planinstva pri nas

Dan slovenskih planinskih doživetij

Zdenka Mihelič

V soboto, 14. junija 2014, je bila Bohinjska Bistrica z okolico prizorišče pravega planinskega praznika. Na dnevu slovenskih planincev oz. dnevu slovenskih planinskih doživetij se je zbralo okoli 1500 planincev vseh starosti iz vse Slovenije, ki se niso ustrašili deževne vremenske napovedi in so bili zato nagrajeni s prelepim dnevom. Ob tem smo tudi uradno začeli s poletno planinsko sezono, saj planinske kočice v tem času odpirajo svoja vrata.

Letošnji vseslovenski planinski dogodek je bil posvečen praznovanju 120-letnice Orožnove kočice, prve kočice Slovenskega planinskega društva (SPD). Na slavnostni prireditvi v dvorani Danica v Bohinjski Bistrici so govorniki (župan Občine Bohinj Franc Kramar, predsednik PZS Bojan Rotovnik, predsednik PD Srednja vas v Bohinju Janez Korošec in predsednik PD Bohinjska Bistrica Damjan Gašperin) poudarili pomen in priljubljenost planinstva v Sloveniji. Marsikje ne prepoznajo pomembnosti planinstva za turizem, a planinstvo je turizem, in tega se v Bohinju zelo dobro zavedajo. Bohinj je tako rekoč zibelka planinstva, saj so se od tod štirje srčni možje prvič povzpeli na Triglav. Prav tako stoji na bohinjskem koncu najstarejša kočica SPD. Kulturni program so obogatili Moški pevski zbor Franc Urbanc, Godba Bohinj in Ansambel Nalet, ki je preštevne udeležence popeljal v družabno popoldne. PZS dan slovenskih planincev organizira že več kakor trideset let. V zadnjih treh letih je program obogatila z raznovrstnim dogajanjem skozi ves dan in za vse starostne skupine. Ob glavnem organizatorju PZS so bili soorganizatorji še PD Bohinjska Bistrica in PD Srednja vas v Bohinju ter Turizem Bohinj, izvedbo prireditve je podprla Občina Bohinj. Dogajanje v dopoldnevu se je odvijalo na več prireditvenih prostorih in

različnih izletih, potepih, pohodih in kolesarskih turah – dejavnost so si udeleženci izbrali po svojih željah, povsod pa je bila udeležba brezplačna. PZS je skupaj s soorganizatorji aktivnostim pridala poudarek na kakovostni množičnosti in v skrbi za okolje povabila planince in ljubitelje gora na različne poti po Bohinjski Bistrici in okolici, različnih zahtevnosti in dolžin, ter z javnimi prevoznimi sredstvi zagotovila prevoz do izhodišč in nazaj. Z vodniki PZS in turnokolesarskimi vodniki PD Srednja vas v Bohinju in

Bohinjska Bistrica so se ljubitelji gora podali do Orožnove kočice, na Rudnico, Vodnikov razglednik in Zajamnike, nekateri so si ogledali Bohinjsko Bistrico z okolico, ljubitelji pedal in gora pa so se podali po južnih bohinjskih hribih. Mladi in najmlajši planinci so se udeležili dveh vodenih družinskih izletov – do izvira Bistrice in na Rudnico. Pred dvorano Danica so uživali v družabnih igrah, ustvarjalnicah na temo gora (glasba in gore, ustvarjanje s kamni, delavnica GRS), v plezanju na plezalnem stolpu PZS in v vožnji z žičnico GRS. Udeležencem smo na prireditvenem prostoru predstavili delo in dejavnosti PZS, izdaje Planinske založbe PZS, *Planinski vestnik*, planinsko opremo, Vozne rede v Alpah 2014, dejavnost Triglavskega narodnega parka in Postaje GRS Bohinj. Ogledali so si lahko tudi razstavi Planinske zveze Slovenije in razstavo Orožnova kočica

1 Zbrali so se planinci iz vse Slovenije, udeležili so se lepih pohodov in slovesnosti v Bohinjski Bistrici.

Foto: Zdenka Mihelič

2 Petdeset praporščakov je ponovno dvignilo prapore svojih planinskih društev in počastilo praznik slovenskih planincev.

Foto: Zdenka Mihelič

3 Za najmlajše so Bohinjci pripravili številne in zanimive ustvarjalnice.

Foto: Zdenka Mihelič

skozi čas v Kulturnem domu Joža Ažmana, ki so jo Bohinjci odprli na predvečer planinskega praznika in bo odprta do konca junija. Letošnja novost je bila možnost prihoda v Bohinjsko Bistrico z vlakom iz Ljubljane in Nove Gorice.

Hkrati z dnevom slovenskih planinskih doživetij je potekal 3. zbor praporščakov planinskih društev, ki se ga je

udeležilo petdeset praporščakov iz vse Slovenije. Sprevod ob spremljavi godbe je dnevu dodal še slovesnejši značaj. Na zboru je tekla beseda o sprejetem Navodilu o uporabi grba, zastave in himne PZS, o morebitnih predlogih za spremembo oz. dopolnitev Pravilnika o praporu, praporščakih in postopku, izmenjali so si izkušnje in primere dobrih praks na področju dela praporščakov PD ...

Na ta dan smo z Bohinjci praznovali tudi 60-letnico PD Bohinjska Bistrica, a praznovanje še ni zaključeno, saj se bo nadaljevalo 13. julija z dnevom bohinjskih planincev, 3. avgusta z dnevom alpske močine in 7. septembra z dnevom Bohinjske planinske poti.

Franc Kramar, župan Občine Bohinj:

Zelo smo veseli in ponosni, da je PZS za središčno srečanje slovenskih planincev izbrala Bohinj. Res pa je, da naše planinsko društvo praznuje 60-letnico delovanja in da praznujemo 120 let Orožnove kočice. In če planinstvo kam spada, spada v Bohinj. Bohinj ima tako naravno danost, da ponuja vrsto planinskih tur. Poleg tega si zelo želimo, da se planinstvo poveže s turizmom, na čemer intenzivno delamo zadnja leta. To je dodana vrednost turizmu. Prizadevamo si, da turisti, ki bivajo v dolini, med svojim dopustom poiščejo kak dan ali več, da obišejo naše lepe gore. Takih prireditev si v Bohinju še želimo.

Bojan Rotovnik, predsednik PZS: Slovenski planinci enkrat na leto praznujemo tudi tako, da se zberemo na dnevu slovenskih planinskih doživetij, kakor smo ta dogodek – dan slovenskih planincev – poimenovali.

Letos smo se zbrali v Bohinju, kar gotovo ni naključje, saj domači planinci praznujejo tako 120 let Orožnove kočice, prve planinske kočice SPD, kakor tudi 60 let PD Bohinjska Bistrica. Hkrati je Bohinj z velikimi črkami zapisan v zgodovino planinstva in se nahaja ob samem vznožju Triglava, kar pomeni, da planinci: smo ga obiskovali, ga obiskujemo in ga bomo tudi v prihodnje zelo pogosto obiskovali. Kljub slabi vremenski napovedi se je dneva v Bohinju udeležilo veliko planincev iz celotne Slovenije. Zagotovo bi bila udeležba še večja, če bi bila napoved obetavnejša. Vsem tistim, ki so ostali doma, je res lahko žal, kajti današnji dan je bil zelo lep, obsijan s soncem, tako da smo imeli lepe planinske aktivnosti in svečanost v dvorani Danica.

Damjan Gašperin, predsednik PD

Bohinjska Bistrica: Predvsem nas zelo veseli, da je vreme zdržalo – kakor smo načrtovali. Pravzaprav smo naročili ne prevroče vreme in tudi ta želja se nam je uresničila. In glede na to, da so bile razmere v redu, se je zbrala lepa množica ljudi. Organizacija in priprave za prireditev so se začele pred pol leta. Kočo smo najprej očistili od vrha do tal, nekaj stvari prenovili, tako da smo jo za ta praznik res polepšali. Praznik, ki ga bomo ob kočici dejansko praznovali, bo 13. julija, ko je tudi prava obletnica kočice; sedaj pa smo se prilagodili dnevom slovenskih planincev. Društvo, ki letos praznuje 60 let, ima novo podobo že dve leti. Upravni odbor smo prenovili, pomladili in malo povečali in moram reči, da se zelo lepo ujemamo in stvari peljemo tako, kakor je treba. Smo zelo zadovoljni.

Stene in smaragdi

Gore nad Mangartskimi jezeri

Mojca Stritar Kučuk

Mangartska jezera, v ozadju Dobrač Foto: Aleš Omerza

Julijske Alpe imajo kar nekaj dolin, ki bi bile upravičeno užaljane, če jim ne bi podelili naziva najlepše – Vrata, Tamar, Zadnjica, Zadnja Trenta pa Zajzera ali Dunja na italijanski strani ... Ampak ko pride do kombinacije jezer in sten, se nobena ne more meriti z Mangartsko dolino in njenimi vodnimi dragulji pod Mangartom in Poncami.

Mangartska dolina

Medtem ko ni Slovenca, ki po zaslugi množičnih športno-pivskih prireditev ne bi poznal Tamarja in Planice, je njuna italijanska soseda deležna bistveno manj pozornosti. V Mangartski dolini, ki jo od Slovenije loči robati greben Rateških Ponc, se zdi, kot da niti glasni piknikarji, ki se ob lepih koncih tedna zberejo v bližini tamkajšnjih parkirišč, ne morejo zmotiti goste spokojnosti, ki se je usidrala v gozdove, nad jezera in pod vrhove. Dolina je razmeroma kratka, od Fužin/Fusine in Valromana ob cesti Rateče-Trbiž se v dobrih petih kilometrih lagodno vzpne proti jugu, v osrčje Mangartove skupine, do planine Tamar/Tamer, kjer se začne resneje dvigovati. Naselij ali vsaj kmetij tod ni, le nekaj gostinskih

objektov in posesti, katerih dobršen del je v lasti Slovencev iz Rateč. Po rapalski meji iz 1920 je skoraj polovica zemlje teh kmetov ostala v Italiji, kljub birokratskim in drugim pritiskom pa niso obupali in so obdržali večino ozemlja. Upajmo vsaj, da jim je v trenutnem, evropsko povezovalno usmerjenem obdobju kaj lažje, kot ko je bila meja med Italijo in Jugoslavijo oz. Slovenijo bolj železna reč. Za ljubitelje hoje je danes gotovo bolje – do Mangartske doline se lahko pripeljemo ali pa po želji celo lagodno sprehodimo iz Rateč v slabih dveh urah, ne da bi kdor koli od nas zahteval osebni dokument.

Jezeri & co.

Mangartska dolina seveda ne bi bila tako vabljiva brez svojih jezer. Več o njihovih

Kako se jim sploh reče?

Tisti, ki si življenje sladkajo z imenoslovnimi vprašanji, imajo kar nekaj dela z ugotavljanjem, kako se jezera v dolini pod Mangartom sploh imenujejo. Menda jim je bogokletno reči kakor koli drugače kot "Mangartska jezera" in tega se držimo tudi tu. Dejstvo pa je, da je bil vsaj do sedaj bolje usidran izraz "Belopeška jezera", celo pri uglednih piscih in v spoštovanja vredni literaturi. Ker naj bi šlo za kalk iz nemškega imena Weissenfelder Seen, naj ne bi bil ustrezen. Tudi "Fužinska jezera" naj v slovenščini ne bi bila zaželeni, ker naj bi se preslikala k nam direktno iz italijanskih Laghi di Fusine. Še kar sprejemljiva bi bila "Klanška jezera", ki jim je boter neki tamkajšnji posestnik Klanšek, a se je ta varianta že tako uspešno potuhnila, da vas, če jo navržete v pogovoru, verjetno nihče ne bo več razumel.

jasno videli samo dva velika smaragda sredi gozdnatega dolinskega dna, ki ju v prikupen trojček zaokroža malo bolj zelen (in malo manj moker) travnik na bližnji Jezerski planini/Alpe del Lago. Jezera so že od leta 1971 zaščitena kot naravni park, v katerem se zlahka zabavate, tudi če ne nameravate nikamor višje. Na Spodnjem jezeru se lahko sprostite med veslanjem z najetim čolnom (razgledi so vključeni!), sprehajalne poti pa so prijetno hladne celo v vročih dneh. Za krog okrog obeh jezer potrebujete dobri dve uri, spotoma pa se lahko čudite ogromnim balvanom, ki naj bi bili celo med največjimi tega tipa v Italiji. Morda pa srečate tudi katerega od prebivalcev kaotičnega, ledeniško preoblikovanega gozda: jelena, gamsa, srnjaka, lisico, divjega petelina, zajca – ali vsaj veverico. Sprehod okrog jezer lahko podaljšate še za nekaj uric prek Jezerske planine in planine Tamar do gostoljubne kočice

Zacchi, 1380 m, pod Poncami. Od leta 2006 je obnovljena, če vas srbijo prsti, pa se od nje potrudite še petnajst minut v breg do plezališča v dveh sektorjih z okoli dvajset opremljenimi, 20–25 metrov dolgimi smermi težavnosti od 3 do 6b. Menda se obeta še tretji sektor z večraztežajnimi smermi.

Čez Ponce do Roba nad Zagačami

Glede na to, da berete *Planinski vestnik*, vas, če ste že v Mangartski dolini, verjetno zanima predvsem tisto, kar je malo višje. In tu imate kaj videti, saj se stene ali vsaj hudo divja pobočja kar vrstijo. Privoščimo si torej panoramski polkrog po grebenih in vsem, kar je pod njimi! Na severovzhodu se obzidje nad dolino začne z blažjo, pretežno gozdnato Malo Rateško Ponco/Ponza Piccola, 1925 m, ki je idealna za otvoritev brez snežne sezone, ko gozdovi v dolini že eksplodirajo v pekoči zelenini, resne gore nad

mnogoterih poimenovanjih si lahko preberete v okvirčku, tudi tovrstno manj občutljivi ljudje pa morda poznate neskladje ob imenu Mangartska jezera. Zakaj množina, ko pa vsak jasno vidi, da sta jezera dve, Spodnje/Lago di Fusine Inferiore in Zgornje/Lago di Fusine Superiore? V resnici dvojine nisem objestno zanemarila – ne nazadnje si tega že po službeni dolžnosti ne morem dovoliti –, pač pa sredi host tiči vsaj še ena manj opazna mlakuža. Malo jezero/Lago di Fusine Piccolo je opravičilo za večjo udomačenost množine, a ostaja pretežno neznan. Nič čudnega, kamor koli nad dolino se boste vzpeli, od povsod boste

Mangartski jezeri v podatkih

Spodnje in Zgornje Mangartsko jezero sta več kot očitna dvojčka – obe kristalno modri, primerljive velikosti in osvežujoče temperature (poleti 8–10 stopinj, zato ne računajte na kopanje). Zgornje je na višini 929 metrov in globoko 10 metrov, Spodnje pa je na 924 metrih in globoko do 25 metrov. V Zgornje jezero voda priteka skozi dno in tudi toka med obema jezeroma ne moremo videti, zato pa se ne da zgrešiti rečice Jezernice/Rio del Lago, ki teče iz Spodnjega jezera proti Trbižu. Ob njej je iz zaselka Hišica/Schicchizza speljana prijetna sprehajalna pot.

- 1** Zgornje Mangartsko jezero, nad njim pa gozdni Črni vrh in Kopa (v sredini), levo zasneženi Ipsilon Plazja
Foto: Mojca Stritar Kučuk
- 2** Izpostavljeno plezanje po plezalni poti Via della Vita Foto: Oton Naglost
- 3** Ozka pot od Švabešče proti Mali Ponci
Foto: Vladimir Habjan
- 4** Vevnica (levo), Mali Koritniški Mangart in Mangart Foto: Marjan Bradeško

2000 metri pa se še otrešajo ostankov zime. Ta po navadi ne prizanaša, saj je zaradi kraške podlage in skromne zimske osvetljenosti Mangartska dolina ena najhladnejših v Furlaniji - Julijski Krajini, pa tudi v Italiji. Takoj zatem se začne zares. Zelo suverena in zelo razgledna Visoka Rateška Ponca/Ponza Grande, 2274 m, s prijetno adrenalinsko ferato in možnostjo

lažjega sestopa s Srednje Ponce vabi do samega konca kopne sezone. Dolgi greben Ponca se nadaljuje čez Strug/Cima Strugova, 2265 m, na katerega pripelje samo s svedrovci za varovanje opremljena, po patini starih časov dišeča Kugyjeva pot. Nezglašljivo oblikovana Vevnica/Veunza, 2340 m, (ja, to je tisti vrh, ki ima obliko prestola oziroma lopatke za

moko, po kateri so mu pastirji menda dali ime) straši s svojo severno steno, splošno divjostjo in zahtevnostjo – prvopristopniku Kugyju je dala kar nekaj vetra in nanjo je splezal šele leta 1898 iz Tamarja. Družbo ji dela V Koncu špica/Monte Termine, 2350 m, nato pa se greben spusti na široko, a prepadno sedlo Rob nad Zagačami/Forcella Sagherza, 2149 m. Nanj iz krnice Zagače nad Mangartsko dolino pride mrakobna Via della Vita/Pot življenja, verjetno najresnejša ferata v Julijcih. Njenim obiskovalcem in plezalcem lahko življenje poenostavi, če že ne reši, bivak Busettini (nekdanj znan kot Bivacco CAI Tarvisio) na Robu nad Zagačami. Še bolj pa se tipične italijanske škatle razveselijo tisti, ki se lotijo posebnega gorniškega posladka, prečenja Ponc. To vključuje dolgo uživanje na grebenu, nekaj vprašljivih starih varoval in nekaj plezanja do II. stopnje.

Široko obzidje Mangarta

Ljubitelji grebenov lahko z Roba nad Zagačami nadaljujejo po označeni, a zelo zahtevni poti prek Malega Koritniškega Mangarta/Piccolo Mangart di Coritenza, 2393 m, do botra celotne doline, Mangarta, 2677 m. Iz Mangartske doline ne morete spregledati njegovih severnih ostenij, ob pogledu na katere obnemijo vsi – plezanci zaradi navdušenja, ostali pa zaradi strahospoštovanja. Steni,

široki nekaj kilometrov in visoki tudi do 1300 metrov, bi ob slavnejši Triglavski lahko očitali kvečjemu to, da pač ni pod najvišjim v gorstvu ...

Poleg že omenjene Vevnice je posebej impozantna po dolgem in počez preplezana severna stena Malega Koritniškega Mangarta. Ob imenih smeri, kot so Meč, Cozzolinova zajeda, Levi in Desni Piussi, verjetno zaščemi vse, ki so si domači s plezanjem V. ali celo VI. stopnje, če ste na tem področju začetnik, pa raje še malo počakajte, kajti lahkih smeri tod ni. To je oder za velike alpinistične igralce iz Slovenije in Italije: tu sta Mira Marko Debelakova in Edo Deržaj že leta 1928 našla prehod čez tehnično sicer lažji, a neprijetni in izraziti Gamsov rob sredi Mangartove stene. Tu se je odvrtela tudi ena najbolj tragičnih nesreč slovenskega alpinizma, ko sta Tamara Likar in Pavel Podgornik v zgodnjepoletni nevihti leta 1982 zmrznila pod robom stene, in tu konec avgusta poteka alpinistični tabor v spomin nanju – seveda za plezance, ki so tem stenam kos.

Od Mangarta v divjino

Na Mangartu se najhujše stene končajo, a z močnim zadnjim vtisom, saj je na zahodni strani čeznje speljana še ena slavna ferata, Via Italiana nad bivakom Nogara. Tudi ta je fizično zelo zahtevna, vendarle pa bistveno bolj užitekarska kot pompozne novodobne ferate v avstrijskem športnem slogu. Če želite na Mangart z italijanske strani, se lahko plezanju sicer izognete z obvozom čez Traviški preval/Forcella Mangart, 2165 m. Na slovenski strani se za njim odpre široko, travnato Mangartsko sedlo, kamor s primorske strani pripelje večini dobro znana najvišja cesta v Sloveniji, ki četrti najvišji vrh Julijcev približa dometu poldnevniških izletov (kar pa še ne pomeni, da ga lahko podcenjujete). Ostenja nad Mangartsko dolino tu zamenja nič kaj prijaznejši, surov svet, ki se čez nekaj vrhov in škrbin spusti na preval Čez Jezik/Forcella della Lavina, 2055 m. Dolina Plazje/Valle della Lavina, ki pripelje nanj, je odlično turnosmučarsko igrišče in zelo zaželen cilj v snežnem delu leta.

Visoka Ponca z Vevnice
Foto: Peter Strgar

Teren se spet dvigne v težko pristopni, redko obiskani in krušljivi Bukovnik/Monte Buconig, 2076 m, ki je prek Rateške škrbine/Forcella di Ratece, 1851 m, povezan s prijaznejšo, od glavne-ga mejnega grebena nekoliko umaknjeno in razgledno Kopo/Picco di Mezzodi, 2063 m. Nanjo pripeljeta dve zanimivi in precej samotni markirani poti. Proti severozahodu se Kopa nadaljuje v skoraj absurdno brezpotni greben Breitkofla in njegovih podanikov. Ta skupaj z zahodnimi pobočji pod Poncami in Kopinim gozdnatim severovzhodnim sosedom Črnim vrhom/Colrotondo, 1486 m, tvori zavarovano območje (Area Wilderness Fusine – Mangart), namenjeno predvsem ohranjanju divjine. A ker je to že druga zgodba, krog tu raje zaključimo.

Za vse letne čase

Vsak gorniško pismen hodec ve, da so mrakobna pismena ostenja nad Mangartsko dolino najzanimivejša in najvarnejša sredi visokega poletja, ko je dan dolg, vreme stabilno, dolgo v sezono vztrajajoča snežišča pa se v dobršni meri že umaknejo. Vendar imajo tudi drugi letni časi svoje adute. Razgledi s Ponc

so morda najtoplejši prav jeseni, pozimi pa dajo pobeljene stene in ledena jezera dolini sibirsko čaroben občutek.

A ne glede na vse je zame Mangartska dolina brez konkurence, ko se želim na pragu poletja posloviti od turnosmučarske sezone. Dolga, mučeniška nošnja smuči po kopnem večinoma ni potrebna, sneg v senčnem Plazju je dovolj trd za udoben vzpon, počitek na sedlu Čez Jezik pa tako razgleden ... In ko sonce

okoli poldneva posije v Plazje, se sneg ravno prav zmehta, da je smuka skozi strmo, spektakularno grapo uživaško enostavna. Nazadnje se praviloma še izkaže, da snežni jeziki segajo precej nižje v gozd, kot je bilo videti iz doline, in tako me samo še četrte ure udobnega sprehoda skozi brsteči gozd loči od parkirišča ter ohladitve nog v Zgornjem Mangartskem jezeru. Popolna nirvana – s pogledom na Mangart!

informacije

Dostop: Iz osrednje Slovenije se v Mangartsko dolino najhitreje pripeljemo skozi Rateče in čez mejo proti Trbižu/Tarvisio, v Fužinah/Fusine in Valromana pa zavijemo levo po asfaltirani cesti še nekaj kilometrov do jezer. Iz Ljubljane ok. 100 kilometrov. Parkirišča so pri obeh jezerih in ob cesti med njima. S primorske strani je najhitreje po avtocesti mimo Vidma/Udine do Trbiža/Tarvisio in naprej proti slovenski meji, pred mostom v Fužinah pa zavijemo desno do jezer.

Planinske kočje in zavetišča: Koča Rifugio Alpino Luigi Zacchi, 1380 m, telefon +39 338 503 08 87, +39 320 259 10 42, e-pošta info@rifugiozacchi.it, spletna stran <http://www.rifugiozacchi.it>, stalno odprta od junija do septembra in okoli novega leta, sicer ob koncih tedna; Zavetišče pod Ponco/Capanna Ponza, 1657 m, pod Malo Rateško Ponco; bivak Busettini (prej CAI Tarvisio), 2160 m, na Robu nad Zagačami; bivak Nogara, 1850 m, pod Travnikom/Monte Traunik, 2204 m (po junijskih informacijah je trenutno poškodovan zaradi plazov in torej neuporaben).

Gostišče: Gostišče s prenočišči Edelweiss pri Spodnjem jezeru, telefon +39 042 86 10 50, spletna stran <http://www.albergo-edelweiss.com>; Bar Ai Sette Nani pri Zgornjem jezeru, telefon +39 349 258 51 63.

Literatura: Tine Mihelič: *Julijske Alpe*. Ljubljana, 2009.

Jože Drab: *Julijske Alpe, skupini Mangarta in Jalovca*. Ljubljana, v tisku.

Zemljevidi: Alpi Giulie Occidentali Tarvisiano, Tabacco 019, 1 : 25.000; Jalovec in Mangart, PZS, Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo, 1 : 25.000; Julijske Alpe, zahodni del, PZS, Geodetski zavod Slovenije, 1 : 50.000; Julijske Alpe, vzhodni in zahodni del, Triglavski narodni park, Sidarta, Geodetski inštitut Slovenije, 1 : 50.000.

Mala Ponca/Ponza Piccola, 1925 m

Julijske Alpe

Dvoglava Mala Ponca/Ponza Piccola je zadnji vrh v grebenu Rateških Ponc, preden ta iz skalnatega osredja pade

v gozdno neizrazitost proti Ratečam. S slovenske strani, iz Tamarja, nanjo vodijo neoznačene poti, razgiban in

pretežno markiran vzpon na vrh pa pelje iz Italije od Spodnjega Mangartskega jezera. Spotoma obiščemo

Švabešco/Monte Svabezza, 1284 m. S te čistine v gozdu, ki je po mnenju nekaterih vrh, po mnenju drugih pa zgolj rama v grebenu, se naužijemo razgledov na Mangartski jezeri, na razgibano najvišjo točko Ponca pa pridemo skozi čarobno, samotno krnico. Kot nalašč za zgodnji začetek visokogorske sezone ali za jesensko poslavljanje od višav!

Zahtevnost: Zahtevna označena pot.
Oprema: Običajna pohodniška oprema.

Nadmorska višina: 1925 m

Višina izhodišča: 927 m

Višinska razlika: 1000 m

Izhodišče: Začetek markirane poti št. 512 malo pred Spodnjim Mangartskim jezerom. WGS84: N 46,48317821, E 13,67527431. Sem se iz osrednje Slovenije pripeljemo skozi Rateče in čez mejo proti Trbižu/Tarvisio, v Fužinah/Fusine in Valromana zavijemo levo. S primorske strani pa po avtocesti mimo Vidma/Udine do Trbiža/Tarvisio in naprej proti slovenski meji, pred mostom v Fužinah pa zavijemo desno.

Zavetišče pod Malo Ponco Foto: Mojca Stritar Kučuk

Visoka Ponca/Ponza Grande, 2274 m

Julijske Alpe

Visoka Ponca/Ponza Grande je vsega spoštovanja vredna gora. Čeprav ne dosega vrtoglavih višin, je najvišja

med vsemi štirimi Rateškimi Poncami in postavna z vseh strani. Njen najbolj znani obraz je resna grimasa, ki jo

kaže nad Planico in Zelenci, prav ničesar pa ne moremo očitati niti njeni zahodni, italijanski podobi nad

Mangartsko dolino. Čisto enostavna označenega pristopa nanjo ni, mi pa si bomo izbrali najzahtevnejšega – 300-metrsko italijansko ferato čez južno steno. Prijetno, razgibano in zelo visokogorsko doživetje na razglednem vrhu!

Zahtevnost: Zmerno zahtevna ferata, B/C po avstrijsko-nemški lestvici. Na pot smemo samo v zanesljivem vremenu. Na ferati pazimo na padajoče kamenje.

Oprema: Običajna pohodniška oprema, čelada in samovarovalni komplet, v zgodnji sezoni cepin in dereze.

Nadmorska višina: 2274 m

Višina izhodišča: 937 m

Višinska razlika: 1300 m

Izhodišče: Parkirišče pri Zgornjem Mangartskem jezeru. WGS84: N 46,47324569, E 13,66983389. Sem se iz osrednje Slovenije pripeljemo skozi Rateče in čez mejo proti Trbižu/Tarvisio, v Fužinah/Fusine in Valromana zavijemo levo. S primorske strani pa po avtocesti mimo Vidma/Udine do Trbiža/

Ponca: Mala (levo), Visoka in Srednja (desno) Foto: Mojca Stritar Kučuk

Mala Ponca/Ponza Piccola, 1925 m

Julijske Alpe

Koči: Koča Rifugio Alpino Luigi Zacchi, 1380 m, telefon +39 338 503 08 87, +39 320 259 10 42; Zavetišče pod Ponco/Capanna Ponza, 1657 m.

Časi: Izhodišče—Švabešča 1 h
Švabešča—Zavetišče pod Ponco 1–1.30 h

Zavetišče pod Ponco—Mala Ponca 45 min–1 h

Sestop 1.30–2 h
Skupaj 5 h

Sezona: Kopni letni časi.

Vodnik: Tine Mihelič: *Julijske Alpe*. Ljubljana, 2009.

Zemljevida: Alpi Giulie Occidentali Tarvisiano, Tabacco 019, 1 : 25.000; Jalovec in Mangart, PZS, 1 : 25.000.

Vzpon: Malo pred Spodnjim Mangartskim jezerom se na levi strani ceste (ob cesti je mogoče parkirati) začne označena pot št. 512, ki se proti levi vzpenja do gozdne ceste. Tu gremo desno na stezo, po kateri se skozi gozd dvigujemo prek Švabešče, 1284 m, in še naprej po širokem slemenu. Šele na 1600 metrih se strmina končno unese, pot pa se usmeri desno. Slikovita prečka nas vodi čez sprano grapo, kjer je pot celo

zavarovana, visoko nad Mangartsko dolino do potoka. Na drugi strani se nam priključi pot od kočice Rif. Zacchi, 1380 m, nekoliko višje v gozdiču je na desni Zavetišče pod Ponco, 1657 m. Na križišču se obrnemo levo in se skozi vedno redkejšo rastje po dobro nadelani poti udobno vzpenjamo skozi krmico med Malo in Visoko Ponco, 2274 m. Malo pod Vratci/La Porticina, 1844 m, prek katerih lahko pokukamo

na slovensko stran, zavijemo levo po stezi, označeni samo še z rdečimi pikami. Pod grebenom prečimo do neprijetne, krušljive grape, ob kateri se vzpnemo na škrbino med obema vrhovoma Male Ponca, nato pa levo med požaganim ruševjem do skal na nekoliko nižjem, a lažje dosegljivem severozahodnem vrhu.

Sestop: Po poti vzpona se vrnemo do križišča pod Zavetiščem pod Ponco,

tam pa zavijemo levo in skozi slikovit, udoben gozd po poti št. 512 sestopimo do kočice Rif. Zacchi. Pod kočico postane pot bolj kamnita in manj prijetna. Najprej se strmeje spušča, nato pa dosežemo splet za promet zaprtih cest v Mangartski dolini in, sledoč oznakam, Zgornje Mangartsko jezero. Od tam se ob cesti v četrte ure vrnemo do izhodišča.

Mojca Stritar Kučuk

PLANINSKI VESTNIK | JULIJ 2014

Visoka Ponca/Ponza Grande, 2274 m

Julijske Alpe

Tarvisio in naprej proti slovenski meji, pred mostom v Fužinah pa zavijemo desno.

Koča: Koča Rifugio Alpino Luigi Zacchi, 1380 m, telefon +39 338 503 08 87, +39 320 259 10 42.

Časi: Izhodišče—koča Rif. Zacchi 1–1.30 h

Koča Rif. Zacchi—začetek ferate 2–2.30 h

Ferata—Visoka Ponca 1 h

Sestop 3 h
Skupaj 7–8 h

Sezona: Poletje in jesen.

Vodnika: Andrej Mašera: *55 zavarovanih plezalnih poti*. Sidarta, 2011; Tine Mihelič: *Julijske Alpe*. Ljubljana, 2009.

Zemljevida: Alpi Giulie Occidentali Tarvisiano, Tabacco 019, 1 : 25.000; Jalovec in Mangart, PZS, 1 : 25.000.

Vzpon: Od parkirišča gremo za oznakami poti št. 512 po za promet zaprti gozdni cesti, nato pa po široki poti skozi gozd (na križiščih se držimo levo) do kočice Rif. Zacchi. Malo pred kočico nas oznake usmerijo naravnost proti Visoki Ponci, 2274 m. Nad gozdom se strmo vzpenjamo po

rušnatem rebru, čez nekaj skalnih pragov nam pomagajo varovala. Ko pridemo pod stene Visoke Ponca, zavijemo desno čez grapo med Visoko in Srednjo Ponco/Ponza di Mezzo, 2228, in se ob njej dvigamo do razpotja. Tu zavijemo levo čez plošče in grapo do začetka ferate (desno gre lažja pot na Srednjo Ponco, po kateri bomo sestopili).

Ob jeklenicah izpostavljeni in strmo plezamo proti levi, čez približno 50 metrov pa zavijemo desno v položnejši svet. Čez nekajmetrski prag nam pomaga lestev, za izpostavljenost prečko nad njo pa skozi zagrščeno grapico pridemo do jugozahodnega grebena in po njem hitro na vrh.

Sestop: Z vrha sestopimo po označenem, izpostavljenem in delno

zavarovanem južnem grebenu na Planiško škrbino/Forca Planiza, 2156 m, od koder lahko po italijanski strani grebena obiščemo še sosednjo Srednjo Ponco. Z nje ali s Planiške škrbine se po nerodnem, strmem, izpostavljenem terenu previdno spustimo do stika s potjo vzpona in po njej do izhodišča.

Mojca Stritar Kučuk

Vevnica/Veunza, 2340 m, po Poti življenja

Julijske Alpe

Redkokatera pot v Julijskih Alpah tako buri domišljijo kot Pot življenja/Via della Vita, posebej ob poznavanju podatka, da se je ob odprtju leta 1920 imenovala Pot smrti zaradi težav pri nadelavi in številnih nesreč pri delu. Ta spektakularna ferata, ena najtežjih v naših gorah, iz Mangartske doline pripelje na Rob nad Zagačami oziroma na divjo in temačno Vevnico. V tehničnem smislu

niti ni tako zahtevna, pač pa dolga, 600 višinskih metrov visoka plezalna pot poteka v grozotnem okolju in nima lahke možnosti sestopa. Čeprav so leta 1940 njen osrednji del zaradi plazov prestavili bolj v desno, je še vedno izpostavljena igricam narave, zato se pred turo prepričajmo o stanju varoval. Olajša nam jo lahko prenočevanje v bivaku Busetтини.

Zahtevnost: Zelo zahtevna ferata, C/D po avstrijsko-nemški lestvici. Tura je dolga in kompleksna, pot je zelo izpostavljena in naporna ter z nezavarovanimi plezalskimi mesti, pogostimi snežišči in nevarnostjo padajočega kamenja. Posebno resnost ji daje sestop, ki ga logistično najlažje izvedemo po isti poti. Za manj izkušene je priporočljivo dodatno varovanje. Pot

od razcepa do vrha Vevnice je v megli težje sledljivo.

Oprema: Običajna pohodniška oprema, čelada in samovarovalni komplet, v zgodnji sezoni cepin in dereze.

Nadmorska višina: 2340 m

Višina izhodišča: 937 m

Višinska razlika: 1400 m

Izhodišče: Parkirišče pri Zgornjem Mangartskem jezeru. WGS84: N 46,47324569, E 13,66983389.

Sem se iz osrednje Slovenije pripeljemo skozi Rateče in čez mejo proti Trbižu/Tarvisio, v Fužinah/Fusine in Valromana zavijemo levo. S primorske strani pa po avtocesti mimo Vidma/Udine do Trbiža/Tarvisio in naprej proti slovenski meji, pred mostom v Fužinah pa zavijemo desno.

Koči: Koča Rifugio Alpino Luigi Zacchi, 1380 m, telefon +39 338 503 08 87, +39 320 259 10 42; bivak Busetтини, 2160 m.

Časi: Izhodišče—začetek ferate 2.30–3 h

Ferata—Vevnica 2.30–3 h

Sestop 3–4 h

Skupaj 8–10 h

Sezona: Poletje in jesen.

Strma stena Vevnice (v senc) Foto: Bor Šumrada

Kopa ali Poldnik/Picco di Mezzodi, 2063 m

Julijske Alpe

Malokateri dvatisočak v Julijskih Alpah je tako zapostavljen, a tako razgleden in zmerno enostavno

dostopen. Poraščeno-skalnati Kopi, Poldniku (ker je svoj čas prebivalcem Fužin kazal poldan) se ni treba

otepati množic, zato pa se lahko pohvali z lepo postavo z vseh strani – iz vzhodne Mangartske doline, iz

doline Črnega potoka in iz zahodno ležečega Remšendola – in predvsem s čudovitimi pogledi. Seveda najbolj

Jezerška planina z zasneženim Plazjem (desni krak ipsilona), Bukovnikom in Kopo (skrajno desno) Foto: Mojca Stritar Kučuk

Vodnika: Andrej Mašera: *55 zavarovanih plezalnih poti*. Sidarta, 2011; Tine Mihelič: *Julijske Alpe*. Ljubljana, 2009.

Zemljevida: Alpi Giulie Occidentali Tarvisiano, Tabacco 019, 1 : 25.000; Jalovec in Mangart, PZS, 1 : 25.000.

Vzpon: Od parkirišča gremo po za promet zaprti gozdni cesti (pot št. 512) in še naprej po cesti (št. 513) do planine Tamar/Alpe Tamer, kjer pot št. 517 zavije desno, mi pa nadaljujemo po cesti po levem robu planine. Ko se na strmini cesta spremeni v pot, pazimo na odcep poti št. 513 desno gor do travnikov Stare planine/Alpe Vecchia, 1314 m. Pot št. 513 gre h koči Rif. Zacchi, mi pa za oznakami desno čez trave in gruč (potka se izgubi, a držimo se desne strani), naravnost mimo velikega balvana in čez skalno stopnjo v temačno, prostrano knico Zagače med Vevnico, 2340 m, in Malim Koritniškim Mangartom, 2333 m. Po strmih melišču se dvignemo do snežišča na vrhu krnice, kjer nam prehod v steno lahko oteži krajna poč. Ferata se začne na višini 1810 m, levo od vrha melišča. Strm, celo previsen skok takoj pokaže, da z njo ne bo šale

(varovalna jeklenica ne pomaga, za manj izkušene je priporočljivo dodatno varovanje). Nad njim nadaljujemo po sistemu vedno širših in bolj zagraščenih polic, teren pa postaja položnejši. V kotanji pod steno, kjer je včasih slap, si oddahnimo, kajti pred nami je ključni del: nezavarovan, zizan prag, kjer nam pomagajo samo vklesani oprimki in kovinske ploščice, nato pa se izmenjujejo navpična, odprta mesta in slikovite izpostavljene police. Nižje so zavarovana

z verigami (prepričajmo se o njihovi zanesljivosti) in skobami, višje pa spet, kot smo navajeni, tudi z jeklenicami. V nadaljevanju pridemo na položnejša melišča in skalne plošče. V lažjem plezanju in iskanju prehodov se dvigujemo proti levi, a težav še ni čisto konec, saj moramo po lestvi preplezati še 10-metrski previs. V položnejšem svetu končno dosežemo razpotje, kjer gre desno pot na Rob nad Zagačami/Forcella Sagherza, 2149 m, in do bivaka Busetini. Mi gremo levo

čez gruč in široko grapo, čez skok in po melišču na Vevniško sedlo, 2260 m, nato pa po lažjem svetu levo na vrh Vevnice. **Sestop:** Do Mangartskih jezer ni lažje poti, zato moramo sestopiti po poti vzpona. Če si organiziramo prevoz, pa lahko z Roba nad Zagačami sestopimo po neoznačeni, izpostavljeni stezi na slovensko stran do označene poti na Mangart in po njej v Koritnico.

Mojca Stritar Kučuk

Kopa ali Poldnik/Picco di Mezzodi, 2063 m

pritegne prav najbližji Mangart s svojima jezerskima biseroma.

Zahtevnost: Zahtevna označena pot.

Oprema: Običajna pohodniška oprema.

Nadmorska višina: 2063 m

Višina izhodišča: 937 m

Višinska razlika: 1100 m

Izhodišče: Parkirišče pri Zgornjem Mangartskem jezeru. WGS84: N 46,47324569, E 13,66983389. Sem se iz osrednje Slovenije pripeljemo skozi Rateče in čez mejo proti Trbižu/Tarvisio, v Fužinah/Fusine in Valromana zavijemo levo. S primorske strani pa po avtocesti mimo Vidma/Udine do Trbiža/Tarvisio in naprej proti slovenski meji, pred mostom v Fužinah pa zavijemo desno.

Časi: Izhodišče–sedlo Colrotondo 1–1.30 h

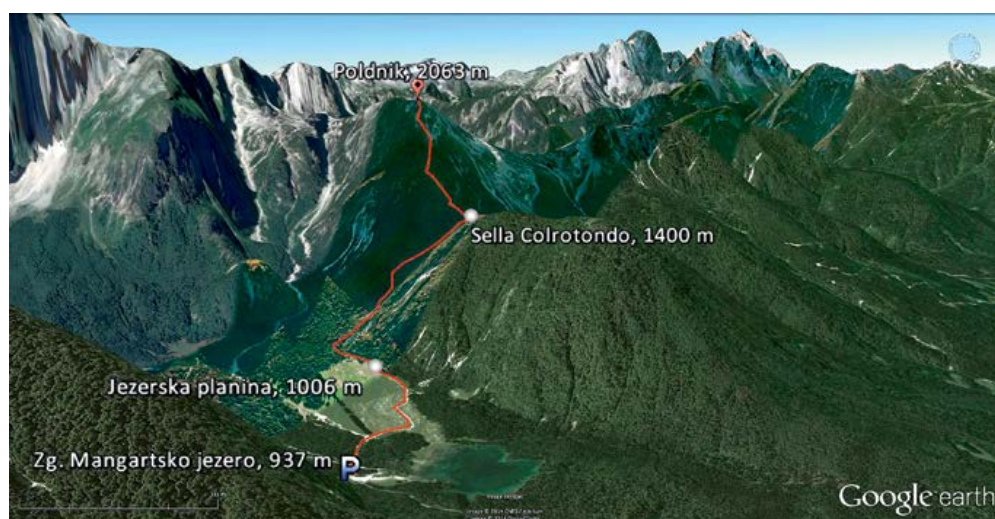
Sedlo Colrotondo–vrh 2–2.30 h

Sestop 1.30–2 h

Skupaj 4–6 h

Sezona: Kopni letni časi.

Vodnik: Tine Mihelič: *Julijske Alpe*. Ljubljana, 2009.

Zemljevida: Alpi Giulie Occidentali Tarvisiano, Tabacco 019, 1 : 25.000; Jalovec in Mangart, PZS, 1 : 25.000.

Vzpon: Od parkirišča gremo po za promet zaprti gozdni cesti (pot št. 512), na prvem križišču pa zavijemo desno po cesti (pot št. 514-515) do lepega travnika prostrane Jezerske planine/Alpe del Lago, 1006 m. Za hišami nadaljujemo po makadamski

cesti do prvega razcepa, kjer gremo desno po cesti, višje pa poti 514-515 v ključih skozi strm gozd na Sedlo pod Črnim vrhom/Sella Colrotondo, 1400 m, med Kopo in Črnim vrhom/Colrotondo. Na sedlu zavijemo levo po poti št. 515, ki se vzpenja prek vršiča Kolarič/Monte Collarice, 1485 m, skozi vedno redkejši in razglednejši gozd proti Kopi. Pod vršnim delom nas

čaka žleb, ki zahteva nekaj previdnosti posebej ob sestopu. Nad njim pridemo do razcepa, kjer gre zahtevna, nezavarovana pot št. 519 v Remšendol, mi pa zavijemo desno gor po strmih ruševnatih pobočjih na razgledni vrh.

Sestop: V dolino sestopimo po poti vzpona.

Mojca Stritar Kučuk

Bishorn, 4153 m

Vališke Alpe

Bishorn sodi med lažje dostopne štiritisočake, od daleč ga vidimo kot predvrh mogočnega Weissshorna. Leži kot prvi visoki vrh v severnem grebenu

Weissshorna in kljub skromnim tehničnim težavam se moramo nanj povzpeti globoko iz doline iz kraja Zinal. Pot z višinsko razliko skoraj

2500 metrov lagodno razdelimo na dva dni s prenočevanjem v koči Cabane de Tracuit. Z vrha se nam odpira čudovit razgled na okoliške

vrhove, še posebno mogočen pa je prav pogled na bližnji Weissshorn.

Zahtevnost: Lahka ledeniška tura (F+). Tura je dolga in naporna, zahteva

Weissshorn in Bishorn (desno) s zermatskih smučišč Foto: Andrej Stritar

PLANINSKI VESTNIK | JULIJ 2014

Weissshorn, 4505 m

Vališke Alpe

Weissshorn s svojo pravilno piramidasto podobo velja za popolno goro. Pogled nanj je mogočen z vseh

strani, saj s svojimi strmimi grebeni in prepadnimi stenami daje vtis nepristopnosti. Primerljiv je z bližnjim

Matterhornom, od katerega je tudi višji, vendar se nanj povzpne mnogo manj ljudi, kot na bolj znanega

soseda. Vzpon poteka po njegovem vzhodnem grebenu, premagati pa moramo pribl. 1600 metrov (od kočice Weissshornhütte) zahtevnega terena, večinoma skalno-snežnega strmega grebena. Turo je smiselno razdeliti na dva dni s spanjem v koči.

Zahtevnost: Zelo zahtevna ledeniška tura (AD). Tura je zelo dolga in naporna, zahteva ustrezno fizično pripravljenost ter znanje gibanja po ledenikih. Na strmem skalnem grebenu težave sežejo do III. težavnostne stopnje. Potrebna je pazljivost zaradi višine, priporočamo postopno aklimatizacijo.

Oprema: Običajna gorniška oprema, čelada, plezalni pas ter popolna oprema za gibanje po ledenikih.

Nadmorska višina: 4505 m

Višina izhodišča: 1408 m

Višinska razlika: Pribl. 3100 m

Izhodišče: Randa v dolini Mattertal.

WGS84: N 46,10211611, E 7,7800262. Sem se pripeljemo po avtocestni povezavi Ljubljana–Benetke–Milano, kjer zavijemo na sever proti Domodossoli. Od tu

Značilna oblika Weissshorna Foto: Bor Šumrada

PLANINSKI VESTNIK | JULIJ 2014 | 37

ustrezno fizično pripravljenost ter znanje gibanja po ledenikih. Potrebna je pazljivost zaradi višine, priporočamo postopno aklimatizacijo.

Oprema: Običajna gorniška oprema ter popolna oprema za gibanje po ledenikih.

Nadmorska višina: 4153 m

Višina izhodišča: 1680 m

Višinska razlika: Pribl. 2500 m

Izhodišče: Zinal na koncu doline Val d'Annivers. WGS84: N 46,129637, E 7,629968. Sem se pripeljemo po avtocestni povezavi Ljubljana–Benetke–Milano, kjer zavijemo na sever proti Domodóssoli. Od tu nadaljujemo v Švico, pridemo čez prelaz Simplon v Brig, kjer zavijemo levo in v kraju Sierre še enkrat levo v dolino Val d'Annivers.

Koča: Cabane de Tracuit, 3256 m, telefon 0041 (0)27 475 15 00.

Časi: Zinal–Cabane de Tracuit 4 h
Cabane de Tracuit–Bishorn 3 h

Sestop 4–5 h

Skupaj 11–12 h

Sezona: Poleti od junija do septembra.

Vodnika: Tomaž Vrhovec in drugi: *Najvišji vrhovi v Alpah*. PZS, 2005;

Richard Goedeke: *Vsi štiritisočaki Alp po običajnih smereh*. Sidarta, 2004.

Zemljevida: Evolène, LKS 1327, 1 : 25.000; Randa, LKS 1328, 1 : 25.000.

Vzpon: Z južnega dela Zinala se s ceste začnemo v okljukih vzpenjati proti planini Alpe Tracuit, 2060 m, ter naprej v stransko dolino in nato v smeri severovzhoda do naslednje planine Combautanna, 2578 m.

Višje travnate vesine zamenjajo gruščnata pobočja, po katerih dosežemo kočo Cabane de Tracuit, 3256 m.

S koče stopimo na ledenik Turtmanngletscher in ga prečimo proti njegovemu vzhodnemu delu tako, da se izognemo večjemu predelu razpok, ki ležijo na prelomu ledenika proti dolini. Po prečanju zavijemo proti jugu in po bolj strmem delu

ledenika dosežemo vzhodni greben Bishorna. Po njem se zložno povzpemo na vrh.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona. Če ponovno prenočimo v koči Cabane de Tracuit, se lahko povzpemo še na hišni vrh Tête de Milon, 3693 m (F, normalna smer).

Bor Šumrada

Weissshorn, 4505 m

nadaljujemo v Švico, pridemo čez prelaz Simplon v Brig, kjer zavijemo levo, v Vispu ponovno levo in nato desno v dolino Matternal.

Koča: Weissshornhütte, 2932 m, telefon 0041 (0)27 967 12 62.

Časi: Randa–Weissshornhütte 4–5 h
Weissshornhütte–Weissshorn 6 h

Sestop 8–10 h

Skupaj 18–21 h

Sezona: Poleti od junija do septembra.

Vodnik: Richard Goedeke: *Vsi štiritisočaki Alp po običajnih smereh*. Sidarta, 2004.

Zemljevid: Randa, LKS 1328, 1 : 25.000.

Vzpon: Iz kraja Randa se povzpemo skoraj do koče Rötibodna, vendar prej zavijemo proti desni in dosežemo planino Jatz-Alpe, 2280 m. Prečimo travnata pobočja v zahodni smeri in se nato po jugozahodnih pobočjih v okljukih povzpemo do koče Weissshornhütte.

Od koče se v severozahodni smeri povzpemo sprva po travnatih, nato

po gruščnatih pobočjih do vzhodne krmice ledenika Schaligletscher. Prečimo jo proti levi do skalnega rebra, ki se spušča z glavnega vzhodnega grebena. Do vzhodnega grebena se moramo povzpeti do t. i. Frühstückplatz, 3916 m, orientacijske točke v grebenu. Dosežemo ga po omenjenem rebro, kjer plezamo po zasneženem in skalnem svetu

vse do II. težavnostne stopnje. Na grebenu nadaljujemo proti vrhu čez mnoge strme skalne stopnje in stolpe (mestoma III), nekatere pa tudi obvozimo po južni strani grebena. V pomoč so nam železne palice, kjer si lahko uredimo varovališča. Zadnji stolp v skalnatem delu grebena prečimo po desni strani, kjer dosežemo začetek snežnega

vršnega dela grebena. Sprva se vzpenjamo po ozkem snežnem razu nato pa po širšem snežnem grebenu strmo vse do vrha.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona. Sestop traja skoraj tako dolgo kot vzpon (po grebenu), vmes naredimo tudi kakšen spust po vrvi.

Bor Šumrada

Zinalrothorn je izredno vitka markantna skalnata piramida, ki pa je zaradi svojih mogočnih sosedov

Weisshorna, Obergabelhorna in Dent Blanca deležna manj pozornosti, kot če bi ležala na bolj

odmaknjenem mestu. Kot velja za nekaj sosednjih visokih vrhov, tudi pri vzponu nanj ne moremo uporabiti

žičnic, tako da moramo na poti do vrha opraviti s kar veliko višinsko razliko. Pri vzponu na vrh ne bomo naleteli na množico ljudi, kar nam ga nekoliko olajša, saj je zadnji del po skalnatem delu dokaj ozek in strm. Z vrha se nam odpirajo čudoviti pogledi na vse višje okoliške vrhove.

Zahtevnost: Zelo zahtevna ledeniška tura (AD–). Tura je zelo dolga in naporna, zahteva ustrezno fizično pripravljenost ter znanje gibanja po ledenikih. Na strmem skalnem grebenu težave sežejo do III. težavnostne stopnje. Potrebna je pazljivost zaradi višine, priporočamo postopno aklimatizacijo.

Oprema: Običajna gorniška oprema, čelada, plezalni pas ter popolna oprema za gibanje po ledenikih.

Nadmorska višina: 4221 m

Višina izhodišča: 1608 m

Višinska razlika: Pribl. 2650 m

Izhodišče: Zermatt v dolini Mattertal. WGS84:

N 46,01959241, E 7,74749159.

Zinalrothorn (desno spredaj), Dent Blanche (levo zadaj), Mont Blanc (daleč zadaj) Foto: Vladimir Habjan

Dent Blanche, 4356 m

Dent Blanche je visoka in mogočna gora, malce odmaknjena od slavnejših sosedov. Ima obliko pravilne

štiristrane piramide, katere grebeni se raztezajo na vse štiri strani neba, med njimi pa kraljujejo strme

snežno-skalne stene. Normalni pristop poteka po južnem grebenu, ki pa je precej zahteven, saj je treba

plezati v območju III. težavnostne stopnje. Vzpon olajša visoko ležeča kočica Cabane de la Dent Blanche, kjer prenočimo in turo razdelimo na dva dni.

Zahtevnost: Zelo zahtevna ledeniška tura (AD). Tura je zelo dolga in naporna, zahteva ustrezno fizično pripravljenost ter znanje gibanja po ledenikih. Na strmem skalnem grebenu težave sežejo do III. težavnostne stopnje. Potrebna je pazljivost zaradi višine, priporočamo postopno aklimatizacijo.

Oprema: Običajna gorniška oprema, čelada, plezalni pas ter popolna oprema za gibanje po ledenikih.

Nadmorska višina: 4356 m

Višina izhodišča: Pribl. 1800 m

Višinska razlika: Pribl. 2550 m

Izhodišče: Parkirišče Ferpècle v dolini Val d'Herens. WGS84:

N 46,08753012, E 7,51843008.

Sem se pripeljemo po avtocestni povezavi Ljubljana–Benetke–Milano, kjer zavijemo na sever proti Domodòsoli. Od tu nadaljujemo

Dent Blanche z Monte Rose Foto: Vladimir Habjan

Sem se pripeljemo po avtocestni povezavi Ljubljana–Benetke–Milano, kjer zavijemo na sever proti Domodossoli. Od tu nadaljujemo v Švico, pridemo čez prelaz Simplon v Brig, kjer zavijemo levo, v Vispu ponovno levo in nato desno v dolino Mattertal do kraja Täsch. V Zermatt se lahko pripeljemo z vlakom ali najamemo taksi.

Koči: Trift-Berggasthaus, 2337 m, telefon 0041 (0)27 967 68 59 (v zasebni lasti); Rothornhütte, 3177 m, telefon 0041 (0)27 967 16 20.

Časi: Zermatt–Rothornhütte 4–5 h
Rothornhütte–Zinalrothorn 4–5 h
Sestop 7–8 h
Skupaj 15–18 h

Sezona: Poleti od junija do septembra.

Vodnik: Richard Goedeke: *Vsi štiritisočaki Alp po običajnih smerih*. Sidarta, 2004.

Zemljevida: Evolène, LKS 1327, 1 : 25.000; Randa, LKS 1328, 1 : 25.000.

Vzpon: Iz Zermatta se odpravimo proti potoku Triftbach ter se po njegovi severni strani v zahodni smeri povzpemo do gostilne Edelweiss,

1961 m. Nadaljujemo čez pobočja slikovite soteske do kočice Trift-Berggasthaus, 2337 m. Nato sledimo široki poti po travnatih pobočjih, kasneje pa v nekaj okljukih po stranski moreni ledenika Triftgletscher ter v zadnjem delu po snegu dosežemo kočico Rothornhütte, 3177 m.

Od kočice se v severni smeri povzpemo ob robu ledenika Rothorngletscher ob skalni stopnji, kjer se

na najnižjem mestu povzpemo na skalni hrbet. Višje gori se vzpemo na snežno pobočje, ki mu sledimo vse do začetka skalnatega vršnega dela jugovzhodnega grebena. Sprava plezamo po skalah direktno navzgor, nato pa prečimo steno vse do očitnega ozebnika sredi stene. Če so razmere ugodne, plezamo po snegu, drugače pa na levi strani po skalah splezamo vse do vršne škrebine v grebenu. Od

tu nadaljujemo po grebenu, nato pa zavijemo v zahodno steno in čez značilno mesto, imenovano Binerplatte, dosežemo škrebino v grebenu pod predvrhom. Od tam se čez nekaj izpostavljenih mest povzpemo na vrh.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona, vmes naredimo kakšen spust po vrvi.

Bor Šumrada

Dent Blanche, 4356 m

v Švico, pridemo čez prelaz Simplon v Brig, zavijemo levo v Sion, tu pa ponovno levo v dolino Val d'Herens. Izberemo levi krak doline in se skozi Evolène pripeljemo do vasi Les Haudères, od koder nadaljujemo preko La Foreza in Salaya do izhodišča.

Koča: Cabane de la Dent Blanche, 3507 m, telefon 0041 (0)27 283 10 85.

Časi: Ferpècle–Cabane de la Dent Blanche 5–6 h

Cabane de la Dent Blanche–Dent Blanche 3–5 h

Sestop 7–8 h

Skupaj 15–19 h

Sezona: Poletje od junija do septembra.

Vodnik: Richard Goedeke: *Vsi štiritisočaki Alp po običajnih smerih*. Sidarta, 2004.

Zemljevida: Evolène, LKS 1327, 1 : 25.000; Matterhorn, LKS 1347, 1 : 25.000.

Vzpon: S parkirišča se začnemo vzpenjati sprva po cesti ob potoku, nato pa zavijemo v gozd in se kasneje vzpenjamo po travnatih pobočjih do planine Alpe Bricola, 2415 m. Nato sledi

vzpon po vedno bolj pusti pokrajini nad ledenikom Glacier de Ferpècle, višje pa se vzpenjamo po moreni ledenika Glacier des Manzettes, kar je precej naporno. V koči Cabane de la Dent Blanche, 3507 m, prenočimo. Od kočice nadaljujemo po skalnem grebenu in po snežnem pobočju dosežemo široko sedlo Wandfluelücke, 3703 m. Z njega sledimo lahkemu

grebenu, ki vodi proti značilni snežni kupoli. Greben postaja vedno bolj strm in skalnat. Kmalu pridemo do vnožja markantnega stolpa Grand Gendarme. Poševno od njega, po zahodni strani, se vzpenjamo dalje čez ploščo do škrebine zraven stranskega rogja. Od tukaj splezamo strmo navzgor na škrebino za velikim stolpom (nekaj palic za nameščanje varovanja). Naslednje stolpe v

grebenu preplezamo naravnost ali pa jih obvozimo po lažji strani. Pred zadnjim stolpom prečimo po zahodni strani ter se nato čez strmo steno povzpemo nazaj na greben. Nato sledi še lažji del grebena, snežen ali kopen, vse do vrha.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona, vmes naredimo kakšen spust po vrvi.

Bor Šumrada

So to hribi ali gore?

Katja Jemec

Zadnji metri smeri Howling Ridge
Foto: Katja Jemec

Po grebenih na najvišja vrhova Irske in Škotske

Pogled skozi okno sobe sredi Dublina ni prav nič podoben mojemu domačemu pogledu. Vidim strehe hiš, ki so povrh vsega še vse enake, in oblačno nebo. Če se sprehodim proti travnikom, se moj pogled opre na majhne griče, na nacionalni park Wicklow, ki je še vedno daleč od tega, kar vidim z naše verande sredi Gorenjske. Želja po tem, da bi le videla Irsko v mogočnejši podobi, naju je z Lukom prejšnji mesec popeljala na jugozahod otoka, kjer se "gore" dvigajo nad 1000 metrov. Teden za tem pa še na Škotsko, kjer je podoba pokrajine zopet popolnoma drugačna.

Hajkanje na Irskem

Dublin, kjer prebiva petina vseh prebivalcev Irske, je cilj, kjer vsakdo lahko najde nekaj zase. Irci, kolikor sem jih spoznala, niso najbolj pohodniški narod, zato jim Phoenix Park, ki je največji park v mestu, popolnoma zadošča. S svojo 7 km² veliko površino jim omogoča odlične tekaške poti, igrišča, živalski vrt in vse, kar si človek zaželi. Večji del irske pokrajine se razprostira do 300 metrov nadmorske višine. V okolici Dublina je le nacionalni park Wicklow, kjer je najvišji vrh Lugnaquilla visok kar 925 metrov, kar je veliko več kot okoliški hribi. Sama

hoja na hrib je sicer enostavna, a zelo razvlečena. Vendar ne za Irce. Sama sem velikokrat uporabila izraz *hill*¹ za večino gričev, na katere sem se vzpela. Ampak so me Irci hitro popravili: "*Do you mean mountain?*"² Najzanimivejša se mi je zdelo zgodba nekega domačina o tem, da se je njegov znanec pripravljala na odpravo na Himalajo in je treniral kar na Lugnaquilla in okoliških hribih; le enkrat je prišel v Alpe. Potem pa je imel v Himalaji velike težave z višino in kondicijo. Ta domačin pravi, da si

¹ Grič, hrib.

² "Ali mislite goro?"

ni slučajno ni predstavljal, da njihovo hribovje ne bo zadostovalo.

Hoja po irskih hribih ni nevarna zaradi izpostavljenosti ali krušljivega kamna, kot to zna biti problem pri nas (razen nekaterih hribov v okolici najvišjega vrha, o katerem bom govorila kasneje). Nevarnejša je zaradi tega, ker so poti zelo slabo označene oziroma v večini primerov sploh niso označene. Večinoma so travniki in močvirja, tako da so bolj kot kakovostni podplati dobrodošli nepremočljivi čevlji. V lepem vremenu to sploh ni problem, saj v veliko primerih vidiš vrh že na izhodišču in se nato samo držiš izbrane smeri. Toda Irsko ni znana po lepem vremenu, pač pa po hitro spremenljivem. Takrat zna biti težava nenaden pojav megle, in če nimaš kompasa ter dobrega zemljevida, hitro izgubiš orientacijo. Sicer bi prej ali slej prišel do kakšne ceste, ampak nikoli ni prijetno biti izgubljen.

Po poti srečaš res veliko divjadi in tudi ovac v prosti reji. Na te reči je treba biti zelo pozoren, če hodiš v hribe s psom. Sama imam namreč s seboj ovčarskega psa in moram zelo paziti, da je vedno

na povodcu; kmetje so zelo občutljivi, če se kakšen pes zapodi za ovci. Kar ni nacionalni park, je v večini zasebna zemlja, zagrajena z žičnato ograjo in mnogokrat še zaraščena s trnjem oziroma zazidana z kamni. Razlog je verjetno v zakonu, ki dovoljuje vsakemu, ki se na tistem mestu poškoduje, da toži lastnika zemlje. To predstavlja veliko slabost Irske in onemogoča raziskovanje okolice po lastnem navdihu, kot je to mogoče pri nas.

Carrauntoohil

Bolj kot se voziš proti jugozahodu, višji hribi te začnejo obdajati. Ko se pripelješ v deželo Kerry, te presenetita višina in močnost "gora". Že od daleč je viden najvišji in najizrazitejši Carrauntoohil, 1039 m. Do vrha imaš kar nekaj poti. Najbolj obiskana (in dejansko so na njej kolone ljudi, sploh ob lepem dnevu) je zelo enostavna. Vzpon

poteka v ravni črti po bolj strmi potki. Tu je treba biti previden, sploh če imaš ljudi za seboj; hoja ni težka, toda večji in manjši kamni so naloženi drug na drugega in hitro lahko sprožiš plaz. Celotna tura naj bi trajala okrog šest ur.

Midva sva se na vrh odpravila po grebenu, po tako imenovani "klasiki" Howling Ridge, ki je bil prvič preplezan v zimskih razmerah leta 1987. Glede na to, da je bilo to poletje neznačilno toplo in suho, sva v Kerry odšla že prejšnji dan. Prespala sva na enem izmed dveh parkirišč, ki služita kot izhodišče za Carrauntoohil in okoliške hribe. Na Irskem se življenje začneja kasneje kot pri nas. Tudi hoja v hribe se pred osmo uro ne spodobi. Zato sva se odpravila že ob sedmih, da bi bila edina v smeri.

Najprej sva se sprehodila ob nasprotnem toku reke Gaddah, kjer se je odprl čudovit pogled na dolino in na celoten hrib. Od tod tudi grebena ni bilo težko najti, saj je že od daleč kazal svojo izrazito obliko. Od kolovoza se je kmalu odcepila pot desno

proti vznožju hriba. Tu sva se končno začela očitneje vzpenjati in višinska razlika se je kmalu poznala, saj so pogledi na spodnje jezero (irsko *lough*) Garragh postajali vse lepši. Pot je bila tu zelo jasno začrtana in jo je bilo skoraj nemogoče zgrešiti. Dostopa ni težko najti, če le prebereš kakšen opis.

300-metrška smer ni tako težka, kolikor je izpostavljena. Kljub temu je z nekaj vmesnega varovanja primerna za začetnike. Prvi del plezanja je bolj v "varnem zavetju", medtem ko v drugi tretjini vzpona pot pripelje čez dva bolj izpostavljena vrhova, The Tower in The Finger. Zahtevnost se poveča, vendar privlačen pogled na izrazite vrhove, z jezerom v ozadju, v trenutku razprši utrujenost ter pomiri glavo in telo. Zadnji del smeri je enostaven. Zaradi precejšnje izpostavljenosti sva se vseeno varovala, sicer pa se je tam plezanje spremenilo v hojo po strmih pobočju. Pet ur po odhodu od avta sva le prispela do velikega križa, ki stoji na vrhu Carrauntoohila.

Vznožje Carrauntoohila

Foto: Katja Jemec

Res odlična smer, označena kot zelo zahtevna, kar je za slovenske razmere po UIAA lestvici II/III. Skala je iz peščenjaka in odlična za plezanje, malokateri oprimek slabo drži. Za sestop nisva izbrala normalne poti, saj je kar nekaj ljudi že prihajalo po skalnatem pobočju. Odšla sva po nezahtevnem grebenu na sosednji vrh Beenkeragh, 1010 m, in nazaj proti avtu. Po zaključku odličnega izleta pa na zaslužno kosilo na bližnjo peščeno plažo in skok v morje, ki je imelo neverjetnih 20 stopinj.

Ben Nevis

Nekaj dni za tem sva se odpravila s trajektom proti Škotski. Ta me je presenetila že v prvih minutah vožnje. Vedno sem si predstavljala, da je pokrajina podobna Irski. Pa ni. Na Škotskem te takoj začnejo obdajati gozdovi in veliko hribovitejši svet.

Tu sta se nama pridružila še Miha in Tina in zadali smo si dva plezalna cilja: Glen Nevis in Isle of Skye – po potopisnih vodničkih sodeč najlepša cilja sploh, poleg

Preduh v grebenu Ben Nevisa

Foto: Katja Jemec

glavnega mesta Edinburgha, seveda. Za dolino Glen Nevis je izhodišče zanimivo mestece Fort William, ki ob jezeru Loch Linnhe navdušuje z majhnostjo, tradicionalnostjo in nadvse prijetnim ambientom. Da še malo obrazložim izraza: *glen* je škotski izraz za ozko dolino, *loch* pa jezero. Nad omenjeno dolino se dviga naš tamkajšnji cilj, Ben Nevis, najvišji vrh Škotske in Velike Britanije, 1344 m. Dostop nanj iz te doline je zelo popularen – letno ga obiše več kot 100.000 obiskovalcev. Hoja ni težavna, tudi izpostavljena ni, pač pa zelo razvlečena. Hrib se vzpenja precej počasi, zato pogled nanj ni tako izrazit in mogočen, kot je s severne strani, kjer smo dostopali mi.

Kljub pričakovanjem, da bo situacija podobna kot na Irskem, smo bili ob prihodu na izhodišče ob sedmi uri zjutraj pozni, saj so se nekateri že vračali. Normalna pot je označena s petimi urami v obe smeri, vendar se, če si v dobri kondiciji, lahko vrneš do avta v treh urah. Začeli smo po običajni poti, vendar smo na kakih 300 metrih višine, ko je pot zavila desno in se začela vzpenjati v serpentinah do vrha, nadaljevali vzdolž hriba. Pot nas je peljala naokoli, vse do severne stene. Tam so se naši pogledi na hrib začeli spreminjati. Od položnega dostopa do mogočnih sten ... Nenavadno za otoška hribovja je bilo dejstvo, da je tam tudi kočja.

Tu smo pustili odvečne nahrbtnike, privezali psa v senco za skalo (žal še ne zna plezati) in se odpravili dalje, v smer, imenovano Tower Ridge. Ocenjena

je kot zahtevna oziroma 3S (kar je najvišja ocena za *scramble*).³ Za slovenske razmere bi bila to ocena II. Za razliko od Carrauntoohila je bila tu kamnina granit, smer pa je bila veliko daljša – kar 600 metrov. Vendar je bil sam greben širši, enostavnejši in občutek izpostavljenosti manjši. Razen škrbine, kjer je bilo dejansko treba poplezati, večjih težav ni bilo. Ko smo po petih urah prišli na vrh, me je pogled na množico ljudi spominjal na Temple Bar, najpopularnejšo pivsko ulico v Dublinu v petek po službi. Vendar so za to dobri razlogi – sončen dan brez oblaka, 25 stopinj in konec tedna.

To, da so tisti dan izkoristili vsi in želeli priti na vrh, sva s Tino opazili nazaj grede, ko sva se vračali po običajni poti do avta. Večina ljudi je hodila proti vrhu okrog 13. ure, ko je bila vročina največja. Ko sta naju dohitela še fanta, ki sta šla po bolj izpostavljenem melišču nazaj na severno stran po nahrbtnike, sva se z Lukom kar v oblekah vrgla v tamkajšnjo reko. Užitek pa tak! Opečeni, vendar srečni, da smo dosegli najvišji vrh, smo se odpravili dalje proti otoku Skye, kjer je Škotska še presenečala s svojo lepoto, mogočnostjo in prijaznimi ljudmi. Dejansko me pokrajina veliko bolj spominja na Norveško kot na Irsko. Odličan cilj tako za plezalce kot pohodnike! ●

³ Lažje plezanje.

Tura

za dušo

Grebensko prečenje Goličica- Kanceljni-Planja

Vladimir Habjan

Ko se vozimo s prelaza, poskušamo loviti poglede na okolico. Le kje je ta greben ..., si mislimo. Ovinki nam preprečujejo, da bi videli več, a nekaj se vendarle da. Takole pravi Tine¹ o turi, ki je pred nami: "Pomembno vabilo za obisk grebena je že pogled z vršiške ceste na to neprekosljivo nebeško žago. Tako drznih, ostrorobih stolpov zlepa ne najdeš. Iz teh robov diha staroslavna trentarska klasika. Tu gori je svet trentarske – šeste stopnje, tu so se na lovu za gamsi izšolali vsi rodovi slavnih trentarskih gorskih vodnikov."²

Nekaj ur kasneje trije stojimo na vrhu Goličice. Sem z Markom in Ireno. Vsi trije smo s Kamniškega alpinističnega odseka. Smo v osrčju Trente. Navdušenje je na višku. Vreme tudi bo. Sicer ni najbolje, nekaj oblačnosti, a vsaj vroče ne bo. Dežja pa tudi, upajmo, da ne. Kaj nas čaka? Pred nami je našičeni greben, ki se ga nameravamo lotiti. Tine ga je takole opisal: "Noben drug del našega alpskega sveta ne ponuja toliko veselja pravim planinskim potepuhom (ali romantikom, če hočete) kot trentske

¹ Tine Mihelič.

² Tine Mihelič, Rudi Zaman: *Slovenske stene*. Izbor najlepših plezalnih vzponov. Didakta. 2012.

gore. Tem nemirnim ljubiteljem 'dru- gačnega' alpinizma z največjim veseljem predstavljamo najbolj svojevrstno in slikovito (pa tudi nemara najzahtevnej- še) grebensko prečenje v naših gorah. Ta klasični trentarski greben je postal po zaslugi enega svojih ljubiteljev kar znamenit. Kandidatom za 'Peuterey Julijskih Alp' vsekakor priporočamo, da pred turo preberejo ustrezna poglavja iz Avčinove knjige Kjer tišina šepeta. O grebenu bodo izvedeli dosti več kot iz pričujočega pisanja."

Se tu sploh da priti čez?

Vablljivo, ni kaj. Na vrhu Kanceljnov sem že stal, obredel nekaj lovskih stezic tu okoli, prav po grebenu pa se še nisem potikal. Pa je že čas tudi za to. Vse pride enkrat na vrsto, če si ljubitelj brezpotij, sten in divjine. Ne vem pa, kaj nas čaka. Vtisi tistih, ki so tod že hodili, so navdušujoči, a jaz pred sabo vidim le strme stolpe, ki jih prekinjajo ostre škrbine, strme travnate strmine ... Se tu sploh da priti čez?

1 Na ostrem grebenu tik pod Prevčevim stolpom Foto: Marko Petek

2 Prevčev stolp, tehnično najtežji del prečenja Foto: Vladimir Habjan

Ne obiramo se prav dolgo, na pot bo treba, še dolga je pred nami! S parčkom, s katerim smo se nekaj časa skupaj vzpenjali na Goličico, si pomahamo v slovo, potem pa nas zakrijejo previsi. Travnata polička nas privede v strmo stenico, po kateri plezamo navzdol. Nekaj časa še gre, potem se uprem. Kaj bi se mučil, če se da lepo spustiti po vrvi, sidrišča pa so urejena? En dva tri in že letimo po zraku, eden za drugim. Ustavi nas ostra škrbinica. Kam naprej? Tine ponuja 'gamsovo smer': "Greben sestavljajo številni samostojni vrhovi, ki jih ločujejo izredno globoko zarezane škrbine. Raznoliki greben ponuja množico variant. Najnaravnejša in najlažja je seveda 'gamsova smer'. Lahko pa opraviš tudi zahteven plezalski vzpon. Varianta, ki vseskozi sledi rezi grebena, je zelo težavna. Večina navez pa ubere nekakšno srednjo pot in si privoščiti vsakega nekaj. Pisec zagotavlja, da boš najbolj užival, če se boš ob izbiri smeri prepustil notranjemu navdihu in pozabil, da si na plezalni turi." Mi se ostremu stolpu ognemo, obidemo skalnati rob in se zagrizemo v strme trave Germlajta. Za njimi kipi v nebo *monolitni* Veliki stolp. Kaj bo za robom? To je vprašanje tega dne, ki si ga zastavljamo ves čas. "Po strmi, z gamsjimi

parklji in bobki dobro 'markirani' polički priplezamo v najostreje zarezano škrbino celotnega grebena." Tu nas obsije sonce. Kar naenkrat nam postane vroče. Vroče pa nam je tudi ob pogledih proti stolpu. V steni vidimo kline, ki kažejo, kje poteka plezalna smer. Mi pa se raje spustimo po krušljivi grapi. Za robom se odkrije možnost nadaljevanja. Smo v strmem in izpostavljenem svetu, kjer mora biti vsak korak premišljen. Tu se še kako pozna dolgoletna praksa potikanja po trentskih in martuljskih brezpotjih, ki ti omogočijo dovolj varno premagovanje takšnega terena. Tine piše, da je tod orientacija zahtevna, in res je tako. Sledimo ozkim policam zdaj levo in desno, ves čas pod gladkimi stenami. Ko se svet začne zapirati, se odkrije strm žleb v smeri sten. Marko pravi, da gre malo pogledat, in že ga ni. Nekaj časa še čakava, potem se poženeva za njim. Njega pa ni nikjer več. Preplezava kamin v žlebu in stopiva na polico, po njej prečiva v levo, nato preplezava krajšo stenico, za njo pa se odkrije široka gredina. Plezanje ni težavno in že stojiva pod strmo stenico pod grebenom. Marko je že visoko v žlebu. Od zgoraj prileti vrv in glas: "Navežita se." Pa se dajva. Po ploščah priplezava pod kamin, kjer naju čaka. "Tu je prva štirica," pravi.

Ves greben je še pred nami. Foto: Vladimir Habjan

informacije

Goličica–Kanceljni–Planja Julijske Alpe

Zahtevnost: Alpinistični vzpon (V–/II–IV, pribl. 400 m).

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada, alpinistična oprema za varovanje (plezalni pas, 60-metrski vrv, vponke, trakovi ...).

Nadmorska višina: Goličica 2101 m, Planja 2453 m

Višina izhodišča: 1089 m

Višinska razlika: Pribl. 1500 m

Izhodišče: Malo parkirišče pri bivši cestarski hiši na trentarski strani Vršiča. Sem se z Gorenjske pripeljemo skozi Kranjsko Goro in čez prelaz Vršič, s primorske strani pa pridemo skozi Kobarid mimo Bovca in po dolini reke Soče po vršički cesti nekaj ovinkov nad Kugyjevim spomenikom.

Koča: Pogačnikov dom na Kriških podih, 2050 m, telefon 051 221 319.

Časi: Izhodišče–Goličica 3 h

Goličica–Kanceljni–škrbina pod Prečvečevim stolpom 4–6 h

Škrbina pod Prečvečevim stolpom–Planja 1 h

Planja–izhodišče 2 h

Skupaj 10–12 h

Sezona: Kopni letni časi.

Vodnik: Tine Mihelič in Rudi Zaman: *Slovenske stene*. Didakta, 2012.

Zemljevidi: Trenta, PZS, 1 : 25.000; Bovec, LTO Bovec, 1 : 40.000; Julijske Alpe, vzhodni del, PZS, 1 : 50.000; Julijske Alpe, Vzhodni in zahodni del, Sidarta, 1 : 50.000.

Vzpon na Goličico: Z izhodišča krenemo po širokem kolovozu, z njega pa kmalu zavijemo desno na dobro

vidno stezico, ki nas popelje čez potok in na staro lovsko pot. Po njej strmo navzgor ter višje v desno čez grape, robove in v zadnjem delu skozi ruševje proti sedlu med Goličico, 2101 m, na levi in Debelo pečjo, 1693 m, na desni. Od tu se vzpenjamo po sprva strmih pobočju skozi gozd, višje gremo bolj proti desni čez nekaj skalnih pragov v skrotast svet, kjer med pasovi ruševja in travami čez kratek skalnat greben stopimo na razgleden vrh.

Prečenje: Sestop z Goličice v prvo škrbino je dolg pribl. 80 metrov. Plezamo po levi strani (gledamo navzdol) vršne glave po strmih in krušljivem žlebu, po polici prečimo v desno, sestopimo čez kratek skalnat prag in po drobljivem pečevju v ozko škrbino (mesta III, možnost več spustov po vrvi).

S škrbine po travnatem strmih žlebu (možen spust po vrvi) sestopimo do njenega dna in zavijemo levo v strmo travnato pobočje Germlajta, 2051 m. Na naši levi se dviga njegova strma, a kratka južna/jugovzhodna stena (IV. težavnostna stopnja vršnega grebena), mi pa se od nje oddaljemo in se dvignemo na rob njegovega jugovzhodnega grebena. Od tu pelje dobro vidna stezica prečno z desne v levo v globoko škrbino (I–II) pod monolitnim Velikim stolpom, ki pripada Kanceljnim, 2133 m, (Veliki stolp, zahtevno plezanje, ponekod V+). Velikemu stolpu se izognemo tako, da se spustimo po skrotasti grapi pribl. 50 metrov do travnate gredine na levi. Po njej se zložno dvigamo, dokler se na levi ne odpre prehod po skalnatem žlebu (II–III). Splezamo na gruščnato polico, po njej levo čez kratko stenico in desno prečno navzgor po nagnjeni gredini. Tam po

Občutki so kot v pravi steni, okolica pa je čisto nekaj drugega, neobičajnega. Marko se požene naprej, zatakne *frenda* in že je visoko zgoraj v škrbini. Še sam se podam za njim. Res je štirica, majhni, a dovolj veliki oprimki, strma stenica, kjer potrebuješ nekaj moči in spretnosti. Pod škrbino je krušljivo, paziti moram na Ireno, da ji česa ne stresem na glavo. Že je tudi njena glava pri nama. Kar hitro nam gre od rok in nog. Kako kaže naprej?

S travnatih blazin v previs

S škrbine bo treba po vrvi navzdol. No, dalo bi se tudi splezati, a tako bomo hitreje. Spet je nad nami oblačno, ravno prav, ker je bilo prej skoraj prevroče. Vso našo pozornost prevzame izraziti Prečveč stolp, pa tudi travnati Kanceljni, ki so skoraj na doseg roke. Vsi trije se spustimo po vrvi in že se po travnatih vesinah vzpenjamo proti vrhu. Takole pravi Tine o tem delu: "Plezalec, na ta greben pojdi takrat, ko se ti bo zahotelo romantične pustolovščine! Te ture ne smeš jemati kot navadno plezalno smer. Na Kanceljne ne greš samo plezat, tu gori boš doživel še vse kaj drugega.

skalnatem žlebu (15 m, II–III, krušljivo), ki se nadaljuje v navpično zajedo (20 m, IV) in v ostro škrbino. Z nje se lahko spustimo po vrvi ali splezamo levo po travnato-skalnem plitvem žlebu (II–III). S škrbine si ogledamo pristop na Kanceljne, ki poteka po strmih travnatem pobočju po sistemu polic in žlebov, ki se končajo na travnatem vrhu.

Kratek greben, ki pelje s Kanceljnev proti Prečvečevemu stolpu, 2200 m, se tik pred stolpom zoži v strm stolpič (II, izpostavljeno). Po skrotju splezamo na polico, nato pa na desni preplezamo zajedo (V–, IV, 20 m) in višje po zagruščenem pobočju in kratkem kaminu priplezamo na vrh (II–II, izpostavljeno). S Prečvečevega stolpa sestopimo po skrotju malce desno proti zadnji večji škrbini ali pa se spustimo po vrvi. Tu se lahko razvezemo.

Z zadnje škrbine nekoliko sestopimo in se v levo dvignemo na pobočje Planje. Sprva malo poplezamo potem pa sledi naporen vzpon po zagruščenem pobočju proti grebenu, po katerem nadaljujemo pot proti Planji, 2453 m. Sledimo dobro vidni stezi, ki nas vodi po južni strani grebena, s kratkimi vzponi in spusti v vmesne škrbinice, ko končno stopimo na vrh Planje.

Sestop: S Planje sestopimo po označeni poti najprej na sedlo Planja, 2349 m, kjer zavijemo levo v dolino Mlinarico (zahtevno). Na sedlu med Razorjem, 2601 m, in Škrbino, 1989 m, poiščemo označeno pot, ki pelje proti Kranjski planini na južnem pobočju Prisojnika, z nje pa zavijemo levo po neoznačeni stezi po dolini Mlinarice nazaj do izhodišča.

Irena Mušič Habjan

V stenah po navadi oprezaš za počmi, previsi, zajedami, tu pa ti bodo osnovni orientacijski pripomoček gamsje stezice z nepogrešljivimi bobki. Očaran boš nad logičnim potekom potk naše rogate, štirinožne konkurence. Če boš truden, boš lahko sedel na prelepo blazino. Tu gori je le strma skala bela, na vsaki polički pa te pozdravlja očarljiv alpinetum. V primeri z drugimi plezalnimi grebeni naših gora so torej Kanceljni prava idila. Tu ni sledu o mrtvi visokogorski resnobi martuljskih grebenov. Trentske gore izžarevajo topel južnjaški šarm."

Točno tako. Zato si na vrhu privoščimo počitek. Za razgledovanje in nabiranje novih moči. Pred nami je namreč tehnično najtežji del prečenja. Za čuda je na vrhu že mala skupinica gornikov, s katerimi navežemo pogovor. Prijazni so. V tako lepem svetu niti ne more biti drugače. Ta svet te prevzame, iz tebe potegne vso pozitivno plat, ki jo premoreš, tu ne moreš biti niti siten, niti slabe volje. To ni možno.

Zdaj napademo Prevčev stolp. Čaka nas *petica*, in to v gozdarjih. Poslušajmo kaj pravi Tine: "Ob vsej romantiki pa je treba povedati, da je greben dolga in zahtevna

tura. Lahko ga označimo z zvenceim privedkom – *grande course*. Zahteva brezhibno obvladanje večšin 'trentarskega alpinizma' – teh pa se v sodobni plezalni šoli ne boš naučil. Na teh robih boš imel pogosto opraviti s strmimi travami in krušljivim skrotjem, dostikrat pa tudi z odlično belo skalo. Tako kot na vseh grebenskih turah tudi tod priporočamo plezanje v staromodnih gozdarjih."

Že oster izpostavljen grebenček, ki ga prečimo, nam pokaže zobe. Tako da Irena celo pusti zabiti klin. Pa naj ostane zanamcem! Gledamo možne različice, ki jih v strmi steni odkrivajo zabiti klini. Po opisih in pripovedovanju kolegov je desna varianta še najlažja. Marko se požene ... in že je na zgornji polički. Očitno je dobro *vplezan* in mu slaba *petica* ne dela nobenih težav. Zdaj sva midva na vrsti. V zajedu je res strmo, ven vleče, a oprimkov in stopov se nekaj le najde. Tik pod poličko zagrabil velik rogelj in že sem čez. Kmalu se pokaže tudi Irenina čelada, za njo pa še ona ... Marko spet izgine, nekaj ropota, razbija, na koncu pa zakliče, naj mu slediva. Ta del je bolj krušljiv, zato mi je manj všeč. S kratke strme stenice pridem na

gručnato polico, iz nje v strm žlebič, za katerim se odkrije – velik nasmeh. To je Marko. Na vrhu Prevca smo! Juhej!

Glasbeni večer v koči in deževen sestop v dolino

Ko pride še Irena, se objamemo in si čestitamo. Saj še nismo na koncu, a tehnično najtežji del je za nami. Okoli nas so sami prvaki, Triglav, Razor, Prisojnik ..., mi pa stojimo na vrhu tega ostrega pokončnega in divjega možica. Odlično. A Tine takole nadaljuje: "Zaradi izredne dolžine smeri je turo treba začeti navsezgodaj ali pa se pripraviti na bivak in raztegniti turo na dva dneva lagodnega užitka. (Na vrhu Goličice raste rušje, pisec je v idealnem bivaku pekel krompir.) Ni treba posebej poudarjati, da mora biti na tako dolgi grebenski turi vreme še posebej zanesljivo. Sestopi v morebitni stiski so problematični. Greben je doslej privabil malo navez in ni se 'bati', da bi bilo v prihodnje drugače. Opremiti se moraš, kot bi šel plezat prvenstveno."

Tako je, spet se moramo odpraviti, ni časa za preveč uživanja in poležavanja. Nekaj plezanja navzdol po strmem skrotju, en dolg spust po vrvi in že smo v veliki škrbini. Za robom je težav konec. A do vrha Planje se potikamo po brezpotjih še celo uro!

Kako smo zaključili dan? Prav fletno. Pozno popoldan smo prišli na Kriške pode, kjer nas je pričakala stroga oskrbnica Tina, sicer alpinistka in članica našega uredništva. V prijetnem klepetu smo zakoračili v noč, ki smo jo popestrili z navdušujočim petjem. Tja do enajste zvečer, ko nam je oskrbnica pokazala vrata spalnice ... Marko se je sredi noči odpravil pod Triglavsko steno, saj bi moral biti spremljevalec na zaključni turi alpinista pripravnik, midva pa sva naslednji dan odkorakala v deževno dolino.

Markova tura je zaradi dežja odpadla, sva zvedela kasneje.

Če nas je celo turo spremljal Tine, pa še zaključimo z njim: "Vrhovi v grebenu nosijo imena Goličica, Germlajt, Kanceljni, Prevčev stolp in Planja. Vmes je še dosti neimenovanih stolpov. Ali ne bi bilo lepo, če bi se kateri izmed njih imenoval npr. Komačev ali Tožbarjev stolp?"

Zakaj pa ne? Jaz sem za! ○

Naravnost navzgor, druge poti ni
Foto: Vladimir Habjan

Ljubezen do hribov je nujna

Marjan Žiberna

Simona Vrevc,
namestnica generalnega sekretarja Alpske konvencije

Simona Vrevc, 46-letna diplomirana agronomka iz Ljubljane, je januarja zasedla mesto namestnice generalnega sekretarja Alpske konvencije. Gre za eno najvišjih, nemara celo za najvišje mesto v katerikoli mednarodni organizaciji, ki ga je doslej prevzela Slovenka. A veliko lažje kot na visokem uradniškem stolu si jo je predstavljati nekje v naravi. Vrevčeva je z njo, še posebej z gorami, tesno povezana – že desetletja zahaja v hribe kot planinka, turna smučarka in plezalka. Pa tudi kot mati treh otrok, ki jim želita z možem, prav tako ljubiteljem gora, čim bolj približati gorski svet. Pravi, da sedanje delovno mesto, ki ga je prevzela za obdobje treh let z možnostjo podaljšanja, povezuje njeno zasebno navdušenje nad hribi s poklicnimi izkušnjami, ki jih je pridobila na prejšnjih delovnih mestih.

Logarska dolina je dober primer vloge Alpske konvencije, kjer so se ljudje pred leti odločili, da bodo s svojim okoljem upravljali na trajnostni način.

Foto: Manca Čujež

Ime organizacije, kjer ste zdaj zaposleni, je širši javnosti le slabo poznano.

Kaj Alpska konvencija¹ sploh je?

Alpska konvencija je pri nas pa tudi nasploh le slabo poznana. Če začnem s suhoparnim pojasnilom, je to mednarodna pogodba, sklenjena med alpskimi državami in Evropsko unijo. Držav, kjer se razprostira t. i. alpski lok, je osem: Avstrija, Francija, Italija, Liechtenstein, Monako, Nemčija, Slovenija in Švica. Namen pogodbe je spodbuditi in uravnati trajnostni razvoj na območju Alp ter tako zaščititi interese skoraj 14 milijonov ljudi, ki tu živijo, pri čemer moramo upoštevati, da to področje vsako leto obišče okoli 120 milijonov ljudi. Vsakvrsten pritisk je zelo velik.

Pristop Konvencije je celovit, kar zahteva usklajevanje številnih, med seboj prepletajočih se in tudi nasprotujočih si vidikov življenja. Konvencija se ne ukvarja le z vprašanjem okolja, pač pa tudi z energetiko, infrastrukturo, transportom, turizmom, gozdarstvom, z gospodarstvom nasploh ... Tako denimo skuša čim bolj uskladiti potrebe po energiji in prometnih povezavah s potrebo po varovanju okolja. Zaradi te celovitosti je Konvencija unikatna, medsebojno usklajevanje področij pa zelo kompleksno. Še posebej, ker gre za mednarodno usklajevanje. Primer tega je upravljanje z vodami. V času vse pogostejših ekstremnih vremenskih dogodkov je to še poseben izziv. Naj spomnim na poplave, ki jih je predlani jeseni povzročila Drava. Naraščanje vode je bilo tako ekstremno, da ne mi ne Avstrijci nismo bili na to primerno pripravljene, pa čeprav je to področje sodelovanja načeloma dobro urejeno. Skupno upravljanje z vodami ni bilo optimalno in posledice so čutili prebivalci ob Dravi tako pri nas kot v sosednjih državah. Podnebne spremembe prinašajo v alpski prostor številne nove izzive za kmetijstvo, prostorsko načrtovanje, gradbeništvo ... Zato je potreba po meddržavno usklajenem delovanju še toliko večja.

Omenjate stvari, s katerimi se pravzaprav ukvarjajo tudi nevladne organizacije, na primer Cipra (Mednarodna komisija za varstvo Alp). Ja, Konvencija ni nastala kar iz nič, ima svojo predzgodovino. Prav Cipra

je ena od nevladnih organizacij, ki so že v petdesetih letih prejšnjega stoletja ugotovile, da je treba siloviti gospodarski razvoj usmeriti in uskladiti tako, da to ne bo škodovalo okolju in kvaliteti življenja ljudi v Alpah. Cipra je bila gonilna sila nevladnih organizacij in je stvari pripeljala tako daleč, da so države uvidele potrebo po mednarodni pogodbi. Konvencija pa se, poleg naštetih, ukvarja še z mnogimi drugimi vprašanji – z manjšinami, jeziki, kulturo ... Nastala je konec osemdesetih oziroma formalno v začetku devetdesetih let. Gre za prvo zavezujočo mednarodno pogodbo za varstvo neke gorske regije na svetu sploh. Po zgledu Alpske konvencije je kasneje nastala še Karpatska konvencija, podobni so cilji in usmeritve mreže za Pireneje. Zanimanje za to kažejo še nekatere druge gorske regije.

Omenili ste Evropsko unijo kot podpisnico pogodbe. Kakšna je njena vloga?

Konvencija zasleduje cilje, ki si jih je postavila tudi Unija. Unija je pomembna tudi z vidika financiranja konkretnih ukrepov skozi obstoječe programe (teritorialno sodelovanje za alpski prostor, čezmejni programi in programi razvoja podeželja). Primer so izplačila kmetijam na območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost, denimo naše gorske kmetije nad 500 metri nadmorske višine; ta se izvajajo iz naslova programa razvoja podeželja, ki se deloma financira iz evropskih sredstev. Alpska konvencija je tudi dober primer, ko se izzivi nekega prostora naslavljajo celostno – tako skozi teritorialno povezovanje kot skozi preseganje sektorskih politik in z orientacijo na ljudi, ki živijo v nekem prostoru. Prav to je tudi eden od razlogov, da se na ravni Unije pripravlja t. i. makroregionalna strategija za Alpe, v kateri bodo takšni ukrepi še bolj urejeni.

Kako se kaže obstoj Konvencije v vsakdanjem življenju? Kako, na primer, učinkuje na življenje v naših gorskih območjih?

Veliko stvari, ki se dogajajo pri nas, je tesno povezanih z njo. Izplačila gorskim kmetijam sem že omenila. Tu je tudi Triglavski narodni park s svojo varovalno in izobraževalno funkcijo. Konvencija si je namreč postavila za enega od mnogih ciljev tudi vzpostavljanje zaščitene območij s posebnimi režimi, ki prispevajo k ohranjanju biodiverzitete. Naj kot dober primer omenim še Logarsko dolino, kjer so se ljudje pred leti odločili, da bodo s svojim okoljem

¹ Kontaktna točka Alpske konvencije je na Ministrstvu za infrastrukturo in prostor.

upravljali na trajnostni način, pa Idrijsko kotlino, ki je po zaprtju rudnika doživela zlom, a je gospodarsko na novo vzcvetela. To so stvari, ki so odraz uresničevanja ciljev Alpske konvencije, čeprav to ni ravno splošno znano.

Kaj so glavne naloge, ki jih imate na sedanjem delovnem mestu?

Kot že naziv pove, po potrebi pri protokolarnih stvareh nadomeščam Markusa Reitererja, generalnega sekretarja Konvencije. Primarno pa sem odgovorna za delovanje, spremljanje in razvoj sistema opazovanja in informiranja v Alpah. V teh okvirih se na vsake dve leti pripravi poročilo o stanju Alp. Prejšnje poročilo je govorilo o trajnostnem turizmu, to, ki ga zdaj pripravljamo, pa obravnava demografijo. Imam tudi veliko birokratskega dela, saj spadata k mojim nalogam priprava in koordinacija zasedanj delovnih teles Konvencije. Vesela sem, da se rezultati našega dela kažejo v praksi.

Kakšna je vloga Slovenije v Alpski konvenciji?

Slovenija je h Konvenciji pristopila leta 1993 in ji trikrat predsedovala, nazadnje v letih 2009–2011. Predsedovanje se izmenjuje na dve leti, predsedujoča država pa doma organizira Alpsko konferenco. Ob našem zadnjem predsedovanju je bila na Brdu pri Kranju. V tem obdobju so bile izpostavljene tri prioritete: prilagajanje podnebnim spremembam v alpskem prostoru, spodbujanje izvajanja konvencije na regionalni in lokalni ravni ter izboljšanje prepoznavnosti potencialov alpskega prostora, tretja prioriteta pa so bila regionalno sodelovanje in mednarodna gorska partnerstva, kjer je bil poseben poudarek na povezavi Alp z Dinaridi. Slovenija je dejavna članica Konvencije, v tej povezavi pa se mi zdi pomembno poudariti, da je slovenščina enakopraven jezik, saj se vsi dokumenti izdajajo v štirih uradnih jezikih: nemščini, francoščini, italijanščini in slovenščini.

Čeprav je delež Slovenije v Alpah v razmerju do drugih držav majhen – tri četrtine tega območja pripadajo Avstriji, Italiji in Franciji –, smo Slovenci zelo aktivni.

Kljub enakopravnosti jezikov se sedaj učite italijanščine. Francosko in nemško pa, poleg angleščine, že obvladate.

Italijansko se učim, ker se mi zdi pomembno, da se znaš z ljudmi, s katerimi imaš opravka, sporazumevati v njihovem jeziku. To lahko odpre marsikatera vrata, stvari tako tudi hitreje tečejo. Ker zdaj živim v Bolzanu, na severu Italije, je to znanje uporabno tudi pri vsakodnevnih opravkih.

Bolzano je poleg Innsbrucka eden od dveh sedežev sekretariata Konvencije. Kako to usklajujete z družino?

Družina je bila pri odločitvi za mojo kandidaturu najpomembnejša. A imeli smo že kar nekaj izkušenj z ločenim življenjem – moj mož je zadnjih nekaj let delal v Münchnu, kjer je bil do lani slovenski generalni konzul. Druga ključna stvar je bila, da so zdaj otroci že precej veliki – imajo 14, 18 in 19 let. V drugačnem primeru se sploh ne bi prijavila na razpis. Povezani smo preko elektronske pošte in *skypa*, občasno grem za konec tedna jaz domov, včasih pa pridejo oni k meni v Bolzano.

Na razpis ste se prijavi sami, ni vas predlagala država ali katero od naših ministrstev.

Res je, sem pa o tem seveda obvestila Ministrstvo za kmetijstvo in okolje, kjer sem bila v službi. Bila sem mnenja, da so moje dotedanje delovne izkušnje take, da bi jih lahko zelo dobro uporabila na delovnem mestu v Alpski konvenciji. Ker je to politična pozicija, je bila potrebna tudi podpora drugih ministrstev in seveda drugih držav. Slovenija jo je dobila tudi na podlagi dolgoletne aktivne vloge v Konvenciji. Kako aktivna je, sem ugotovila šele po nastopu službe na stalnem sekretariatu.

Kakšna je vaša prejšnja poklicna pot, kje ste bili zaposleni?

Po diplomi sem začela delati na Biotehniški fakulteti; ukvarjala sem se z vprašanji namakanja in melioracij. Proti koncu devetdesetih let sem se zaposlila v Službi vlade za evropske zadeve. Tam sem bila dejavna pri pogajanjih Slovenije za vstop v Unijo na področju kmetijstva, ribištva in varne hrane. S temi področji sem se ukvarjala tudi po vstopu v Unijo. Prvo polovico leta 2008, ko ji je Slovenija predsedovala, sem bila v Bruslju na našem Stalnem predstavnštvu. Koordinirala sem pripravo zasedanj sveta za kmetijstvo in ribištvo ter posebnega odbora za kmetijstvo. Ko sem se prijavljala za sedanjo zaposlitev, so bile te izkušnje zelo pomembne. Zelo pomembno je, da se dobro znajdeš v Bruslju in to je bila moja primerjalna prednost. Moram pa povedati, da nisem bila ves čas po diplomi zaposlena, v moji karieri so luknje. Moj mož je zaposlen na Ministrstvu za zunanje zadeve in ko je dobil službo na konzulatu v Celovcu, sem pustila službo na fakulteti in z otroki šla z njim. Potem sem se prijavila na razpis vladne službe za evropske zadeve ter tako po naključju zašla v državno upravo.

Ali obstaja povezava med vašim zasebnim navdušenjem nad gorami in funkcijo, ki jo opravljate?

Seveda, osebno zanimanje se mi zdi za dobro opravljanje dela, ki sem ga sprejela, nujno. Že od nekdaj se mi ob obisku hribov, tako slovenskih kot tujih, ki jih z možem rada raziskujeva skupaj, zastavljajo vprašanja, kako živijo ljudje, ki tu prebivajo, s čim se ukvarjajo, kakšne prednosti in slabosti ima zanje to okolje. Rada grem v hribe, kjer ni nikogar, a že kmalu začnem pogrešati ljudi in sem vesela srečanja z njimi ... Rada bi, da bi ta lepi prostor ohranili tudi za otroke in vnuke tak, da bi jim bilo v njem lepo živeti. Primer iz gora mi konec koncev omogoča, da lahko malo bolj po domače pojasnim, kaj pravzaprav Alpska konvencija je. Sicer stvar zveni abstraktno, birokratsko. Na tak način sem jo pojasnila tudi svojim otrokom, ko sem jim povedala, na kakšno delovno mesto odhajam. Z možem so bili na Korošici nad Podljubeljem, kjer so videli tablo z napisom Via Alpina. Povedala sem jim, da ta povezuje pešpoti alpskih držav. Pohodniki lahko na njih odkrivajo naravno in kulturno dediščino Alp. Povedala sem jim, da je ta projekt eden od rezultatov Alpske konvencije. ●

Če je turneja prekratka ...

Matic v drugem, najtežjem raztežaju smeri Tempi moderni v Marmoladi Foto: Albin Simonič

Ponovno v Dolomite (nadaljevanje)

Albin Simonič

Nad nama pokončna, na videz neprehodna rumenkasta stena, pod nama stotine metrov belih plošč, ki jih režejo vodni žlebovi, vmes pa nekaj črnih previsnih mest. Spodaj najprej gruščnata z balvani naložena dolina, ki malo nižje preide v zeleno preprogo gorske trate. Sva pred velikim finalom zelo znane smeri Moderni časi v Punta Rocci v Marmoladi. Za nama je že veliko plezanja, rumenkasta stena nad nama pa ponuja že skoraj neverjetno. Luknjice, luknje, večje in manjše. Pet raztežajev sanjskega plezanja, nato pa raztežaj čez strešico in pokončno poč in znajdeva se v niši na razu. Samo še levo okoli raza, nekaj metrov navzgor in skoraj tisoč metrov plezanja je za nama. Kako lepo je stisniti roke, se lopniti po plečih. "To, stari!" usta kar ne morejo brez nasmeha.

Stari dolgovi

Do Matica se pripeljem v ponedeljek zjutraj. Nekaj ur vožnje, tokrat po italijanskih avtocestah in skozi dolino Val di Zoldo, mimo Civette do Malge Ciapelle pod Marmolado. Že ponedeljek

je krasen umit dan, tako da lahko ves čas vožnje po avtocesti opazuje hribe, najprej naše Julijce, nato Dolomite. Za torek je napoved še lepša. Sredi dneva se v Malgi Ciapeli pri vstopni postaji gondole na Marmolado odločava o čim lažji opremi, greva še na kapučino in pot pod noge do kočice Falier pod Punto Ombretto. Strma stezica skozi gozd te naenkrat pripelje v dolino Ombretta in tu se odpre pogled na veličastno južno ostenje Marmolade. Velika mojstrovina Heinza Mariacherja Tempi moderni poteka v Punta Rocci, do katere je od kočice še kakšna ura hoje. Pri kočici malo pojeva in greva dalje pod smer. Tokratni načrt je, da že zvečer preplezava prvi težji raztežaj v smeri. Ta se začne po približno osemdesetih metrih lažjega plezanja, kjer se stena postavi pošteno pokonci, prereže pa jo tanka poč. Tu je zjutraj običajno precej hladno, enako pa je s telesom, tako da ima mnogo plezalcev, ki so sicer sposobni preplezati takšno težavnost, s tem raztežajem precej težav. Če pa narediš zraven še več drugih napak, je lahko problemov v tem raztežaju precej več. Tako se je

zgodilo tudi meni, ko sva leto poprej v smeri poskusila z Igorjem. Najprej sva bila pretežka (predvsem najina oprema, telesna teža je bila približno enaka), na štantu pa sem pustil zatiče, ki so v počih res pomembni. Tako me je do počih *navilo* kot psa, potem pa nisem imel česa dati vanjo. Zataknil sem metulja, ki pa ni držal najbolje, kar se je, na srečo, pokazalo kasneje. Obesil sem se nanj, Puh pa me je spustil do klina in mi poslal zatiče. Ko sem nato zataknil zatič, ki prime, kot bi ga zabetoniral, in se hotel potegniti za metulj, je ta zletel iz počih, jaz pa do zatiča. No, kakor koli, tisti poskus se je potem končal v desetem raztežaju, kjer sva še *falila*, ko pa sva prišla nazaj v pravo linijo, je ura za enodnevno ponovitev že krepko odbila in sva se lepo po vrvi in preplezani prečki v obratni smeri vrnili v dolino.

Tokrat bolj premišljeno

To, da me je takrat v tem raztežaju tako navilo, mi je dalo pošteno misliti. Težavnost raztežaja je od Heinzeve ocene VII do danes francoske 7a. Kakor koli, zadeva ni lahka, tako težka pa

Fungo d'Omretta iz prvega raztežaja
Tempi Moderni Foto: Albin Simonič

tudi ne, da je solidno pripravljen ne bi zmožl preplezati. Ko sem se potem iz radovednosti doma stehal z vso opremo, ki sem jo imel takrat na sebi, je tehlnca pokazala skoraj čez 90 kilogramov. Uff, jaz pa težak okrog 73.

V ponedeljek proti večeru so odstranjene praktično vse oteževalne okoliščine. Temperatura ugodna, na sebi imam le nujno opremo za ta raztežaj. In ... malce treme na začetku, nato pa je plezanje iz giba v gib bolj suvereno.

Na mestih, kjer sem se prvič tresel, uživam in brez težav priplezam do vrha raztežaja.

Malce podobno je z Maticem. Kot pove, in enako čutim sam, ima velik *rešpekt* pred smerjo. Raztežaja se loti malce negotovo in v prehodu v poč nenatančno postavi nogo, zato sledi polet. V drugo se sprosti in raztežaj suvereno prepleza.

Opremo pustiva v tem raztežaju in jo odkuriva v zavetje koč Falier, po poti pa ves čas opazujeva veličastno steno in ugotavljava, kje gredo znane linije: Frančkova Tempa atomici, Vinazer, Riba, Don Kihot ...

Jutro je brez oblčka, v temi startava proti steni. Opazujeva prebujanje gora. Najprej oživi Pelmo, nato Civetta, malo kasneje prvi delček Punte Penie, najvišjega "kuclja" Marmolade, sosednji vrh Orientale in zanimiva skalna goba Marmolada d'Ombretta.

Južna stena Marmolade od koč Falier
Foto: Albin Simonič

Prvi, lažji raztežaj preplezava kot prejšnji dan, nenavezana, nato pa nase obesiva opremo. Že prejšnji dan preplezani najtežji raztežaj preplezava z vrvo, napeljana od zgoraj, kakor sva jo pustila, tako da se dobro ogrejeva. Hladno pa ni tako, kot sva pričakovala (in je tudi bilo napovedano), tako da ni nerodnega *nohtanja*. Plezanje krasno steče. Izjemno lepi raztežaji se kar vrstijo. Po drugem je še malce pokončnega plezanja po robovih do zajede, po njej pa sledi prečnica v desno. Peti raztežaj je pokončen v pravi dolomitski skali z dobrimi oprimki in enim malce težjim detajlom, nato pa sledi izjemno izpostavljena prečnica do *grabna*, ki prereže ta del stene. Malce lažja raztežaja vodita navzgor po zajedi, nato naju pričakajo poč in hrapave plošče in znajdeva se pod verjetno najbolj fotogeničnim raztežajem (10. raztežaj), v katerem je krasen širok vodni žleb. Po dveh raztežajih sva na veliki polici, ki prereže celo Punto Rocco. Raztežaj nad njo je precej zahteven; tanka poč do previsov, nekaj šalc v njem in težak prehod desno do položnejše stene. Kar dobro moram poprijeti, da zlezem čez.

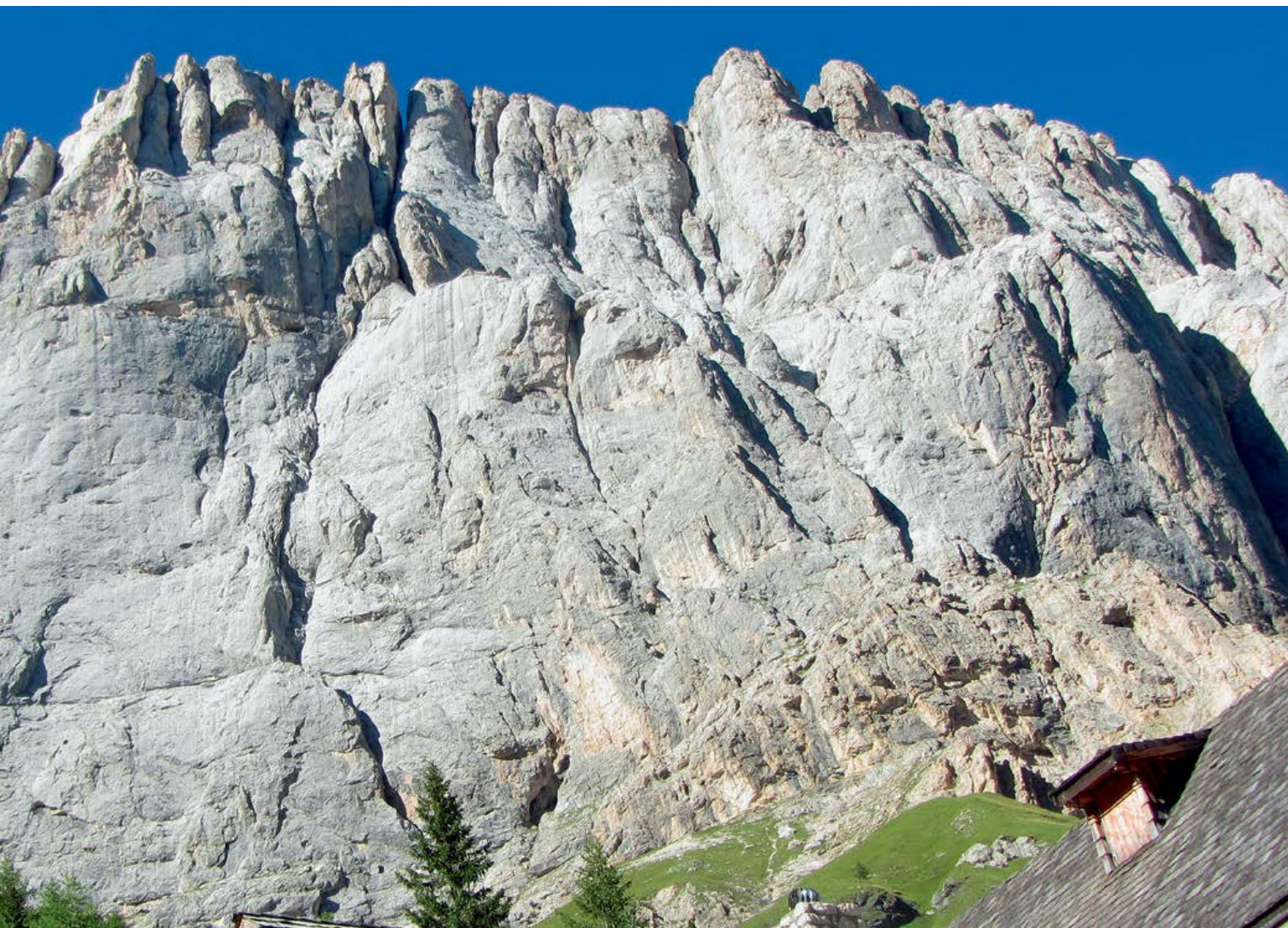
Tu pa prideva v svet belih, od vode razjedenih plošč, ki naju vodijo malo desno in čez *graben*, kjer poteka smer Gogna. Ob njej plezava navzgor dva raztežaja do izrazite poč, ki vodi do streh, te pa preplezava v novih dveh raztežajih. Nad glavo viseče strehe so kar malo strašljive ... In spet genialen prehod. Proti levi pod streho, še vedno proti levi čez previs, kjer je treba kar dobro stisniti robove, in navzgor proti poč. Nato pa, tako kot na več mestih v tej smeri, super luknja sredi plošče nad previsom. Nadaljujeva po krasni poč in levo v zajedo, ki pripelje do prečnice v desno, pod veliki finale smeri: že omenjene sanjske plošče z luknjicami in varovanjem skorajda samo z neskončnimi zankami okrog skalnih mostičkov (večina vrvic je že v steni). Na vrhu smeri že dolgo nisem bil tako vesel, srečen. Za nama je res velika smer, v kateri sva ves čas neznansko uživala. Potem pa še fantastični razgledi, popolno! A delček misli je pri mojih malčkih in moji dragi. Tudi zaradi njih še lahko doživim takšne trenutke. ◉

informacije

Izjemne Moderne čase sta preplezala že omenjeni veliki dolomitski mojster Mariacher in kasnejša dolgotletna tekmovalka v svetovnem pokalu v športnem plezanju Luisa Jovane leta 1982. Podatke o smeri lahko najdete na več spletnih straneh. Najboljša skica pa je vsekakor v vodniku *Marmolada* Maurizija Giordani, kjer malo zgrešijo le dolžine raztežajev. Ocene so različne, od malce *našponanih* v Gioradnijevem vodniku, kjer je najtežji raztežaj ocenjen s 6c (VII+), do mogoče malce visokih na spletni strani www.planetmountain.com, kjer je najtežji raztežaj ocenjen s 7a. V smeri potrebujemo set zatičev in predvsem srednje velike metulje, precej pomožnih vrvic, priporočam pa tudi dvojno vrv. Na težjih mestih je klinov ali vrvic okoli ušes toliko, kolikor jih omogoča skala. Svojih klinov nisva potrebovala.

Dostopa do kočee Falier je za dobro uro, približno enako dolgo pa hodimo še do vstopa v smer. Na sestopu najprej v lažjem plezanju sestopimo do ledenika, gremo po ravnem do zgornje postaje gondole in dričamo navzdol po ledeniku do prelaza Fedai (dobra ura), nato pa peš ali, če imamo srečo, z avtostopom do izhodišča. Peš je sicer spet približno ena ura. Naju sta se kakšen kilometer pred Malgo Ciapelo le usmilila ruska turista, ki sta naju potegnila do avtomobila.

Marmolada, Tempi moderni, 830 m,
dolžina smeri čez 1000 m, VII+/ VIII, obv. VII+

Turnosmučarsko pomladno obredje

Miha Pavšek¹ in Miha Demšar²

obilica snega se je kmalu predelala in že kmalu po začetku marca so prišli na vrsto ljubitelji vijuganja pa belih strminah. Ti so lahko v miru nadaljevali s svojim početjem vse do konca pomladi, najbolj zagnani pa so v višjih ter osojnih legah smučali tudi še v začetku poletja. Letos sicer dolgi

Preglednica: Povprečna temperatura (°C) in količina padavin (mm) v meteorološki pomladi 2014 ter primerjava s povprečjem obdobja 1991–2010

Postaja (nadmorska višina)	Povprečna temperatura (°C)	Odklon temperature (°C)	Padavine (mm)	Indeks padavin glede na povprečje 1991–2010
Rateče (864 m)	7.3	1.0	291	97
Vojsko (1067 m)	7.4	1.3	342	70
Vogel (1535 m)	4.6	1.3	463	87
Krvavec (1740 m)	3.5	1.4	220	72
Kredarica (2514 m)	-1.8	1.0	256	60

¹ Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Ljubljana.

² Urad za meteorologijo, Agencija RS za okolje, Ljubljana.

Vir: Arhiv Urada za meteorologijo Agencije RS za okolje.

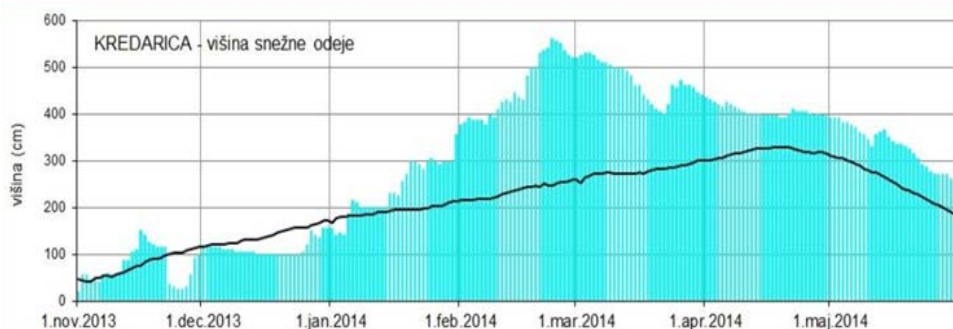

Iz zelenega v belo – sredi maja je bilo v zatrépu Krme še veliko snega in še več ostankov snežnih plazov.
Foto: Miha Pavšek

Vreme in razmere v gorah v meteorološki pomladi 2014

Po vremensko burni in nadpovprečno snežni zimi, slednji zlasti v visokogorju, se je z nastopom prvega spomladanskega meseca vreme utirilo v bolj ali manj pričakovane okvire. Še naprej je bilo pretoplo, predvsem pa so se do tedaj (pre)obilne padavine povlekile nazaj.

Skupna višina snežne odeje na Kredarici v snežni sezoni 2013/14 (stolpci) in dolgoletno povprečje (črta)

Vir: Spletne strani ARSO

in združeni velikonočni in prvomajski prazniki so nam vremensko nekoliko ponagajali, vendarle pa je bilo ob številnih koncih tedna vreme naklonjeno obisku gora. Ljubitelji turnega smučanja so bili deležni pravega spomladanskega obredja. Vremenski preobrat je poskrbel, da so do tedaj zaprte oziroma zelo omejeno dostopne gore na široko odprle svoje duri in poskrbele za pravcato baletno smuko po debelo zasneženih strmih. Presmučanih je bilo veliko novih smeri in ponovljene so bile številne stare, ki le redko dočakajo

Vode z dolgo časa talečega se snega so odtekale dlje časa kot po navadi, zato so na nekaterih delih poti nastale manjše erozijske razjede.

Foto: Miha Pavšek

V tem času so se temperature postopno dvigovale in bile čez dan večinoma pozitivne, zato je snežno odejo kar lepo pobiralo. Do začetka zadnje marčevske dekade je pobralo od 60 cm pa vse do metra snega. Najvišje temperature so bile 17. in 18. marca, ko je bilo na 1500 metrih preko 10, na 2500 metrih pa kar 7 °C. Dolgotrajno in ustaljeno vreme sredi prvega pomladanskega meseca se je zaključilo 22. marca, ko nas je zajelo večdnevno poslabšanje. V dveh dneh je vlažen jugozahodni veter poskrbel za to, da so ponekod zabeležili skoraj 200 mm padavin. Ob tem je ponekod v visokogorju padlo več kot meter novega snega, drugje pa veliko manj.

Konec marca in začetek aprila se je vreme spet ustalilo, temperature pa so se vnovič dvignile. Ob začetku druge dekade so bile osoje pod 1500 metri, razen v Julijskih Alpah, že večinoma brez snega. V Julijcih ga je bilo v tem času na višini 1500 metrov še od dva do tri metre, nad 2000 metri pa tudi več kot štiri metre. Druga in tretja dekada aprila sta bili precej spremenljivi, pogosto je bilo oblačno in megleno, predvsem v visokogorju je zapadlo še nekaj snega. Zanimivo je, da je v letošnjem aprilu največ padavin padlo na Pohorju in v Kamniško-Savinjskih Alpah, kjer jih pade v povprečju precej manj kot v Julijcih.

Tudi prvi dve dekadi maja sta bili precej spremenljivi, bilo je sicer nekaj sonca, a tudi oblakov in padavin. Zobe pa so pokazali letošnji ledeni možeje, ki so spet potrdili svoj sloves. Ravno v času njihovega godovanja od 12. do 14. maja (15. maja pa nas praviloma namoči še Zofka ...) nas je zajelo izredno burno vremensko dogajanje z močno ohladitvijo in padavinami. Ko smo se že ravno navadili na pomladno toploto, so v noči z 11. na 12. maj snežinke ponekod poplesavale tudi pod 700 metri. Zadnja majska dekada je postregla sprva s toplim in sončnim vremenom, končala pa se je s pogostimi padavinami, snežilo je le nad 2000 metri. Ob koncu meteorološke pomladi je bila strnjena snežna odeja v naših gorah le še nad 1600 metri. Najvišji vrhovi so bili še vedno obdani z debelim snežnim pokrovom, saj je

bilo zadnji majski dan na Kredarici še vedno zavidanja vrednih 260 cm snega. Tudi letošnjo pomlad se je nadaljeval trend pretoplega vremena iz prejšnjih sezon. V gorah so bile povprečne temperature v povprečju za več kot stopinjo Celzija višje glede na zadnji primerjalni niz med letoma 1991 in 2010. Kar zadeva padavine, je imela večina našega vzpetega sveta spomladi podpovprečno namočenost, saj je padlo med 20 in 40 % manj padavin kot v dolgoletnem spomladanskem povprečju. Izjema je le območje Pohorja in dela Kamniško Savinjskih Alp, kjer je padla celo nekoliko nadpovprečna količina padavin. Zaradi obilnih snežnih padavin v zimskem času pa smo imeli vso pomlad v gorah obilo snega.

Kot smo lahko ugotovili, razen snežnih posebnosti to pomlad v gorah ni bilo kakšnih drugih vremenskih "sladkorčkov". So se pa šele takrat v vsej svoji razsežnosti pokazale posledice letošnjega žleda in snežnih plazov ter ne nazadnje tudi snežne obtežbe. V junijski številki Planinskega vestnika smo se že lahko seznanili s posledicami plazov pri koči na Doliču, poškodovani sta bili tudi obe hišici za prodajo spominkov na Vršiču. Tudi drugod je na planinskih kočah veliko poškodb, na primer na Prešernovi koči tik pod vrhom karavanškega prvaka Stola, kjer je polomilo večino fotovoltaičnih celic. Le počasi napreduje čiščenje padlega drevja v bolj odmaknjenih območjih, ponekod so poti zaradi obilice snega, ki se je le počasi talil, tudi erozijsko poškodovane oziroma neutrjene. Zato opozarjamo na možne zdrse zaradi porušitve zunanje roba planinske poti tudi na mestih, kjer opazimo do nekaj centimetrov široko erozijsko brazdo.

Letos nas bodo v gorah poleg podrtega drevja čakala še številna snežišča, zato bo večji del poletja obstajala nevarnost zdrsov. Če vas bo zanesla pot v visokogorske osoje, so obvezni cepin in čelada, na večji strmini pa kompletan trojček, torej tudi dereze! Te bodo na strmih snežiščih obvezne zlasti konec poletja, ko je tamkajšnji sneg že bolj podoben ledu, imenovanemu firnov led. Po drugi strani pa bo prav zaradi dolgo vztrajajoče snežne kulise letošnji obisk visokogorja bolj slikovit, zato se nikar ne obotavljajte. Tudi letošnje poletje naj torej velja, da gremo v gore ob pravem času, po pravi poti, v pravi družbi, s pravo opremo in ravno prav visoko. Na ta način bo vsega ravno prav ... ●

obisk, saj tamkajšnje snežne razmere niso prav pogosto nared za tovrstne podvige. Kar je pri vsem skupaj spodbudno, je dejstvo, da navkljub obilju snega v snežni sezoni 2013/14 nismo zabeležili nobene lavinske žrtve. Zaradi obilnih snežnih padavin v zimskem času smo v pomlad zakorakali z nadpovprečno debelo snežno odejo v gorah. Prvih nekaj dni marca smo bili sicer še pod vplivom oblačnega vremena s pogostimi, a količinsko manj obilnimi padavinami kot mesec prej, ko smo imeli težave zaradi žledu. Prav te so dodatno odebile že tako zajetno snežno odejo, ki je dosegla svoj višek v začetku marca. Praviloma se to zgodi v drugi polovici aprila, ko v povprečju sneg na snegomeru na Kredarici prileze do okrog 350 cm. Letos pa so tam zabeležili kar 530 cm, na sosednjem Voglu 348 in v Grintovcih, natančneje na Krvavcu, zavidanja vrednih 162 cm. V sredini marca se je nadaljevalo suho pomladansko vreme z obilico sonca.

Koča Edmunda Čibeja v Tihi dolini

Planinska kočica Edmunda Čibeja v Tihi dolini Foto: Damjan Vidic

Del Trnovske planote nad Ajdovščino, ki ga domačini imenujejo tudi Gora, je zaradi svojih naravnih lepote ter mnogih planinskih poti priljubljena točka pohodnikov in ostalih ljubiteljev narave. Tako rob Gore kot tudi bližnji vrhovi (npr. Čaven in Golaki) ponujajo obiskovalcem prekrasen razgled na Vipavsko dolino ter dalje na Nanos, Kras ter Tržaški zaliv, z nekaterih vrhov pa pogled seže tudi na drugo stran, proti Idriji ter Julijskim in Kamniško-Savinjskim Alpam. Od 25. junija 2014 je pohodnikom, namenjenim predvsem na Golake, na voljo nova planinska kočica Edmunda Čibeja v Tihi dolini, 950 m. Nahaja se v Tihi dolini – v predelu vasi Predmeja ob robu planote. Je v lasti Društva za ohranjanje in varovanje narave in kulturne dediščine GORA, njen najemnik oziroma oskrbnik pa odslej skrbi, da postojanka mimoidočim popotnikom nudi prijeten prostor za oddih, druženje in okrepčilo. V koči se

nahaja do deset skupnih ležišč, kuhinja, kjer se za obiskovalce pripravljajo domače jedi, prav tako so na voljo toaletni prostori ter skupni prostor, urejen kot bife. Mimo kočice vodi markirana planinska pot na Golake, obenem pa je kočica tudi izhodišče za Čaven. Prav tako se pri koči začne krožna pot čez Golake na Čaven in nazaj, kar skupaj znaša dobrih šest ur zmerne hoje. Planinska postojanka ni zanimiva zgolj za pohodnike, temveč tudi za ostale izletnike, saj njena lega nudi obilo možnosti za krajše sprehode ter spoznavanje lokalnih naravnih in kulturnih znamenitosti. V bližini so ledena jama Ledenica, iz katere so nekoč tovorili in prodajali led na Tržaško in celo na ladje na poti v Egipt, spomenik Materi Gori z razgledno točko, označena pešpot vzdolž roba Gore—Pot po Dolu gor in dol ter razstave idrijskih čipk v t. i. Starem hotelu na Predmeji. Ob planinski postojanki so še športni park Tiha dolina z nogometnim in

košarkarskim igriščem, otroška igrala ter večnamenski pokriti šotor, ki je pogosto prizorišče raznih kulturnih, športnih in družabnih dogodkov. Tiha dolina je priljubljena tudi pozimi, ko se ob lokaciji nekdanje Bloudkove skakalnice enkrat letno odvija tekma v smučarskih skokih, v športu, ki se v teh krajih ponovno prebujata. Da je to območje že od nekdaj povezano s smučarskim športom, pričata zanimiva zgodovina kraja, saj se je tu leta 1895 odvijala prva smučarska tekma v Srednji Evropi. Planinska postojanka nosi ime po Edmundu Čibeju, nadučitelju in kronistu, ki je leta 1888 z Norveške naročil par smuč, jih kot prvi v teh krajih začel uporabljati in tako pripomogel k razmahu smučarstva. Obiskovalci si na pobočjih Golaka in Smrekove drage lahko ogledajo traso omenjene prve smučarske tekme. Vse poti bodo predstavljene tudi na informativni tabli pri koči.

Dostop: Iz smeri Ajdovščina po lokalni cesti Ajdovščina—Predmeja skozi Predmejo, 850 m po odcepu za Lokve sledimo oznakam za Športni park Tiha dolina, zavijemo levo z glavne ceste in navkreber približno 1 km; postojanka stoji ob športnem parku. Iz smeri Lokve po cesti Nova Gorica—Lokve, na križišču, kjer se cesta priključuje na cesto Ajdovščina—Predmeja, zavijemo levo proti Predmeji, nato skozi vas Predmeja in dalje kot po prvem opisu. Kontakt: tel. 041 617 866 (Valter Polanc); e-pošta ival@siol.net

Čudovita narava, urejene poti, lepi razgledi in sproščeno vzdušje v družbi ostalih pohodnikov in gostoljubnih domačinov vas ne bodo pustili ravnodušnih. Lepo vabljeni v novo planinsko kočico Edmunda Čibeja v Tihi dolini na Predmeji. ●

Alojzij Filipič v planinski opravi Arhiv župnije Batuje

Duhovnik, rodoljub in botanik

Alojzij Filipič, 1888–1963

Irena Breščak

Leta 1958 je bil v 9. številki Planinskega vestnika objavljen članek Ludvika Zorzuta "Od Prsti črne v sive Krne". V poglavju Naj živijo, rastejo planinske rože! je zapisan govor, ki ga je imel Alojzij Filipič (med prijatelji imenovan Juventus Fervida) na Črni prsti ob 50. obletnici PD Tolmin:

"Ljubi perjatli, bonum nobis hic esse, zato se pa zahvalimo Planinskemu društvu u Mostu na Soči, od koder je doma planinski pisatelj Ivan Pregelj, ki je našel tolminske puntarje še tu dol pod Črno prstjo v Kneži, no pa, perjatli, naša pot je mirna, ni putarska, naša cejsta je prosta, vzvišena v lepi prirodi, naj bo cejsta zaznamvana ali ne zaznamvana, rožce rastejo povsod, zato mormo iti mi k njim naravnost čez senožeti, u pečine, stene, prepade, k vsaki rožci se sklonimo, vsako pobožamo, dahnemo vanjo in ona nas bo milo pogledala v vseh barvah, obsula z vsemi dišavami, v vetrčku zanihala, da ne gre z nami, da pustimo jo živeti, da se drugo leto še vidimo. Ej, ti Črna prst, poklekne mo v tvoj cvetoči vrt,

Omara s Filipičevim herbarijem na Škofjiški gimnaziji Vipava. Vsebuje okrog 3000 herbarijskih pol z več kot 600 rodovi rastlin.

ki rastejo v njem tvoje znanilke tvoje poslanice: zvončice, zlatice, orlice, lučice, vetrnice, lepnice, hudoletnice, kamenščice in murke, sleči, svišči, očnice ali pečnice, planike, belune – vse so gorske, vse planinske ...

... Perjatli, združujmo planinstvo z botaniko! Tako zaključujem svoj govor na gori in pripenjam vsakemu na prsi in za klobuk planinski pušeljc, da zacvete in zraste tudi v srcih, najlepšega pa poklanjam jubilentinji – Soški podružnici, sedaj nasledniku – Planinskega društva v Tolminu za

50-letnico. Naj živijo, rastejo, cvetejo planinske rožce!"

Bil je eden primorskih "Čedermacev"

Alojzij Filipič je kot primorski duhovnik, rodoljub, narodni buditelj, ljudski pesnik in zagovornik slovenske, tedaj prepovedane besede zaznamoval preteklo stoletje. Velik ljubitelj narave, s "postransko" ljubeznijo botaniko,

Herbarijska pola z beckovo zvončico

Alojzij Filipič v begunstvu v Liguriji okoli leta 1915 Arhiv župnije Batuje

Za vsa ta prizadevanja mu je papež Pij XI. podelil naziv monsinjorja. Imel je močan in lep glas, rad je pel in tudi vsepovsod vzpodbujal petje cerkvenih in narodnih pesmi. V času, ko je fašizem preganjal vsako slovensko besedo, je v samozaložbi izdal pesmarico cerkvenih pesmi v slovenščini. Z neuničljivim humorjem je lajšal trpljenje svojega predstojnika, zadnjega slovenskega nadškofa na Goriškem – Frančiška Borgie Sedej, zavednega Slovenca, ki sta ga italijanska raznarodovalna politika in prepoved slovenske besede tudi v cerkvi spravili v grob.

Velika ljubezen do botanike

Med drugo svetovno vojno je s svojo karizmo, prepričljivim nastopom in znanjem jezikov reševal življenja mnogih domačinov in partizanov. Spet je poskrbel za Marijino svetogorsko podobo in jo po italijanski kapitulaciji rešil pred uničenjem.

Zadnje tretjino svojega življenja je preživel kot župnik v Batujah; neutrudno je pridigal, navduševal in delal sive lase takratnim oblastem. Ker je spretno vrtel jezik, je z oblastjo še kar shajal in se mu kaj hujšega ni zgodilo. Pod mentorstvom botanika Carla Zirnicha je že v času grgarske službe proučeval rastlinstvo Trnovskega gozda. Seznanil se je tudi z botanikom Carlom Marchesettijem iz Trsta, Albertom Bois de Chesnom, ustanoviteljem alpskega botaničnega vrta Julijana v Trenti, z nemškim botanikom Albertom Cohrsom, Karlom Kocjančičem z Reke idr. Žal je njegov prvi herbarij zgorel med bombardiranjem Grgarja konec druge svetovne vojne. Kasneje je navezal prijateljske stike tudi z Angelo Piskernik ter Maksom in Tonetom Wrabrom. V naravoslovni reviji *Proteus* je objavil izvirno botanično delo Mala Lazna – botanični vrt Trnovskega gozda. Članek je opremil s skicami. Njegovo odkritje Kochovega svišča (*Gentiana acaulic*) in bermudskega modrega mečka (*Sisyrinchium bermudiana*) na Mali Lazni sta bili novi nahajališči v Sloveniji, Beckova zvončica (*Campanula beckiana*) pa nova vrsta za Slovenijo.

Na botanične pohode je vabil staro in mlado, batujsko župnišče je bilo ena

sama sušilnica rastlin. Herbarij iz tega časa obsega več kot 3000 pol. V hrambo ga je zapustil Malemu semenišču, sedaj Škofijski gimnaziji Vipava.

Med "graditelji slovenskega doma"

Zaradi ljubezni do botanike pa ni zanemarjal dušnopastirskih dolžnosti. Bil je goreč pričevalec katoliške vere, strpen do drugače mislečih, veselega značaja in gostoljuben. Šaljive pesmice in dovtipje je stresal kot iz rokava. Dobričina, ki je vse sproti razdal, je po smrti svoje gospodinje, sestre Maričke, tolkel revščino. Da je preživel in plačeval davke, je celo odprodal del batujске knjižnice. Življenje se mu je izteklo nekaj mesecev po prometni nesreči leta 1963, ko se je s kolesom zaletel v avto, kar pa zanj ni bilo usodno. Podlegel je šele uničujočemu raku. Konec decembra 2013 je torej minilo petdeset let od njegove smrti. Alojzij Filipič počiva na Sveti Gori. Prijatelj Ludvik Zorzut, s katerim sta si dopisovala celo življenje, mu je ob

je ustanovil neformalno društvo z imenom Juventus fervida (razigrana mladost). Rodil se je v kmečki družini, na robu Trnovskega gozda v Ravnici pri Grgarju leta 1888. Po gimnaziji in bogoslovju v Gorici je leta 1912 začel duhovniško službo v Posočju. Prvo svetovno vojno je preživel kot begunec s svojimi farani iz Srpence v italijanski Liguriji. Duhovno je oskrboval tamkajšnje Slovence v izgnanstvu in se kljub posledicam pogumno zavzemal za humano ravnanje z vojnimi ujetniki. Svoje spomine na pregnanstvo je zapisal v delu V deželi citron in rožičev.

Po koncu vojne in vrnitvi v domovino je kar 26 let opravljal duhovniški poklic v od mnogih ofenziv uničenem Grgarju pod Sv. Goro. Poleg skrbi za zaupane mu duše je obnovil porušeni cerkvi, prav tako pa je zbiral denar za poškodovano svetogorsko baziliko nedaleč stran, stoječo na sami frontni črti. Bil je cenjen pridigar in spovednik, iz pozabe je otel Uršulo Ferligoj, vidkinjo svetogorskega prikazovanja. Postavil ji je nagrobnik ob župnijski cerkvi v Grgarju in kapelo s poslikavami Marijinega prikazovanja v njenem rojstnem kraju. Poskrbel je tudi, da se je podoba svetogorske Marije vrnila na svoje mesto v baziliko.

Irena breščak

alozij filipič

Naslovnica knjižice (založba Ognjišče, 2013)

smrti posvetil pesem Prijatelj – listoživ. Bila je objavljena v sedmi številki *Planinskega vestnika* leta 1964.

Da se bomo vedno spominjali še enega primorskega "Čedermaca", smo mu leta 2013 v rodni Ravnici postavili spominsko ploščo, založba Ognjišče pa je v zbirki Graditelji slovenskega doma izdala knjižico, katere avtorica sem zapisovalka teh vrstic. ○

Ujeda med pticami pevkami

Tam na grmu sredi travnikov poseda in si z "zamaskiranimi" očmi ogleduje okolico. Nato hitro poleti med visoke zeli. Še ena velika kobilica je končala v njegovem kljunu. A le do gnezda – tam jo bo predal naraščaju, ki hitro raste in se pripravlja na svoj prvi polet.

Idlična podoba travnikov s posameznimi grmi, drevesi ali mejicami in s številnimi pticami na njih je vse bolj preteklost. Današnje že na pol industrijske nasade z gnojnico prepojene ruše regrata in trav ne dopuščajo njihove prisotnosti. Zmanjšujejo gerke (in subvencije) ter otežujejo iz klimatizirane traktorskega sedeža nadzirano "pretvorbo" organske mase v plastificirane valjaste visokoenergijske obroke. Bale po domače, bale, ki marsikje še dolgo v pozno jesen ustvarjajo skoraj umetniške inštalacije v kmetijski krajini. A tu bomo zaman čakali na bližnje srečanje z letečim metuljem, skakajočo kobilico ali po travni bilki plezajočo bogomolko, ne bomo se zapletli v pajkovo mrežo niti z grma prepodili prežeče ptice. Ni kobilic, ni metuljev, ni zvokov (razen traktorskih), ni grma in tudi ne rjavega srakoperja. In o njem spregovorimo danes besedo ali dve.

Rjavi srakoper (*Lanius collurio*) je tipična travniška ptičja vrsta. Travniki mu daje hrano, grm nudi mesto za urejanje gnezda ter prežo za lov. Rdečkastorjave peruti pri samcu so barvno nasprotje pretežno belega trebuha. In preko oči črna lisa. Pravi Zoro med našimi pticami. A ne lovi prebogatih nepridipravov, ampak z veje preži na velike žuželke pa tudi na manjše vretenčarje, kot so kuščarice, manjše ptice in glodavci. Njegov močan kljun z zakrivljeno konico daje vtis, da gre za ujedo, a videz vara, saj že kremplji niso nič kaj ubijalsko oblikovani. Je predstavnik družine srakoperjev, ki so dobili slovensko ime po barvni podobnosti s srako. V času gnezditne sezone je pri nas najbolj pogost srakoper. Niti

nima velike konkurence, redkega rjavoglavega smo pregnali že davno, pri nekoč pogostem črnočelem pa pare lahko preštejemo že na prste ene roke. V nižini ga pozimi, ko odleti v toplejšo afriško krajino, nadomesti s severa priseljeni veliki srakoper.

Rjavi srakoper ima sicer široko območje razširjenosti – tako rekoč po vsej Evropi in preko Bližnjega Vzhoda vse tja do mongolskih step. V globalnem pogledu njegov obstoj (še) ni ogrožen, tudi v Sloveniji naj bi gnezdilo med 20.000 in 30.000 parov. A trend ni razveseljiv, saj kaže precej strmo krivuljo upadanja. Kot velika večina naših ptičjih vrst je zavarovan, a tudi prisoten na rdečem seznamu ogroženih vrst kot potencialno ogrožena vrsta (V1). Zavezo ohranjanja številčnosti slovenske populacije imamo tudi v omrežju območij Natura 2000. Žal na podlagi lanskega poročila Evropski komisiji o stanju kvalifikacijskih vrst pri nas iz Bruslja že prihajajo

vprašanja o vzrokih upadanja populacij. Še težje bo zadovoljivo pojasniti, kaj smo naredili, da do tega ne bi prišlo. In kaj lahko se nam zgodi, da nas ob nadaljevanju čaka usoda Velike Britanije, kjer že vrsto let spada med izumrle gnezditke.

Konec maja je slovenska kokoš, kar se travnatih predelov tiče, že povsem oskubljena (to pomeni, da so travniki v veliki večini pokošeni). Le v bolj razgibani krajini lahko srakoper najde primerne travnike. Pa ne samo on – podobno težko je tudi za druge travniške vrste ptic. Kosec, repaljščica, prošnjak, škrajanci, smrdokavra, veliki skovik in še katera.

Nisem proti intenzivni pridelavi travne krme, a v pokrajini bi morali ohraniti tudi mrežo otokov, kjer bi ohranili dovolj številne populacije omenjenih vrst ptic. In ne samo njih. Tudi travniških rastlinskih vrst. Nedavno mi je uspešen ekološki kmet dejal, da travnik, ki nima 40 različnih rastlinskih vrst na kvadratni

Rjavi srakoper

Foto: Dušan Klenovšek

meter, ni zdrav. Le strinjal sem se lahko z njim. Tolikšna pestrost onemogoča preveliko namnožitev posameznih vrst, hkrati pa omogoča obstoj tudi pestri združbi travniških živalskih vrst (metulji, hrošči, kobilice, pajkovci ...). Kasnejša košnja omogoča, da semena dozori, živali pa dokončajo razmnoževalne cikle. Taki otoki zdravih travnikov jamčijo preživetje tudi intenzivnim, ker sicer bodo v nekaj letih potrebovali podobno "nego" kot koruzne njive (sejanje, gnojenje, zatiranje škodljivcev). In dolgoročno tako gospodarjenje z našimi travniki vodi v uničenje prsti, v dodatne pritiske na zdravje ljudi. A verjamem, da bo zmogala zdrava kmečka pamet in da bodo srakoperje lahko občudovali tudi otroci naših otrok. Verjamem zaradi srakoperjev in vnukov seveda. ●

Navadna tavžentroža

(*Centaurium erythraea*)

V davnih časih je bila narava za človeka skrivnostna, polna mitoloških bitij, ki so vplivala na dogodke v njegovem življenju. Ena so bila dobra, druga slaba, ena so zdravila bolezni, druga jih prinašala. Z njimi je bilo modro biti v dobrih odnosih. V starogrški mitologiji je bil cenjen zdravitelj kentaver Hiron, pol človek, pol konj. Z željo tavžentrože je pozdravil rano, zastrupljeno s Hidrino krvjo. Temu v spomin in zahvalo so Grki zel, ki je bila zmožna premagati Hidrin strup, poimenovali po njem — kentavrova zel ali centaurium. Razburkani tok zgodovine srednjeevropskega prostora pa je odnesel v pozabo prvotni pomen besede centaurium in pri srednjeveškem prevodu latinskih zapisov v nemščino je verjetno kak menih v besedi centaurim nedvoumno razločil sestavljenko besed centum in aureum. Sto in zlat. Z ljudem lastno nagnjenostjo k pretiravanju jo je poimenoval Tausendgüldenkraut, zel tisoč zlatih. Tako je prešel pomen imena

rastline iz mitološkega v stvarni svet, kjer se vrednost stvari meri v zlatnikih. Naši predniki so nemško besedo poslovenili in nastalo je ime tavžentroža. Nekateri pa so prevedli drugi del nemške besede in ji še dandanes rečejo zlati grmiček. Pridevnik erythraea (erythros) v grščini pomeni rdeč in se nanaša na barvo cvetov.

Tavžentroža raste na polsuhih travnikih, zapuščenih njivah, gozdnih robovih in jasah od nižin do subalpinskega pasu. Zaradi opuščanja tradicionalnega načina kmetovanja, zaradi zaraščanja ekstenzivnih travnikov in pašnikov ter zaradi intenzivnejšega obdelovanja preostalih kmetijskih površin je v nekaterih predelih Slovenije postala že precej redka. Je dvoletna rastlina. V prvem letu zrastejo pritlični listi v obliki rozete, v drugem pa požene do pol metra visoko pokončno steblo z dežnikastim socvetjem na vrhu. Cvete od julija do septembra, cvetovi so rožnate barve. V Slovenji rastejo štiri

vrste tavžentrož. Razen navadne je po celotni Sloveniji razširjena le še zala tavžentroža (*C. pulchellum*), preostali dve vrsti pa najdemo le ob morju. Botanično spada v družino sviščevk. Rastline iz te družine so grenkega okusa. Poleg tavžentrož so najbolj znani svišči, med njimi rumeni svišč ali košutnik, ki je med ljudmi znan kot encijan. Zel tavžentrože nabiramo v času cvetenja. Mladi cvetovi tudi med sušenjem ohranijo lepo rožnato barvo, starejši pa postanejo rjavkasti in vsebujejo manj zdravnih učinkovin, zato jih raje ne nabiramo. Zel uživamo surovo, jo sušimo ali namakamo v alkohol. Sušimo jo v senci na zračnem mestu, povezano v snope, obešene s cvetovi navzdol, ali razprostrto na lesah ali čistem papirju. Tavžentroža je izvrstna grenka droga. Vsebuje zelo grenke glikozide, katerih je največ v cvetovih. Pomaga pri raznovrstnih prebavnih težavah. Pospešuje

izločanje sline, spodbuja tek, pomaga pri slabi prebavi, pri občutku polnosti v želodcu, zaprtju in slabosti. Pospešuje delovanje jeter in žolča ter s tem čisti in razstruplja telo. V ljudski medicini se uporabljala tudi za zniževanje povišane telesne temperature, pri živčnih težavah, povezanih z motnjami hranjenja, pri slabokrvnosti in splošni oslabeledosti.

Za pripravo skodelice čaja vzamemo eno čajno žličko posušene ali sveže zeli, ki jo v skodelici prelijemo s hladno vodo in pustimo stati 8 ur, najbolje čez noč. Nato precedimo, po želji rahlo pogrejemo in pijemo po požirkih pol ure pred obrokom ali ob prebavnih težavah po jedi. Kljub zelo grenkemu okusu čaja ne sladkamo.

Znani in pogosto uporabljeni so alkoholni pripravki s tavžentrožo. Tinkuro naredimo tako, da steklenico ali steklen kozarec napolnimo z svežo ali suho zeljo, prelijemo z močnim žganjem (najbolje tropinovcem), zapremo in pustimo stati na toplem mestu 4 do 6 tednov. Nato precedimo in shranimo v stekleničke. Tinkuro uživamo po kapljicah, tako da 10 do 20 kapljic kanemo v kozarec vode in pijemo po požirkih enako kot čaj. Za pripravo vina s tavžentrožo potrebujemo 1,5 l suhega belega vina, 50 g posušene tavžentrože, 40 g kamilic in 40 g sesekljane pomarančne lupine. Vse sestavine damo v steklen kozarec in ga pustimo na toplem mestu stati 2 do 3 tedne. Precedimo in pijemo po 0,3 dl pred jedjo. Tavžentroža je ena od sestavin številnih priljubljenih zeliščnih žganj in likerjev.

Cvetovi se uporabljajo tudi za barvanje. Naravnim tkaninam dajo obstojno rumenozelena barvo. Sveže zel pa lahko uporabimo tudi za oskrbo zastrupljenih ali slabo celečih se ran — tako, kot je to storil kentaver Hiron. ●

Tavžentroža
Foto: Lovro Vehovar

Ogrevalne stene

Živahno je bilo v večini klasičnih zgodnjesezonskih sten. Boštjan Mikuž (AS Ajdovščina) in Anej Kodele (AO Vipava) sta v južni steni Rušice preplezala smer **Živela klasika** (VII/VI+, 250 m). Zadnja dva raztežaja sta preplezala po **Črnem stebru** zaradi slapiča snežnice. Smer sta ocenila kot lepo ter pohvalila zračnost in dobro skalo v njej. Zahtevno smer Frančka Kneza **Svoboda** (VII–, 250 m) sta 4. junija v predostenju Križevnika preplezala Janez Svolfšak (AO Kranj) in Marko Mavhar (AO Grmada Celje). V smeri sta si večino varovanja uredila z metulji, prav pa so jima prišli še stari klini in svedrovci, ki tičijo v skali. Smer je po oceni nekaterih ponavljavcev težja, kot pravi Frančkova ocena VII–. 7. junija je Janez Svolfšak s soplezalcem Igorjem opravil še vzpon v kombinaciji smeri **Kramar-Močnik** in **Akademške** v Vežici.

V južni steni Kogla sta Boštjan Mikuž in Tine Andrejašič (oba AS Ajdovščina) prosto in na pogled preplezala **Kamniško smer** (VII, 250 m). Dober vzpon sta opravila tudi Marko Mavhar (AO Grmada Celje) in Tomaž Petrnel (AK Rinka) v steni Mrzle gore. Preplezala sta smer **Srce** (VIII–, 150 m). Zelo verjetno gre za prvo ponovitev smeri.

"Baletnik" Grega Lačen Foto: Luka Lindič

Baletnika

Moči sta združila dva skalna baletnika: Luka Lindič (AO Celje Matica) in Grega Lačen (AK Črna). Ob požvižgavanju melodij Petra Ilijiča Čajkovskega sta na pogled preplezala smer **Prima ballerina** (7b, 340 m) v južni steni Male Cine. Na vrhu stene sta stala po petih urah plezanja na pogled.

Novosti pri nas

Med prvimi severnimi stenami pri nas se osuši stena Debele peči. 11. junija sta Matic Košir (AO Jesenice) in Matevž Mrak (AO Radovljica) preplezala novo smer v stolpu v levem delu stene. Plezati sta začela 50 metrov levo od Nimfomanke po ne najboljški skali. V prvem raztežaju sta našla tri kline,

kasneje pa sledu o predhodnikih ni bilo več. Najverjetneje sta preplezala prvenstveno smer. Poimenovala sta jo **Boj na požiralniku** (VI–, 200 m). Dan prej je Matic plezal z Mitjo Šornom v ploščah Grebenca. Začela sta po Zajedi v plezališču in dodala še tri raztežaje do vrha stene ter jih opremila s svedrovci. Skala v smeri je zelo dobra. Smer je visoka 130 metrov in doseže težavnost do 6a, poimenovala pa sta jo **Zajeda s platami**. Težave so nekeje med 5c in 6a. Spusti so urejeni.

Novo v Novem vrhu

Raziskovalca primorskih sten Rado Lapanja in Marko Leban sta konec maja raziskovala stene nad Baško grapo. Plezala sta v vzhodni steni Novega vrha, desno od žlebov, ki pozimi vlečejo pozornost alpinistov. Naletela sta na odlično skalo, ki jima je ponudila le malo krušljivih oprimkov. 150 metrov visoko smer sta poimenovala **Na svoji zemlji** in ocenila s V–, IV/II–III.

Leban se je kmalu vrnil z Juretom Seljakom (AO Cerklje). 7. junija sta preplezala dve prvenstveni smeri v vzhodnem delu Novega vrha. Prvo smer sta poimenovala **Akupunktura** (IV+/III–IV, 150 m). Zanj sta porabila poldruugo uro plezanja. Po ponovnem prihodu pod steno sta zopet zaplezala in našla še eno novo smer. Poimenovala sta jo **Vruja** (V/IV, 150 m). Zanj sta potrebovala dobro uro. Dan prej je Seljak plezal z Radom Lapanjo in nastala je nova smer

Janez Svolfšak v Svobodi Foto: Marko Mavhar

Zajeda s Platami: rdeča linija označuje smer, modra spuste Foto: Mitja Šorn

po izrazitem razu levo od smeri Na svoji zemlji. Poimenovala sta jo **Raz borovcevi** (IV+/III, 140 m). Vsa varovanišča so opremljena z borovci.

Jerebica

Povsod se je še smučalo, ko sta 17. maja lokalna poznavalca in odlična alpinista Ivan Rejc in Rok Kurinčič preplezala eno izmed neplezanih smeri v SV steni Jerebice. **Smer ponočnjakov** (300 m) je 32 let čakala na prvo ponovitev. Ocenjeno sta s V/IV dvignila na VI/IV. Vrh Jerebice sta dosegla po Vzhodnem razu.

Vzpona v Franciji

Domen Kastelic (Akademski AO) je plezal v francoskih gorah in opravil dva lepa vzpona. Najprej se je sam podal v **Švicarsko smer** (IV, 3, 800 m) v steni Les Courtes. Nato se je na vrh navezal z italijanskim soplezalcem in preplezal redko obiskani **Grand West Couloir** v Aiguille du Plan (WI 5+, M6, 700 m). Smer je zmogel prosto.

Tresel se je Denali

Letos so se na Aljaski na področju Denalija zadrževale kar tri slovenske ekipe. Cilji so bili različni. Dve odpravi sta imeli željo ponoviti zahtevno Slovaško smer. Vreme ni bilo najboljšo in v slovaški led niso započili cepinov. Od štirih snubcev je vrh dosegel le Matej Balažič, in sicer po eni od klasičnih smeri, **West Rib**. Po isti smeri so se na vrh povzpeli tudi člani odprave AO Železničar (Peter

Bajec, Primož Bregar, Domen Košir, Matej Gorenšek), ki so sicer imeli za cilj Cassinov raz v južni steni Denalija.

Novice je pripravil
Tomaž Jakofčič.

ŠPORTNO- PLEZALNE NOVICE

Jernej Kruder In time

V plezališču Sopota je Jernej Kruder preplezal svoj projekt, s katerim se je ukvarjal zadnji dve leti. Smer *In time* je ocenil z 8c+/9a, čeprav je v svojem zapisu na blogu nakazal, da bi lahko ponavljavci smer celo povišali na čisto 9a. Gre za zelo specifično smer, ki se začne z zelo težkim dinamičnim gibom, tako da prvi del ocenjuje okrog balvanske ocene 8A. Sledi počitek, potem pa zelo intenzivno plezanje v delu smeri, ocenjenim z 8c, ki ga sestavljata dva balvanska odseka težav 7C+ in 7B. V zaključku smeri je treba preplezati še del, ocenjen s 7a.

Zaključek Zahodne lige 2014

V težavnostnem plezanju se je 17. maja v Šenčurju na zadnji tekmi letošnjega tekmovanja v Zahodni ligi pomerilo 211 tekmovalcev.

Šmartno: Škofic in Markovičeva

24. in 25. maja se je v Šmartnem pri Litiji odvijala prva tekma za državno prvenstvo v težavnostnem plezanju za člane in članice ter mladince in mladinke. V absolutni konkurenci je pri ženskah zmagala Mina Markovič (ŠPK Plus), ki je kot edina tekmovalka dosegla vrh finalne smeri, vodila pa je že po kvalifikacijah. Takoj za njo sta se uvrstili mladinki Katja Kadič (ŠPO Rašica) in Tjaša Kalan (AO Kranj). Obe tekmovalki sta v finalni smeri dosegli enako višino, vendar je imela Katja boljši dosežek iz kvalifikacij, s tem rezultatom pa si je priplezala tudi prvo mesto v mladinski konkurenci. V moški konkurenci je najboljšo plezanje pokazal Domen Škofic (ŠPO Radovljica). Tudi on je kot edini tekmovalec v moški konkurenci dosegel vrh finalne smeri. Na drugo mesto se je nekoliko presenetljivo, vendar zaslužno, uvrstil Izidor Zupan (ŠPO Celje), tretji med člani ter hkrati prvi med mladinci pa je bil Martin Bergant (PK Škofja Loka). V Šmartnem so na svoji drugi tekmi plezali tudi tekmovalci v srednjih in mlajših kategorijah. Zmage so se veselili Tine Rozmanič (ŠPO Radovljica) pri kadetih, Kaja Skvarč Božič (ŠPO Rašica) pri kadetinjah, Luka Drolc (ŠPO Rašica) pri starejših dečkih, Janja Garnbret (Šaleški AO) pri starejših deklicah, Nik Golej (PK Laško) pri mlajših dečkih, Lučka Rakovec (ŠPO Rašica) pri mlajših deklicah, Bine Meke

(PS DPČ Šmartno) pri cicibanih ter Liza Novak (PK Laško) pri cicibankah.

Log: prva balvanska tekma za DP

Balvanska stena na Logu, ki je tik pred tekmovalcem dobila novo streho, je 7. in 8. junija gostila plezalce vseh kategorij. Sobotni spored so začeli člani in članice. Pri moških je zmagal Klemen Kejžar (ŠPK Andreja Kokalja), pri članicah in mladinkah pa Tjaša Kalan (AO Kranj). Pri mladincih je bil prepričljivo najboljši Martin Bergant (PK Škofja Loka).

Pred članskim finalom so se v osmih balvanskih problemih pomerili kadeti in kadetnje. Pri fantih je zmagal Kristjan Jurčič (PK Škofja Loka), pri dekletih pa je bila najboljša Sara Lukič (Šaleški AO). Ostale kategorije so plezale v nedeljo. Najprej so se v balvanih preizkusili najmlajši. Pri cicibanih in cicibankah je zmaga odšla v Kranj, saj sta bila najboljša člana tamkajšnjega alpinističnega odseka Miha Miljavec in Letija Fajfar. Sledilo je tekmovalje mlajših dečkov in mlajših deklic, kjer sta zmagala Žiga Zajc (PS Ascendo Grosuplje) in Lučka Rakovec (ŠPO Rašica). Na zadnji tekmi starejših dečkov in starejših deklic sta se zmage s stoodstotnim izkupičkom veselila Matic Kotar (ŠPO Rašica) in Janja Garnbret (Šaleški AO).

Grosuplje: DP za mlajše kategorije

PS Ascendo Grosuplje je 31. maja gostil tekmo državnega prvenstva za mlajše kategorije. Tudi tokrat so otroci plezali v dveh smereh, kar je bilo še posebej dobrodošlo na nekoliko nižji steni v športni dvorani Brinje, saj so se tekmovalci lepo razporedili po mestih. Najprej so s tekmovalcem začeli cicibani in cicibanke, kjer je prvič v letošnji sezoni zmagal Anej Batagelj (Društvo za razvoj plezalne kulture), pri cicibankah pa je Letija Fajfar (AO Kranj) zmagala drugič v sezoni. Pri mlajših dečkih in deklicah sta že tretjič zapored zmagala Nik Golej (PK Laško) in Lučka Rakovec (ŠPO Rašica).

Kruder & Kruder

Na junijski ameriški turneji v Torontu in Vailu sta Slovenijo zastopala Julija in Jernej Kruder. Slovenska

Rezultati z zadnje tekme letošnjega tekmovanja v Zahodni ligi

Kategorija	Zmagovalka	Zmagovalec
Mlajši cicibani/cicibanke	Nika Dolenc (AO Žiri)	Tim Korošec (PK Škofja Loka)
Starejši cicibani/cicibanke	Letija Fajfar (AO Kranj)	Žiga Šorli (DEŠ)
Mlajši dečki/deklice	Špela Tonkli (DEŠ)	Luka Potočar (ŠPO Jesenice)
Starejši dečki/deklice	Kaja Tavčar (AO Kranj)	Klemen Novak (AO Kranj)
Kadeti/kadetnje	Ana Berčič (PK Škofja Loka)	Andraž Žumer (GŠD Bricalp)

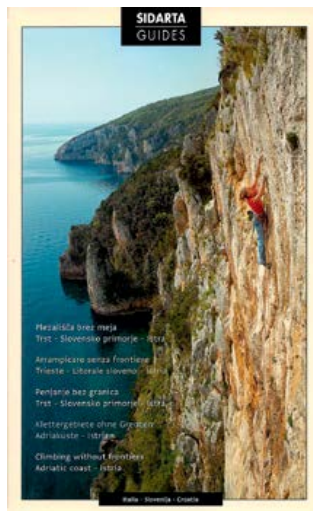
V skupnem seštevku so v sezoni 2014 prva mesta v posameznih kategorijah osvojili naslednji tekmovalci:

Kategorija	Zmagovalka	Zmagovalec
Mlajši cicibani/cicibanke	Nika Dolenc (AO Žiri)	Tim Korošec (PK Škofja Loka)
Starejši cicibani/cicibanke	Letija Fajfar (AO Kranj)	Miha Miljavec (AO Kranj)
Mlajši dečki/deklice	Neli Bratož (AO Vipava)	Luka Potočar (ŠPO Jesenice)
Starejši dečki/deklice	Kaja Tavčar (AO Kranj)	Klemen Novak (AO Kranj)
Kadeti/kadetnje	Zala Brelih (ŠPO Jesenice)	Nejc Bertonec (ŠPO Jesenice)

LITERATURA

Prijeten in koristen

Luciano Frezzolini, Erik Švab, Janez Skok, Doriano Perhat: **Plezališča brez meja. Trst-Slovenska primorje-Istra. Skice Danilo Cedinik. Ljubljana, Sidarta, 2014. 351 str., 29 EUR.**

Pet let po zadnji izdaji je pred nami nov večjezični plezalni vodnik po obalnih plezališčih, ki predstavljajo geografsko zaokroženo celoto, razprostirajočo se v treh različnih deželah – Italiji, Sloveniji in Hrvaški. Pri hitrem preletu vodnika, ki ga je uredila Ines Božič Skok, najbolj padeta v oči večji format ter barvitost; črno-belo monotonijo sta zamenjala črno-rdeča kombinacija besedila ter barvni shematski prikaz lokacije in dostopa do plezališč, več pa je tudi privlačnih barvnih fotografij, ki so sicer po večini vodniku le v informativni okras, dodano vrednost pa predstavljajo tiste, na katerih so po novem vrisane smeri v nekaterih plezališčih. Kljub temu da je glavni namen vodnika obvestiti uporabnika o smereh, morda ne gre zanemariti tudi izobraževalne komponente; budno oko je namreč zapazilo sicer (nemara predvsem za moške) privlačno fotografijo plezanja v Rovinju, ki pa bi jo v kaki alpinistični šoli lahko pokazali kot primer slabega varovanja splezalca. Škoda tudi dobre fotografije Martine Čufar Potard v Mišji peči, ki je nesrečno pristala v pregibu vodnika in zato izgubila preglednost. Sicer pa so

odlične fotografije v vodniku zgovornejšje od besed in kot take čudovito vabilo v predstavljena plezališča. Število teh je od prejšnje izdaje naraslo na 29: na italijanski strani so se že opisanim pridružili Doberdob, Križ in Katra pečina (prvi dve plezališči s krajšimi lažjimi, zadnje pa s težkimi previsnimi smermi), na hrvaški pa Sopot (izrazito "hardcore" plezališče, v katerem bodo na svoj račun prišli plezalci 7. in 8. stopnje težavnosti po francoski lestvici), Buzetski kanjon (to področje je z odprtjem novih sektorjev v kanjonu Mirne in novimi smermi v stenah nad Pivko postalo znatno privlačnejše za obisk), Kamena vrata (lepe smeri v ploščah nižjih težav) in Brseč (plezanje v veličastnem ambientu neposredno nad morjem, primerno za izkušene, vrvnih manevrov večše plezalce). Po besedah avtorjev vodnika se napoved, da Istri s svojim plezalskim potencialom in lepoto pokrajine pripada prihodnost, očitno uresničuje. Poleg tega pa število še neizkoriščenih sten in vse bolj aktivna hrvaška scena obetata pestro dogajanje v prihodnje. Torej se za prihodnost pričujočega vodnika ni bati. Slovenijo še vedno zastopajo samo Osp, Mišja peč in Črni Kal, ki pa vendarle zajemajo skoraj 30 % od 2510 opisanih smeri v vodniku in ki so se v zadnjih letih obogatila za nekaj novitet. V preteklosti začrtana zasnova vodnika, ki je ne bom posebej predstavljala, saj je bilo o njej že govora v recenzijah prejšnjih izdaj, se očitno dobro obnese, a je vsakič predmet drobnih sprememb, izboljšav, dodatkov – tokrat so to GPS-koordinate parkirišča, pomemben podatek za ohranjanje dobrih odnosov z domačini in lastniki zemljišč. Dobrodošlo pa je biti podučen tudi, katera plezališča so tarča povečanega obiska ob koncu tedna in praznikih (v petih plezališčih je v omenjenih terminih gneča zelo velika, v šestih pa obstaja zgolj velika verjetnost gneče) ter kateri so priljubljeni cilji plezalskih družin (kar polovica vseh plezališč je označenih kot primernih za obisk z otroki). In ne nazadnje, opaziti je, da se večjezičnost opomb na shemah v vodniku izboljšuje, pa vendar je ponekod še vedno mogoče zaslediti nedoslednosti, ki večine uporabnikov verjetno ne motijo, v oči pa me je zbudila tista na str. 102, kjer je pri smeri Svaso da notte v Glinščici opomba, da gre za dolg raztežaj in da je mogoče pri spustu uporabiti stojišče smeri Diedro giallo, napisana le v italijanščini in slovenščini.

reprezentantka, ki je na začetku svoje članske kariere, se je v Torontu (31. 5.–1. 6.) na svoji tretji tekmi za svetovni pokal v balvanskem plezanju uvrstila v finale in zasedla končno 6. mesto. Tudi njen starejši brat Jernej je plezal zelo dobro, saj se je z 9. mestom že tretjič zapored uvrstil med deset najboljših balvanskih plezalcev. Tekmo sta dobila francoski plezalec Guillaume Glairon Mondet in Japonka Akiyo Noguchi.

V Vailu (6.–7. 6.) se je Jernej prebil do polfinala, kjer je preplezal dva balvanska problema, kar je zadostovalo za končno 15. mesto. Njegova sestra Julija je po uvrstitvi v finale na zadnji tekmi v Torontu tokrat le za las zgrešila polfinalni nastop. Tekmovanje je končala na 21. mestu. Zmagala sta Rus Dmitrii Sharafutdinov in Japonka Akiyo Noguchi.

Evropski mladinski pokal Imst 2014

Mladinci so mednarodno tekmovalno sezono odprli s tekmo mladinskega evropskega pokala v težavnosti, ki je potekala od 31. 5. do 1. 6. v avstrijskem Imstu. Številna slovenska reprezentanca je šla kar 17 tekmovalcev. Po pričakovanih sta največ pokazala Janja Garnbret, ki je z doseženim vrhom v finalu zanesljivo zmagala v kategoriji starejših deklic, ter Martin Bergant, ki je v kategoriji mladincev zasedel drugo mesto. Poleg obeh nosilcev medalj je slovenske barve v finalu zastopalo še pet tekmovalcev. Najbližje zmagovalnemu odru je bil s četrtem rezultatom v mladinski kategoriji Milan Preskar, ki je v finalu dosegel enako višino kot Bergant, vendar mu je rezultat iz kvalifikacij za las odnesel medaljo. V finalu jima je družbo delal še Tim Unuk, ki je tekmovalje končal na desetem mestu. V kategoriji starejših deklic, kjer ima slovenska reprezentanca poleg mladincev najboljšo ekipo, sta v finalu nastopili še Tjaša Slemenšek, ki je dosegla sedmi rezultat, ter Vita Lukan, ki je bila deseta. V finalu kadetov je Anže Peharc zasedel končno osmo mesto. Drugi slovenski tekmovalci so dosegli naslednje rezultate. Rebeka Kamin je bila v kategoriji mladink enajsta, na petnajsto oz. šestnajsto mesto sta se uvrstili Tjaša Kalan in Ajda Remškar. V kategoriji starejših deklic se je trem

slovenskim finalistkam z dvanajstim mestom približala Lana Skušek. Urh Tomažič je pri mladincih zasedel štiriindvajseto mesto, Kaja Škvarč Božič je bila v kategoriji kadetinj triindvajseta, pri kadetih so poleg finalista Peharca nastopili še Miha Hajna, ki je bil osemindvajseti, Tine Rozmanič je tekmovalje končal na enaintridesetem mestu, Zan Sudar pa na triintridesetem mestu. Pri starejših dečkih je Maks Bogolin kot edini slovenski predstavnik zasedel sedemindvajseto mesto.

Mladinsko evropsko prvenstvo

Edinburgh je 14. in 15. 6. gostil letošnje mladinsko evropsko prvenstvo v težavnostnem in hitrostnem plezanju. Slovenska reprezentanca se vrača domov z naslovom evropske prvakinje ter s srebrno in bronasto medaljo. Mladinska reprezentanca nadaljuje tradicijo in se z največjih tekmovalnih vrhača z vrhunskimi rezultati. V kategoriji starejših deklic je Janja Garnbret v finalu krepko prekosila konkurenco ter se veselila naslova evropske prvakinje v težavnosti. To je po lanskem naslovu prvakinje v balvanskem in težavnostnem plezanju že njena tretja evropska krona. Njen uspeh je s tretjim mestom dopolnila Tjaša Slemenšek, ki se tako veselil svoje prve medalje z velikih tekmovalnih vrhača. Srebrno medaljo za slovensko reprezentanco je v kategoriji mladincev osvojil še en favorit tekmovalja – Martin Bergant, ki je dosegel vrh finalne smeri, od zmage pa ga je ločil le slabši rezultat iz kvalifikacij. Slovenijo je poleg nosilcev medalj zastopalo še pet tekmovalcev. Najbližje se je medalji s petim mestom približala Katja Kadič, ki je v finalu mladink dosegla peti rezultat. V finalu sta plezala še Milan Preskar in Anže Peharc. Milan je v kategoriji mladincev zasedel končno deveto mesto, Anže pa v kategoriji kadetov deseto mesto. Tim Unuk in Jera Lenardič sta zgrešila finale zaradi slabšega plezanja v prvi kvalifikacijski smeri, v drugi pa sta pokazala, da sta brez napake dovolj pripravljena za finale. Tim je zasedel končno dvanajsto, Jera pa štirinajsto mesto.

Novice je pripravil
Peter Mikša.

Če parafraziram rimskega pesnika Horaca, pa lahko pod črto rečem le: *dulce et utile* (za prevod glej naslov prispevka).

Mateja Pate

Triumfin tragedija na K2

Stipe Božič: K2. Trijumf i tragedija. Zagreb, V. B. Z., 2014. 167 str., 120,00 kn.

O K2, ki je z 8611 metri drugi najvišji vrh na svetu, je bilo napisanega že veliko. O njem so pisali odlične knjige vrhunski alpinisti Viki Grošelj, Kurt Diemberger, Jim Curran, Reinhold Messner, Ed Viesturs, Bowley Graham in še bi jih lahko naštevali. Večina je v naslovih knjig poleg imena gore dodala še oznake, kot so "divja gora, najbolj nevarna gora na svetu, življenje in smrt na K2...". Očitno ta fascinantna piramida skal in ledu v piščočih alpinistih vedno znova vzbuja občutke neke usodne zamaknenosti, ki niha na tanki nitki med življenjem in smrtjo. In smrt je na K2 zelo pogosta – koliko mladih življenj je že ugasnilo na gori! Stipe Božič, nedvomno najboljši hrvaški alpinist, je slovenskim gornikom dobro znana osebnost. Udeležil se je številnih slovenskih odprav v Himalajo, kjer je posebno v navezi s prijateljem Vikijem Grošljem dosegel sijajne uspehe; med drugim se je povzpel tudi na tri najvišje gore na svetu, Everest, K2 in Kangčendzengo, in stal na najvišjih vrhovih vseh sedmih kontinentov. O svojih gorniških podvigih je napisal že več knjig, zadnja o usodnem vzponu na K2 pa je do sedaj gotovo njegovo najboljšo delo. V njem sicer običajno nekoliko zadržani

alpinist rahlo odpre vrata v najintimnejši kotiček svojega mišljenja in čustvovanja. Knjiga je iskrena pripoved o poteku slovenske odprave na K2 leta 1993, odprave, ki se je v dramatičnih okoliščinah uspela povzpeti na vrh mogočne gore, a je pri vrnitvi doživela tragedijo, v kateri je izgubil življenje mladi slovenski alpinist Boštjan Kekec.

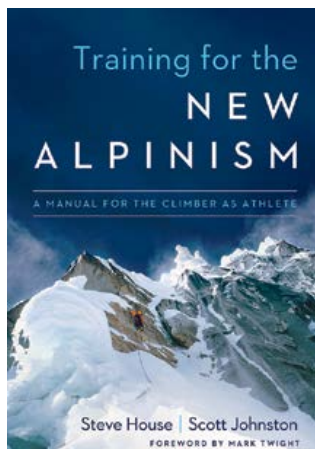
Na začetku knjige pisec na kratko oriše svojo življenjsko pot, kako se je sploh začel hoditi v hribe, kako se je spoznal z Vikijem Grošljem in kako se je povezal z vrhunskimi slovenskimi alpinisti, o katerih najde same pohvalne besede – odkrito prizna, da brez povezave z njimi ne bi uspel v gorah niti približno tako, kot je. V nadaljevanju oriše burno zgodovino osvajanja K2 ali Chogorija, kot bi ga bilo nemara bolj pravilno in lepše imenovati, nato pa se loti opisa poteka odprave iz leta 1993, tako kot jo je sam doživljal. Od uvodnega pohoda po ledeniku Baltoro do baznega tabora, od vzpona po Abruzzijevem steburu do končnega uspešnega naskoka na vrh, ki ga je dosegel z Vikijem Grošljem, Zvonkom Požgajem in Mehikancem Carlosom Carsolijem. Posebno doživeto je opisan strašen bivak med vračanjem z vrha, ki sta ga na višini 8000 metrov v snežnem viharju preživela s Carlosom. In potem kruta drama, ki se je dogajala v edinem šotoru tabora IV, kjer je Božič ostal z mladima alpinistoma Zvonkom Požgajem in Borisom Sedejem, ob njih pa je zaradi hude višinske bolezni počasi odhajal Boštjan Kekec. To so najmočnejše strani knjige: Stipe je jasno videl, da Boštjanu ni rešitve, obenem pa je čutil odgovornost, da varno pripelje mlada tovariša v bazo. Poskusili so umirajočega tudi nekako reševati, ga vleči po snegu – a ni šlo! Stipetu je bilo povsem jasno, da je pobeg z gore edina rešitev, toda nekaj v njem ga je ustavljalo in ni mogel zapustiti umirajočega tovariša, in je čakal... Šele ko se je zgodilo, je Stipe z zadnjimi močmi varno sestopil z obema mladima prijateljema v bazo. Kakšen je bil videti, ko je prišel do varnih šotorov, nazorno prikaže slika! Pri opisu tragedije Božič stvarno navaja dejstva, tuja mu je poceni patetika, kljub temu pa se iz besedila jasno čutita iskrena bolečina in sočutje. Večkrat poudari, da mu je bil vzpon na K2 najhujša življenjska preizkušnja. Pri tem pa se je brez trohice dvoma izkazal kot velik alpinist in zlahtna, visoko moralna osebnost.

Knjiga je napisana v jasnem in povednem slogu, naracija teče gladko, besedilo pa spremljajo kakovostne fotografije, ki dodatno dokumentirajo dogajanja na gori. V njej je poleg osnovne zgodbe še obilo drugih podatkov, ki bodo gotovo zanimali vsakega braleca. Edina majhna pomanjkljivost, zapis nekaterih gorskih toponimov, ki je tudi sicer Božičeva šibka točka, je v tej knjigi zmanjšana na minimum, a kljub temu bi bilo seveda bolje, če bi uredniku uspelo popraviti nekatere malenkosti.

Andrej Mašera

Trening za nov alpinizem

Steve House in Scott Johnston: Training for the New Alpinism, A Manual for the Climber as Athlete. Ventura (Kalifornija, ZDA), Patagonia Books, 2014. 464 str., 35 USD.

Kljub temu da vedno več ljudi obiskuje gore, da se vzpenjajo na vrhove kot

gorniki ali planinci poleti in pozimi, alpinizem (plezanje v gorah) ne bo nikoli postal množičen šport. Za razliko od rekreativnega športnega plezanja se je za spodoben alpinistični vzpon pač treba precej bolj potruditi, nevarnosti v gorah pa so neprimerljivo večje kot v plezališčih.

Literature, ki vas popelje v šport, vodi in poučuje o treningih in vadbi za različne športne panoge, je na tržišču zares veliko. Če se odločite za tek, kolesarjenje, triatlon ali golf, lahko izbirate med široko paleto priročnikov, praktičnih vodnikov z nasveti in kopico strokovne literature, da je odločitev včasih že težja. Kaj podobnega se vam, žal, ne more pripetiti, če se želite z alpinizmom ukvarjati na športni ravni. V tem kontekstu je pričujoča knjiga redok unikat, osamljen primer. Kako, na kak način, kje in koliko trenirati za težek vzpon v severni steni Triglava, za pristop na Aconcagua ali za prvenstveni vzpon v Anapurni, je, bo in je bilo od nekdaj za alpiniste stvar debat, študijev in številnih razprav.

Steve House, alpinist svetovnega formata, prvi ameriški dobitnik (z Vinceom Andersonom) nagrade zlati cepin, se s soavtorjem, svojim trenerjem Scottom Johnstonom, treninga za alpiniste loti na svoj način. Poglobljeno, natančno, s strastjo in brezkompromisno. Opiše, kako se naj alpinist, pa naj bo to nedeljski plezalec ali nekdo, ki si želi plezati v alpskem slogu na težko dostopne himalajske vršace, loti treninga in priprav na najzahtevnejše podvige. Lastne izkušnje so navadno tiste, ki štejejo največ. Ob hektolitrnih prelitega potu, poškodbah, zaradi katerih postajajo previdnejši, in uspehih ter porazih, iz katerih se največ naučiš. Iz teorije v prakso, iz telovadnice

Mladinska knjiga Trgovina

Slovenska 29, Ljubljana T: 01 2410 656, E: konzorcij@mk-trgovina.si

Izredno privlačno čtivo, sodi v sam vrh alpinistične literature.

Bernhard Herold, Dagmar Kopše:

Quer durch die Julischen Alpen

Vom Triglav-Nationalpark Sloweniens in die Voralpen des Friaul

Rotpunktverlag, maj 2014

(broširana vezava; 304 strani; barvne fotografije; cena 37,07 EUR)

Obiščite našo novo spletno stran! www.konzorcij.si

KNJIGARNA KONZORCIJ

ven, na hrib v bližini za trening, od uteži v fitnesu do nahrbtnika, polnega plastenk z vodo – ki jo dan za dnem izlivaš, da zaliješ osamljeno drevo na vrhu gore. O takih in podobnih stvareh bi znali veliko povedati vsi, ki so v alpinizmu postavljali mejnike razvoja, pa se tega žal niso lotili v pisni obliki, ki bi bila preprosto razumljiva tudi alpinistom.

Zagotovo nihče ne more z gotovostjo trditi, kako se bo v naslednjih desetletjih odvila nadaljnja svetovna zgodovina alpinizma. Nekaj pa je gotovo. Veliki alpinistični uspehi že od vsega začetka niso nikoli bili plod naključij ali gole sreče. Skoraj vedno so bili povezani s trdim, večinoma načrtnim in dobro zasnovanim treningom. Primerov, tabel, diagramov in praktičnih nasvetov je v *Treningu za nov alpinizem* dovolj. Podkrepljeni so z ilustracijami, fotografijami in anekdotami, ki nam za vedno ostanejo v spominu in iz katerih se lahko naučimo zares veliko. Toliko, da je in bo za vsakogar, ki ga plezanje in alpinizem zanimata bolj kot hobija, ta knjiga del obvezne literature. Vodnik, kako prevesti teorijo v prakso, zbirka neverjetnih nasvetov, knjiga, ki jo vzameš v roke velikokrat, knjiga, ki ne obleži zaprašena na polici, saj je primerna za kogarkoli. Naj bodo to alpinisti, ki si lahko privoščijo plezanje le ob sončnih koncih tedna, gorski vodniki, ki jim je vodenje v gore poklic, ali alpinistični zasvojenjenci, ki jim alpinizem pomeni toliko, da si navadni ljudje tega ne znajo razložiti in niti predstavljati. Če je predhodnico o tem, kako plezati v visokih gorah hitro in učinkovito z minimalno opremo, nakazala Twightova knjiga *Extreme Alpinism*, lahko nekaj podobnega rečemo tudi za *Trening za nov alpinizem*.

Svetovno renomirani alpinisti, kot so Ueli Steck, Peter Habeler, Voytek Kurtyka in Will Gadd, ki so prispevali svoj delež modrosti in znanja, ter prej omenjeni Mark Twight tudi s predgovorom, nakazujejo vrednost podanega znanja.

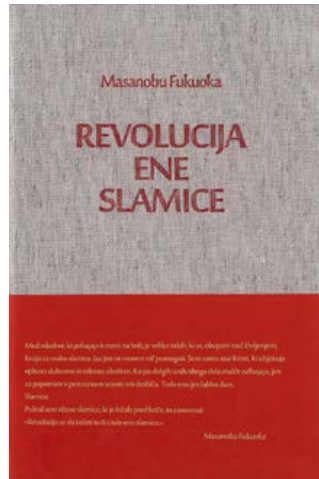
Po prevodu Housovega prvenca, nagrajene knjige *Onkraj gore*, s katerim nas je pred dvema letoma razveselila založba Sidarta, lahko pobožno upamo, da se bo podobno zgodilo tudi z naslednico, *Treningom za nov alpinizem* ... Na voljo je tudi kot e-knjiga za 14,95 USD.

<http://www.patagonia.com/us/product/training-for-the-new-alpinism?p=BK695-0>

Silvij Morojna

Brezčasna modrost

Masanobu Fukuoka:
Revolucija ene slamice.
Prevedel Domen Kavčič.
Cerkno, Porezen, d. o. o.,
2014. 359 str., 25 EUR.

Masanobu Fukuoka (1913–2008), japonski mikrobiolog in agronom, je oče naravnega kmetovanja, ki ga je utemeljil na filozofiji pojmovanja narave kot popolne same po sebi, zaradi česar je imel vsako poseganje vanjo za nepotrebno oziroma celo zlo, ki vodi v njeno uničenje in propad. Med več deli, v katerih opisuje svoje poglede na kmetovanje in uspehe z njegovo naravno različico, je najodmevnejše *Revolucija ene slamice*, ki je prevedeno v več kakor dvajset jezikov in vse od svojega nastanka leta 1975 navdihuje borce za vrnitev k naravi po vsem svetu. Po zaslugi prevajalca Domna Kavčiča lahko Fukuokov zeleni manifest sedaj prebiramo tudi v slovenščini – besedilo je namreč poslovenjeno po japonskem izvorniku, zaradi česar imamo na voljo tudi dele in poglavja, ki slovenskemu bralcu doslej niso bili dostopni. Moja prva misel, ko sem se uspešno prebila čez prvih nekaj deset strani svojevrstnega in na trenutke težko doumljivega pisanja in prišla do srži Fukuokove filozofije, je bila: "To je to! Pa to je odlična knjiga za vse ljubitelje gora, ki bi radi čim več časa posvetili goram, hkrati pa tudi poskrbeli za zdravo prehrano v smislu pridelovanja lastne hrane!" Nekaj njegovih izbranih misli se namreč glasi takole: "Delo je najneumnejša stvar na svetu; garati v potu svojega obraza

je najbolj slaboumna od vseh reči. /.../ Edina prava pot za človeka je, da ne počne nič. Če bi vsi ljudje razmišljali tako, bi na svetu sama po sebi zavladala mir in blaginja." Po njegovem bi bilo idealno, če bi kmetovali vsi in si z naravnim kmetovanjem izpolnili nedeljski prosti čas ter ustvarili temelj za preživetje, preostali čas pa bi počeli, kar bi hoteli. In to je, po Fukuokovih večdesetletnih izkušnjah, tudi povsem izvedljivo, če človek sledi naravi in se drži načela sezonskega in lokalnega uživanja hrane. Kaj lepšega? To se sicer sliši navdušujoče, a hkrati nekemu, ki stvar pozna zgolj od daleč, tudi nekoliko utopično oziroma vsaj težko posnemljivo v času, ko nas za vrat stiskata kapitalizem in prehranska globalizacija, katere oster kritik brez dlake na jeziku je bil avtor. A hkrati je bil prepričan, da se ji lahko postavimo po robu, saj "se zelena človeška revolucija lahko začne z eno slamico, kajti začne jo lahko takoj zdaj vsakdo med vami". (Slamica se nanaša na Fukuokovo metodo pridelovanja riža in žita, pri kateri se na neobdelana, negnojena, neposipana in neopleta tla poseje seme in čezenj potrosi slama, kar je dovolj, da dozori riž. Kakor je sam dejal, je več kakor štirideset let uspešno kmetoval na način, po katerem je treba početi čim manj.) Knjiga je preplet teoretično-praktičnih napotkov o naravnem kmetovanju in filozofskih vložkov ("vsak kmetijski tehnolog bi moral najprej biti filozof"), ki so na trenutke sicer resda onkraj razumljivosti, a po večini vendarle odsevajo splošno uporabne misli človeka, ki izhaja iz narave. "V grobem imajo ljudje na izbiro troje poti. Pot majhnega človeka, ki ga ob dežju skrbi povodenj, ko pa se zvedri, toži, da bo suša; pot velikega človeka, ki sledi občutku in ob lepem vremenu obdeluje polje, ob dežju pa bere; pot nadčloveka, ki se tako ob dežju kot ob vedrini smeji, češ, nad oblaki je vedno modro nebo." Svoje poti si izbiramo sami; knjige, kakršna je *Revolucija ene slamice*, pa nam jih lahko pomagajo utiriti in razsvetljevati. Kako zahtevna se nam izbrana pot zdi, pa je odvisno predvsem od zornega kota: "Če na svet gledamo preprosto, ga vidimo preprostega in jasnega; če nanj gledamo zapleteno, je zapleten in skrivnosten."

Mateja Pate

Za vsako bolezen rož'ca raste

Anita Di Grazia: Zdravi z naravo 2, 414 receptov ljudskega zdravilstva.
Cerkno, Porezen, d. o. o.,
2014. 227 str., 25 EUR.

Letošnjo pomlad je v zbirki s pomenljivim naslovom *Zdravko Dren* izšla druga knjiga z recepti, temelječimi na ljudskem zdravilstvu našega, pa tudi širšega srednje- in vzhodnoevropskega prostora. Knjiga je nastala v sodelovanju s številnimi informatorji, ki so avtorici pomagali zbrati 414 receptov za najrazličnejše tegobe, podane po abecednem vrstnem redu na začetku knjige. Zanimivo je, da so med recepturami za pripravke, ki jih ljudsko zdravilstvo priporoča za razna splošna bolezenska stanja oz. znamenja, kot so bolečine, glavobol, prehlad, vročina, utrujenost itd., tudi take, ki jih svetuje za specifične bolezni, denimo boreliozo, arteriosklerozo, osteoporozo, cirozo jeter in za rakava obolenja. Avtorica seveda takoj na začetku opozarja, da izročilo ljudskega zdravilstva ni nadomestilo za zdravniško oskrbo in da je za pravilno uporabo zdravilnih rastlin potrebno obsežno znanje, prav tako pa tudi posvet z zdravnikom. Čeprav gre za zanimivo tematiko, bi bil zgolj zapis zbranega bogastva ljudskega izročila lahko precej suhoparen, če ga ne bi popestrili z domiselnim oblikovanjem. Vse navedene sestavine posameznega pripravka so namreč v levem stolpcu prikazane slikovno, s simboličnimi fotografijami, v desnem stolpcu pa so podana navodila za pripravo zdravila. V 52 poglavjih se tako lahko seznanimo s pripravki, temelječimi na več kot stotih zdravilnih rastlinah, o katerih nekaj osnovnih podatkov preberemo v slikovnem slovarju, ki sledi osrednjemu delu knjige, torej zbirki receptov.

Presenetljivo nam za določena bolezenska stanja po sestavine ni treba iti v naravo ali trgovino, temveč si lahko pomagamo kar z lastnimi izločki. Pri trdovratnem glivičnem obolenju nog se npr. priporoča redno desetminutno namakanje nog v jutranjem urinu. "In kaj ima ljudsko zdravilstvo opraviti z gorami?" bo nemara kdo oporekel. Že bežen prelet kazala nam ponudi uvid v patološka stanja, ki se morda pogosteje pojavljajo pri *homo alpinus*: utrujenost, mrzle, otekle in boleče noge, ozeblina, bolečine v sklepkih, po proslavljanju kakšnega posebej uspešnega vzpona pa bi morda prišlo prav tudi poglavje o preganjanju alkoholnega mačka. Kogar bi utegnili zanimati seznam vseh osemstotih receptov (urejenih po zdravstvenih težavah, ki jih pomagajo odpravljati), ki so doslej izšli v obeh knjigah Zdravi z naravo, ga najde na koncu knjige. Slednjo toplo priporočam vsem, ki ste dovzetni za starodavno, pa tudi novodobno ljudsko modrost in ste, oboroženi z ustreznim znanjem, hkrati dovolj pogumni in vztrajni, da jo tudi preizkusite.

Mateja Pate

Izid knjige 55 zavarovanih plezalnih poti v nemškem jeziku

Andrej Mašera: Die 55 schönsten Klettersteige in den Karawanken, Julischen und Steiner Alpen. Styria, Wien–Graz–Klagenfurt, 2014. 11,5 x 20,5 cm, 199 str.; 19.99 EUR.

Letos spomladi je pri ugledni avstrijski založbi Styria izšel prevod knjige *55 zavarovanih plezalnih poti* našega uredniškega kolega Andreja Mašera. Tretjo izdajo tega izbirnega vodnika, ki je leta 2011 izšel pri založbi Sidarta, je v nemščino odlično prevedla Sabina Cilenšek. To je že druga knjiga istega avtorja, ki je bila prevedena v tuj jezik; leta 1999 je bil namreč v italijanščino preveden izbirni vodnik *Zahodne Julijske Alpe*. Veseli smo, kadar gorniške knjige slovenskih avtorjev doživijo prevod v kak tuj jezik in ob tem uspehu avtorju iskreno čestitamo!

Uredništvo PV

PLANINSKA
ORGANIZACIJA

16. srečanje gorskih stražarjev koroškega MDO

V nedeljo 15. junija 2014 smo se gorski stražarji koroškega MDO zbrali na že šestnajstem srečanju, ki ga prirejamo vsako drugo nedeljo v juniju. Potekalo je v Domu na Košenjaku, udeležila pa se ga je velika večina registriranih članov, kar trideset se nas je nabralo.

Srečanje je pozdravil vodja odbora Janez Juvančič, v imenu vodstva MDO za Koroško pa Drago Horjak, predsednik MDO v preteklem mandatu. Osrednje je bilo predavanje mladega Tilna Vasleta iz Društva za proučevanje in opazovanje ptic Slovenije (DOPPS), ki je na zanimiv način predstavil ogrožene vrste ptic in gozdnih živali pri nas, predvsem na Pohorju, in opozoril na dejavnike, ki so vzrok za

Nahrbtniki vrhunske oblike in kvalitete!

OSPREY KYTE 36

Factory store d.o.o., Griže 125, 3302 Griže • Tel: 03 710 36 86 • E-mail: info@factorystore.si • www.factorystore.si

Udeleženci srečanja pred Domom na Košenjaku
Foto: Ernest Preglav

takšno stanje. Vedno več je poseganja v gorsko naravo, nered povzročajo vozniki štirikolesnikov in motorjev za kros pa tudi gorski kolesarji.

Po predavanju smo dobili besedo tudi udeleženci srečanja. Splošna ugotovitev je, da smo gorski stražarji lahko le opazovalci, ki na nepravilnosti lahko le opozarjamo, v večini primerov pa se tudi po prijavi prekrškov ne stori nič, ker je kršilce skoraj nemogoče izslediti pa še kazni so mile oziroma prenizke. Beseda je tekla še o gradnji vetrnih elektrarn na Volovji rebri, vendar tudi med navzočimi gorskimi stražarji ni bilo enotnega mnenja o tem, ali bi gradnja dejansko povzročila škoda za živali, predvsem ptice, ki živijo na območju, predvidenem za ta poseg.

Na koncu je g. Juvančič potrdil izkaznice za tekoče leto, g. Tilen Vasle pa nam je razdelil nekaj gradiva DOPPS.

Ernest Preglav

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Planinska zveza Slovenije (PZS) veliko pozornosti namenja preventivni dejavnosti, saj se je začela poletna planinska sezona, v visokogorju pa še vladajo snežne razmere. V tednu pred dnevom slovenskih planincev je zato pripravila novinarsko konferenco, na kateri je predstavila trenutne razmere v gorah, kako varneje v gore, poletne mladinske planinske taborne, dan slovenskih planinskih doživetij 2014 ter sanacijo in okvirno oceno škode na planinskih poteh po žledolomu in snegolomu letos pozimi. Skupaj z GRZS je izdala zloženko Kako ravnamo v primeru nesreče v gorah ali reševalne intervencije. V zgibanki so zbrani osnovni napotki za planince, alpiniste in druge obiskovalce gora,

kako ravnati v primeru gorske nesreče in kako ravnati, da do nesreče ne bi prišlo. V primeru nesreče vedno kličite 112. Sodelovala je tudi v več radijskih, televizijskih, časopisnih in spletnih medijih. Danilo Škerbinek in Klemen Medja sta se udeležila sestanka Komisije za gorske športe, usposabljanje in varnost Združenja planinskih organizacij alpskega loka 5. in 6. junija 2014 v Baierbrunnu blizu Münchna. PZS in časnik Nedelo tretje leto zapored vabita, da se pridružite akciji Izberimo najbolj priljubljeno planinsko kočico. Tokrat boste smeli glas podeliti eni izmed 53 planinskih koč, ki so pridobile certifikat Družinam prijazna planinska kočica ali imajo vgrajene čistilne naprave. Vse obiskovalce gora in člane je PZS obveščala o novih ugodnostih za člane, med temi sta popust pri

prevozu s kabinsko žičnico in štiri-sedežnico Tiha dolina na Kravcu in popust pri hrani in Ruški koči. Vse ljubitelje športa je skupaj z Inter-sportom povabila na dan športov v planinah, ki je bil 21. junija na Kravcu. Planinska društva je PZS pozvala, naj preverijo, ali so na novem seznamu upravičencev do donacij 0,5 % dohodnine za leto 2014. Konec maja je PZS objavila razpis najvišjih priznanj za leto 2014 in povabila k oddaji vlog. 18. junija so bili na drugi seji Upravnega odbora PZS med drugim predstavljeni finančno poročilo PZS za obdobje od januarja do aprila 2014, rebalans proračuna PZS 2014, digitalni kataster planinskih poti, izhodišča za članarino 2015, drugi Tončkov dan, delo komisij PZS, potrdili so nove sestave odborov. PZS in njena Komisija za planinske poti (KPP) sta vse markaciste PZS, markaciste pripravnike, inštruktorje in druge strokovne kadre (vodnike, alpiniste, inštruktorje ...) povabila na drugi Tončkov dan, ki bo 5. julija na območju Matajurja in Kolovrata. Dan je posvečen spominu na dolgoletnega načelnika KPP in podpredsednika PZS Toneta Tomšeta. V okviru urejanja planinskih poti je KPP obveščala o odprtju prvega dela evropske pešpoti E12 v Istri, o markacijskih akcijah in čiščenju posledic zemeljskih plazov na Begunjščici. Mladinska komisija (MK) je mlade med 18. in 26. letom povabila na

NOVI SALOMON XA PRO 3D

Novi XA PRO 3D je dobil svojega naslednika! Zagotovo eden najbolj vsestranskih čevljev na svetu, XA PRO 3D ULTRA 2 vsebuje tehnologije, ki zagotavljajo nizko težo, vzdržljivost, stabilnost in zaščito na vseh teh ali pohodih po zahtevnih terenih. Preverjen čevljev, ki predstavlja ikono tekaškega čevlja v svojem razredu, so pri Salomonu nadgradili za 2014. Popolnoma prenovljen čevljev bo s svojimi karakteristikami navdušil vse bivše in bodoče avanturiste. Izboljšana stabilnost, blaženje, oprimej terena in stopala se le nekatere spremembe, ki jih boste občutili že ob prvem stiku s čevljev SALOMON XA PRO 3D. Jedro tekaškega čevlja sestavlja 3D šasija. Povečana torzijska stabilnost in razširjen petni del preprečuje izgubo ravnotežja ter poškodbe gležnja. Stopalo je zaradi 3D šasije lahko bolj približano tlom in zato je možnost za poškodbo manjša, saj nižji profil zagotavlja večjo stabilnost in oporo pri daljših pohodih ali teku v naravi. Kot popolno novost lahko omenimo posebej oblikovan del notranjega čevlja, imenovan ENDOFIT™. Gre za Salomonovo ekskluzivno tehnologijo, kjer posebej oblikovan del notranjega čevlja z dodatno brezživno in mehko mrežico popolnoma oprime stopalo in zagotavlja precizno zaznavanje podlage. Oblikovan za izkušene trail tekače za hojo ali tek po neokrnjeni naravi!

Več na www.salomon.com/si

mednarodni mladinski planinski in plezalni tabor v Makedonijo, ki bo od 20. do 24. avgusta, cena pa je: dobra volja in nasmeh, le priti morate tja. MK je odprla javno obravnavo osnutka Poslovnika Zbora MO, povabila na tečaj gibanja po zahtevnih in zelo zahtevnih planinskih poteh, ki bo od 25. do 28. septembra letos, pa na tečaj orientacije (19. do 21. september) in na usposabljanje za mladinske voditelje (26. julij do 3. avgust), mlade planince in njihove mentorje v osnovnih šolah pa je pozvala k prijavam na tekmovanje Mladina in gore 2014/15. MK se je lotila še enega projekta. Trenutne razmere na trgu dela za mlade niso prijazne – ravno obratno. Pa vendar obstajajo gospodarska področja, ki so trenutno še vedno na tak ali drugačen način kadrovske podhranjena. Kot eno izmed njih so v MK prepoznali tudi dejavnost gorskih koč, ki so v času, ko postaja turizem, še posebej gorski turizem, kruh vedno več ljudem tudi v Sloveniji. Tudi zato MK skupaj z močno finančno podporo Evropskega socialnega sklada in Urada Republike Slovenije za mladino organizira projekt Priložnosti za mlade v planinstvu. Udeležba je brezplačna, pridobljeno znanje pa neprecenljivo. Gospodarska komisija (GK) je povabila na odprtje Koče Edmunda Čibeja v Tihni dolini, ki je bila nedavno sprejeta v register planinskih koč, zavetišč in bivakov PZS. Koča Društva za ohranjanje in varovanje naravne in kulturne dediščine Gora bo vse leto stalno odprta. Komisija za varstvo gorske narave je poročala o drugem delu že dvanajstega usposabljanja za varuhe gorske narave, ki je potekalo na Mali in Veliki planini. Komisija za alpinizem (KA) je objavila razpis za začetni alpinistični tečaj v kopni skali (Kamniško sedlo, 2.–6. julij), za tabor Courmayeur (9.–14. avgust) in vseslovenski tabor alpinističnih družin 2014 (Val di Mello, 26. julij–3. avgust). Poročali so o slovenski mladinski alpinistični reprezentanci (SMAR), ki se je udeležila izmenjave z mladimi alpinisti na Japonskem, o alpinističnih odpravah na Denaliju, na pot smo pospremili Aleša Holca in Petra Mežnarja (oba AO PD Kamnik), člana mednarodne odprave Durbin Kangri – Shaksgam 2014 na Kitajskem, ki se vračata 28. julija.

Športni plezalci so bili tudi v tem obdobju zelo aktivni, saj je tekmovalna sezona v polnem teku tako na svetovnem kakor državnem nivoju. Tekmovali so v balvanih, začel pa se je tudi letošnji svetovni pokal (SP) v težavnostnem plezanju Mednarodne zveze za športno plezanje IFSC. Na prvi tekmi SP v težavnosti sta Mina Markovič (PK 6b Ptuj) in Domen Škofic (ŠPO PD Radovljica) dosegla peto oziroma šesto mesto. Na peti tekmi SP v balvanih v Torontu je Julija Kruder s šestim mestom priplezala do rezultata kariere, brat Jernej je bil deveti. Na šesti tekmi SP v balvanih v Vailu pa sta dosegla Jernej 15. in Julija 21. mesto. Izjemno uspešno so sezono začeli reprezentanti naše mladinske reprezentance v športnem plezanju. Na prvi tekmi mladinskega evropskega pokala so v avstrijskem Imstu dosegli zmago (Janja Garnbret, Šaleški AO, st. deklice) in srebro (Martin Bergant, PK Škofja Loka, mladinci), na evropskem mladinskem prvenstvu v težavnostnem plezanju v škotskem Edinburgu pa so se od šestih finalistov trije povzpeli na zmagovalni oder in tako priplezali za Slovenijo zlato (Janja Garnbret), srebro (Martin Bergant) in bron (Tjaša Slemenšek, Šaleški AO, st. deklice). Komisija za gorske športe (KGŠ) je povabila na 13. gorski maraton štirih občin, ki je bil 21. junija, poročali pa so tudi s skupščine Mednarodne turnosmučarske zveze ISMF, ki se je je 13. in 14. junija na Švedskem udeležil član KGŠ Iztok Cukjati. Komisija za turno kolesarstvo (KTK) je uspešno začela z usposabljanjem za turnokolesarske vodnike. Število prijavljenih kaže, da je zelo

Plačilo naročnine na Planinski vestnik za 2014 Popravek sklica

Položnice za plačilo naročnine na Planinski vestnik za leto 2014 so bile izdane z napačnim sklicem (manjka ena številka) in pri plačevanju povzročajo težave. Predlagamo, da v začetek reference namesto SI12 vnesete SI00.

V primeru težav nas pokličite na 01 43 45 690 ali pišite na hedvika.petkovsek@pzs.si. Za omenjeno napako se vam opravičujemo!

Planinska zveza Slovenije

Koda namena	Namen / rok plačila	
SUBS	Planinski vestnik naročnina 2014	
Znesek	EUR	Datum plačila
***34,00	EUR	05.07.2014
IBAN		
SI56 0510 0801 0489 572		
PREJEMNIK	Referenca	
SI12	020082502212	
Ime in naslov		
PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE		
Dvorakova ulica 9, Ljubljana		

prijubljeno tako to usposabljanje kakor tudi samo turno kolesarstvo. Odprli so drugo dvonamensko planinsko pot, namenjeno pohodnikom in kolesarjem (Grosupeljska planinska pot), na kateri je 1. junija potekala tradicionalna spomladanska turna KTK. Planinska založba je objavila razpis za otroška in mladinska besedila o gorah (rok 31. avgust 2014), povabila na predstavitev knjige Živeti z gorami avtorja Vladimirja Habjana v Kranju 18. junija ter na predavanje o veliki nadmorski višini in prilagajanju možganov nanjo (Gospodarsko razstavišče, 29. julij).

Zdenka Mihelič

Infocenter Triglavska roža

Na Bledu v upravni zgradbi Triglavskega narodnega parka (TNP) s poletjem 2014 odpiramo novo regijsko naravovarstveno in turistično središče Triglavska roža Bled. Gre za popolnoma prenovljeno, sodobno in večnamensko informacijsko središče, ki ga skupaj upravljata TNP in Turizem Bled. V Triglavski roži, ki je odprta vsak dan,

Prenovljeni infocenter Triglavska roža Foto: Martin Šolar

lahko dobite vsakršne informacije, na ogled pa je povsem nova razstava Gorenjske in TNP z bogato multimedijno predstavitvijo. Poleg infocentra, ki ponuja vodene ogledne za skupine, sta tu še trgovina s promocijskimi in tradicionalnimi izdelki domače obrti in okrepčevalnica.

Z odprtjem infocentra Triglavska roža na Bledu zaključujemo večletna prizadevanja za sodobno informacijsko središče na osrednjem vstopu v Julijske Alpe, največji gorski masiv v Sloveniji. Gre za partnerski projekt TNP, Občine Bled in Turizma Bled ter vseh gorenjskih občin, vendar je bila velika večina sredstev pridobljena iz Evropskega sklada za regionalni razvoj. Pri vzpostavitvi središča je sodelovala tudi Planinska zveza Slovenije, ki je financirala izdelavo dveh povsem posodobljenih zemljevidov Gorenjske in TNP, ki sta razstavljeni na velikem vrtljivem panoju. Planinska zveza Slovenije bo imela v infocentru Triglavska roža svoj informacijski kotiček.

Trajnostni razvoj turizma, kamor sodi tudi planinstvo, je za razvoj Gorenjske in Julijskih Alp izjemnega pomena. Poleg bogate naravne in kulturne dediščine nas združuje tudi bogastvo Triglavskega narodnega parka. Z novim infocentrom bomo obiskovalce Julijskih Alp seznanili z vrednotami in ponudbo destinacij ter jih povabili, da se jim preustijo in jih polno doživijo. Naš cilj je prepričati obiskovalce, da bodo pri nas ostali dlje ter nas ponovno obiskali.

Martin Šolar

Matija Horvat

(1935–2014)

V devetinsedemdesetem letu starosti nas je nepričakovano zapustil Matija Horvat, zdravnik, redni član Akademije znanosti in umetnosti Slovenije, redni

in zaslužni profesor na Medicinski fakulteti v Ljubljani, utemeljitelj intenzivne interne medicine v Sloveniji, dolgoletni predstojnik Centra za intenzivno interno medicino UKC Ljubljana, član Komisije za medicinsko etiko Republike Slovenije.

Ko smo izvedeli, da je preminil naš gorski prijatelj in tovariš Matija Horvat - Matiček, nas je globoko pretreslo, saj smo bili trdno prepričani, da bo Matija "večno" med nami.

Rodil se je leta 1935 v Škofji Loki in leta 1959 diplomiral na Medicinski fakulteti v Ljubljani. Čez dve leti se je zaposlil v Zdravstvenem domu Kranj in od leta 1966 delal v bolnišnici TBC na Golniku, kjer je bil tri leta, nato pa je bil zaposlen na Medicinski fakulteti v Ljubljani in v Univerzitetnem kliničnem centru Ljubljana.

V vrste planincev in v Planinsko društvo Kranj se je včlanil leta 1965, naslednje leto je naredil klasičen program usposabljanja za gorskega reševalca in postal član postaje Gorske reševalne službe Kranj. Bil je srčen hribovec in odličen zdravnik gorski reševalec, razumljiv predavatelj medicinske teorije in praktikuma, ki je učil, kako naj na najbolj preprost, zanesljiv in učinkovit način delujemo laiki v primeru nesreče in pri nujenju prve pomoči človeku v gorah. Za predavanja in gorskoreševalnega usposabljanja s področja nujenja prve pomoči v gorah in preventivnih napotkov je bil Matija najbolj iskan zdravnik med mladimi in starejšimi planinci. Njegova preprosta in izjemno bogata strokovna ter učinkovita beseda je vedno dosegla namen. Matijeva skromnost, preprostost, odprtost in dostopnost v vsakem trenutku so bile nesporne vrednote, katere je vsakdo želel prejemati v kar največjem obsegu.

Matija je vedno iskal in raziskoval notranja čustva človeka in filozofijo himalajskih gorskih božanstev, zato je ni naključje, da sta se z Nejcem Zaplotnikom dopolnjevala v dialogu, da sta skupaj raziskovala poti, cilje in vsebine življenja, njih radosti, veselja in strasti. In prav v gorah, v zasneženih strminah, grebenih, skalnih vertikalah in dišečih rožnatih planinskih poljanah je Matija ohranjal svoj vsestranski elan in dobival nove energetske naboje za nadaljnje delo in poslanstvo dobrotelnosti, nujenje pomoči sočloveku v stiski, strahu in enako tudi v prizadevanjih za podaljševanje človekove

življenjske poti. Matija je bil človek, ki ni poznal selekcije, razvrščanja ljudi med revne in bogate, ugledne in povprečne, sposobne in neiznajdljive; na vsak klic po medicinski pomoči se je brez pogojev in plačila z izjemno zavzetostjo in skrbnostjo odzval.

Vseskozi si je prizadeval občutiti "zemeljske" skrivnosti v viharjih oceanov, na Hemingwayevi Črni celini, med himalajskimi Šerpami, Indijanci v Andih in jih doživeti na najbolj pustolovski način, kot tudi okusiti Ameriko od vzhoda do skrajnega zahoda. Prav v teh ekstremnih situacijah in doživetjih se je srečeval sam s seboj tudi v boju, kako zmagati in preživeti. Vedno je želel ostati na poti, kajti nemalokrat nam je govoril, da ko prideš na cilj in razkriješ skrivnost, izgubiš vrednote upanja.

Matija je kot član in zdravnik prve slovenske alpinistične odprave leta 1972 najprej odšel na Mawenzi v Afriko; odprava je uspešno preplezala prvenstveno Kranjsko smer v Vzhodnem ostenju Mawenzija. V letu 1975 je bil vodja alpinistične odprave PZS v Kavkaz, član odprav Andi 1979 in 1996, član himalajske odprave PZS in ekspedicijski zdravnik odprave na Lhotse 1981, predavatelj in inštruktor leta 1990 v šoli za gorske vodnike v Nepal in leta 2003 v pogorju Rwenzori v Afriki. Bil je tudi maratonski tekač, udeleženec 18 maratonskih tekov, leta 1982 je postal slovenski veteranski maratonski prvak. Na svetovnem prvenstvu na Havajih je dosegel tretje mesto, na švicarskih maratonih je bil dvakrat najhitrejši. Matijeva posebnost so bila tudi triatlonska tekmovanja. Za svojo osebno sprostitev, za telo in dušo pa je Matija redno in vseskozi skrbel tako, da je letno opravljal turnosmučarske ture v okolici Krna, Triglava, na Kotovo sedlo . . . , v poletju se je predajal klasičnim srednje zahtevnim plezalnim vzponom v Steni, Jalovcu, Špiku . . . Matija, kot velik preprost svetovljan in plemenit slovenski domoljub, je svoje znanje pridobival, preverjal in dopolnjeval v svetu in ga nesebično prinašal v Slovenijo, v slovensko medicino in družbo. Je prejemnik nagrad in priznanj sklada Borisa Kidriča v letih 1986 in 1989, Tavčarjevega priznanja Medicinske fakultete leta 2005 in v letu 2010 Hipokratovega priznanja Zdravniške zbornice Slovenije. Ko smo se v Ljubljani zadnjič poslovili od prof. dr. Matije Horvata, od

slovenske osebnosti s priznано najvišjo avtoriteto v svetu in doma, smo se nehotе vprašali, ali slovenska državna ali mestna priznanja morda niso namenjena za tako zaslužne osebnosti in humaniste, kot je bil Matija Horvat.

Franci Ekar

Ivan Trobiš

(1932–2014)

"V jutranji zarji dan se prebujajo, planincu na poti lepote ponujajo, na skalah nežne planike cvetijo in v vetriču rahlo in nežno drhtijo, na malih blazinah murke dehtijo, avrikelj, orlice in zvončki naravo krasijo, planincu pa v sreči vrisa srce, ko v jutru se novem vzpenja v gore . . ."

so bile poslovilne besede našemu častnemu predsedniku Planinskega društva Vojnik Ivanu Trobišu. Dva dni pred 82. rojstnim dnevem se mu je iztekla življenjska pot. Ostal nam bo spomin na tista prva leta, ko smo skupaj hodili v gore, zoreli in pridobivali izkušnje, izkušnje PD Vojnik. Toliko je bilo lepih stvari, pa vendar najpomembnejše ostaja – društvu je sooblikoval temelje, ki čvrsto držijo! Vsak izlet in pohod sta bila zanj šola za življenje, v naravi, planinah in gorah je bil doma. Znal je prisluhniti in voditi v lepote narave vse, ki smo mu sledili in velikokrat je potrdil misel: "Hodi v hribe, ko je čas, saj prišel bo čas, ko ne bo več čas." Njegova dejanja so kazala, da je del svojega življenja namenil posebni ljubezni, ljubezni do gora. Kot aktivni član PD Železničar je takrat deloval na taborih in na tekmovanjih po vsej Jugoslaviji. Bil je markacist, gorski stražar, planinski vodnik in z velikim veseljem tudi mentor otrokom OŠ in vrtca Vojnik v planinski šoli v naravi ter nasploh spodbujal množično planinstvo in pohodništvo.

Mnoge generacije so se zvrstile v njegovem izobraževanju, usmerjanju in vodenju skozi osnove planinstva,

pohodništva, varstva in spoštovanja narave. Mlade je seznanjali z načeli Častnega kodeksa, predvsem pa jim je bil sam dober vzgled. K sodelovanju je privabljal družine in jih spodbujal pri razvoju tistih vrednot, ki delajo pohodnika pravega planinca. Učil je skromnosti, pomoči, spoštovanja, sobivanja in srčne kulture. Gojil in razvijal je planinsko izročilo in dobre planinske navade ter običaje. Zavedal se je poti trajnostnega razvoja in vseživljenjskega učenja. Za svoje vzorno in poštovno delo je 7. decembra 2013 prejel Svečano listino Planinske zveze Slovenije kot najvišje priznanje PZS.

Zastal mu je korak ... Novica, da ga ni več med nami, je prekinila besedo, s pogledom smo zaobjeli hrib Sv. Tomaža, kjer smo se zadnjič srečali. Veder govor, obujanje spominov in smeh so bili spremljevalci tega večera. Kot bi slutili, da si moramo še toliko povedati. Ponosni smo na našega Ivana, ne le zaradi prejema najvišjega priznanja PZS, katerega je še kako zaslužil, ampak tudi zaradi odgovornega delovanja v društvu in aktivnosti v različnih odborih PZS. Ko bomo planinci pohajali po poteh, ki smo jih skupaj spoznavali, bomo obujali spomine nanj, ohranili ga bomo v srcu – tam bo najlepše shranjen.

Zvonka Grum, PD Vojnik

Tomaž Budkovič

(1949–2014)

Poznala sva se iz otroštva in ves čas ostala prijatelja v najglobljem in najlepšem pomenu te besede. Bili smo najbližji sosedje v Bohinjski Bistrici. Tomažev oče Slavko Budkovič je bil prijatelj mojega očeta in oba sta bila ustanovna člana tamkajšnjega planinskega društva. Vsak po svoje sta dajala društvu značilno kulturno noto, ki jo v sedanjem času po družinskem izročilu nadaljuje Tomažev brat Lojze, vrhunski alpinist.

Vzdušje v Budkovičevi družini je bilo zelo prijetno in za takratni Bohinj nenavadno. V meščansko urejenem stanovanju je bilo čutili prisotnost nekega minulega časa, ki se je v zbirkah Tomaževega očeta prebujal v novo življenje. Zbirka mineralov je lepo povezovala njegovo zanimanje za naravo Bohinja s kulturno zgodovino. Možno je bil razmišljujoč, tih, vznesen.

V Tomažu, magistru geologije in zgodovinarju ter arheologu, sem nekaj let kasneje prepoznal mnogo lastnosti njegovega plemenitega očeta. V njem se je uresničila očetova davna želja po študiju geologije in z njim je ponovno zaživela zbiralska strast, vezana predvsem na nekdanji Bohinj. Torej ni nenavadno, da je bilo tudi vzdušje v Tomaževi mladi družini zelo podobno tistemu iz njegovega otroštva, toda še mnogo lepše. Z ženo Mojco, tudi intelektualko, sta se čudovito dopolnjevala. Kako žal mi je, da je bilo naših družinskih srečanj veliko premalo.

V starem Bohinju smo preživljali zares lepo otroštvo, vendar se spominjam, da se je Tomaž razlikoval od ostalih vrstnikov. Zdi se mi, da se je veliko bolj premišljeno loteval naših otroških podvigov in da je že zelo zgodaj kazal izrazita nagnjenja do vsega, kar je najbolj zanimalo njegovega očeta, do geologije, do (lokalne) zgodovine in do gora. V gimnazijskih letih sva se oba včlanila v alpinistični odsek na Jesenicah, ki ga je zavzeto vodil Janez Krušič. Toda poleg Krušiča in Uroša Zupančiča, ki se nam je pogosto pridružil, sva imela še boljšega mentorja na šoli, Stanka Klinarja. Druženje v hribih je rodilo lepo in trajno prijateljstvo s sicer strogim profesorjem angleščine. In če se spomnim soplezalcev iz tistih najlepših let, boljšega od Tomaža med njimi ni bilo. Čeprav ni bil videti športnik in ni nikdar in nikjer silil v ospredje, je bil sijajen alpinist že od prvih začetkov. Pri plezanju in v življenju nasploh ga je namreč odlikovala izredna uravnoteženost duha in telesa. Najino drugo skupno plezanje in njegova komaj druga smer po vrsti je bila v tistem času razpita Zajeda Šit. V rekordnem času sva opravila s smerjo in potem sodelovala še pri reševanju mladega Splitčana, ki mu je bila pot na Jalovec zadnja v življenju. Spominjam se, kako sva načela še nedotaknjeno,

monolitno steno Zoba Kanjavca, ki sva mu takrat rekla Hribarica, pa doživlja prvega obiska v Zahodnih Julijcih z vzponom po razu Visoke Bele špice v družbi Stanka Klinarja, prve ponovitve smeri Juvan-Šteblaj v Kotovi špici ter prve zimske ponovitve Uroševe grape v Rateških Poncah, obiska Prokletij nad dolino Grbajo ... A to so bili šele začetki Tomaževega življenja. Takrat se je tudi pokazalo, da ga ne vlečejo le svetli vrhovi, temveč tudi temine podzemnega sveta. Postal je odličen jamar, član Društva za raziskovanje jam Ljubljana. Sodeloval je pri raziskovanju Pološke jame, Jame pod Gamsovo glavico in mnogih drugih jam. Tomaž svojih športnih podvigov nikoli ni oznanjal. Zanj je veljalo, kot je zapisal France Avčin v knjigi *Kjer tišina šepeta*, da je alpinizem veliko bolj nagnjenje kot šport, nagnjenje do vznesenih čustev in strasti ... Pri Tomažu še več kot to, stik s kamnom, z osnovno materijo zemeljske skorje.

Kako prijazno se je pred vsako predstavljeno katere od svojih knjig opravičeval publiki, naj mu ne zameri nerodnega načina podajanja, ker da se on zna pogovarjati le s kamni. Potem so bili njegovi komentarji vselej vsebinsko in pripovedno nadvse bogati, zanimivi, strokovni, estetsko dovršeni, prijazni in nevsiljivi, da bi jih poslušal v nedogled. Vsi, ki smo ga poznali, smo vedeli, da se bo po nekaj trenutkih znebil začetne treme in začel v svojem stilu. Komaj smo čakali.

Tomaž je vedel, da je življenje sestavljeno iz obdobij in da vsako obdobje od moza zahteva svoje. Ko smo se sredi cvetoče majske pomladi poslavljali od njega, mi je bohinjska pisateljica Minka Cvetek dejala: "Tomaž je bil velika osebnost. Zdi se, da niti ure svojega življenja ni preživel tjavendan." Da je bilo zares tako, si čutil predvsem v njegovi knjižnici, ki je najbogatejša osebna knjižnica, kar jih poznam. Vsaka knjiga je imela posebno mesto v zbirki in ... v Tomaževem življenju. Znanje, ki si ga je pridobil tudi z njihovo pomočjo, je bilo enciklopedično. Ko sta s prijateljem Jankom Stuškom v Bohinjski Bistrici ustanovila Mali vojni muzej, so ga začeli nagovarjati, naj napiše besedilo za zloženko o prvi svetovni vojni v Bohinju. Nastala je knjiga *Bohinj 1914–1918. Med fronto in*

zaledjem (Mohorjeva družba, 2004), ki govori o izgradnji in delovanju sistema oskrbe soškega bojišča iz Bohinjske doline. Knjiga *S Turudijevim bataljonom na soškem bojišču* (Mohorjeva družba, 2009) temelji na pismih, ki jih je s soškega bojišča pisal staršem mladi častnik Vladimir Bregar. Tomaž je pismom dodal geografski in zgodovinski okvir. To so knjižna dela, ki so morala nastati. Odkrivajo pomemben del naše zgodovine, o katerem je moja generacija v šoli izvedela malo ali nič. Tomaž je bil pravi človek, da je te knjige napisal. V svoji drugi knjigi *Vzpon Bohinja pred zatonom Avstro-Ogrske* pa je segel v čas gradnje bohinjskega predora in v začetke organiziranega turizma v Bohinju. Mojrstrsko je povezal spomine svojega deda Gašperja, takratnega bohinjskega trgovca in turističnega delavca, in širši zgodovinski okvir tedanjega časa. Tomaž pa je imel še nekaj, česar mnogi pisatelji nimajo. Za svoje pisanje je imel v ženi Mojci prvega lektorja in ocenjevalca. Njuno skupno delo je besedilo napravilo razumljivejše tudi tistim, ki slabše poznamo zgodovino. Ko skrušen in žalujoč ob izgubi najboljšega prijatelja ždim in nemo gledam predse, se mi pred očmi vrstijo slike; od dobrodušnega, svetlolasega dečka, ki se je rad igral na domačem dvorišču ali spremljal očeta na travnik blizu bistriške cerkve, kjer sta nasekla sveže trave za kravico, do sopotnika na najinih odkrivanjih skrivnosti dolgega bohinjskega grebena in do nepozabnega soplezalca, ki nikoli ni stokal ali se česa bal, ker je vedel, da se je za sleherni vzpon odločil sam. Odvijajo se mi slike iz študentskih let, ko sva bila *cimra*, iz časa, ko je njegov prijazni, inteligentni humor dosegal viške, prav tako vidim njegov obraz v kasnejših letih, ko je ob slehernem srečanju izkazoval neko posebno prijaznost in veselje, brez vsakršne evforije. Tej prijaznosti rečem dobrota. Tako podoživljam slike iz kasnejših let, ko je ob ženi in štirih otrocih postal mož, ki ve, kakšne naloge ga čakajo v življenju.

Mislil, da je kot geolog dosegel vrhunec v svoji stroki. Ob njegovih živih razlagah mi je bilo vedno žal, da se nisem bolj posvetil tej vedi, tako

močno mi je kamen zaživel pred očmi. Kadar sem pri svojem delu potreboval strokovne nasvete, so bili njegovi zmeraj najdragocenejši in zapomnil sem si jih za vedno. In kot arheolog, ki je odkril Ajdovsko luknjo v Bohinju, ter kot zgodovinar je bil Tomaž človek, ki je poznal vrednost in vsebino navideznih malenkosti, ki gradijo skupno sliko velikih stvari. Domači so mu bili arhivi od Ljubljane do Dunaja. Znal je najti, kar je iskal.

Tisti čas, ko je odšel, sem se odpravil v Vrata in na Križ, v beli svet gora, ki je po rahlem jutranjem dežju polagoma zažarel v sončni bleščavi. V dno doline je vstopila pomlad. Z menoj je odšel na pot kot nevidni sopotnik, ki mi je nekoč pomagal odkrivati skrivnosti tega sveta, ki je bil tako dober, da bi mu bil rad vsaj malo podoben, prijazni botrček mojega sina Tomaža. Tomaž Budkovič je eden tistih ljudi, zaradi katerih sem srečen, da sem živel v njihovem času. Za vse, tudi za tiste, ki ga osebno niso poznali, pa ostaja za vedno prisoten v svojih knjigah, najlepšem dragocenem darilu vsem, ki imajo ta svet radi, kakor ga je imel rad on sam. Za slovensko planinsko srenjo, ki v naših gorah srečuje sledove nesmiselnega bojevanja

v vojnah, so izjemen vir znanj in spoznanj, saj spadajo v vrh tovrstnega slovtva. Ob pomoči žene Mojce, ki je kot zdravnica sicer dobro vedela, kako blizu je že bil nevidni črti, ki ločuje naš svet od onstranstva, je dokončal še svojo zadnjo knjigo *Bohinj 1918–1941. Življenje ob meji*, ki govori o zgodovini Bohinja med obema vojnama. Kakšen mož, ki lahko z zadnjimi močmi stori tudi to!

Joža Mihelič

Vika Meterc

(1951–2014)

Novica, da je po hudi in kratkotrajni bolezni preminula naša Vika, nas je presenetila, saj je še pred kratkim aktivno sodelovala pri delu Planinskega društva Radovljica.

Doma je bila na Selu pod mogočnim Stolom. Znana kot Kodrasova Viki je bila najmlajši otrok. Svojo družino si je ustvarila v Begunjah, kjer je živela do zadnjih dni. Moža je izgubila zgodaj; utheo je z otrokoma Alenko in Matjažem iskala v gorah ter z njima kar dvakrat prehodila Slovensko planinsko pot. Ljubezen do narave je prenašala tudi na vnuka Marka in Maja. Za poklic si je izbrala delo z ljudmi, saj je bila dolgo zaposlena pri Pošti Slovenije. Še pred tem se je izobrazila za čevljar-sko prešivalko in je delala v domači Planiki. Domačini se je spominjajo kot vestne delavke, ki je v vsakem vremenu raznašala pošto in z vedro naravo razveseljevala ljudi. Delo ni bilo lahko, saj je mnogim prinašala tako vesele kot žalostne novice.

Ni ji bilo "postlano z rožicami", a izgubo, ki se je zarezala v družino, je Vika reševala z neupogljivim optimizmom. Bolj smo jo spoznali, ko je bila življenjska sopotnica Toneta Tomšeta, dolgoletnega planinskega zanesenjaka. Spominjamo se, s kakšno požrtvovalnostjo je vozila Toneta na sestanke v Ljubljano na tečaje za markaciste; veliko je bilo teh poti, kdo bi jih naštel. Večkrat smo se na teh poteh srečevali in vedno nas je navduševala s svojim nasmehom,

vero v ljudi in kleno govorico: "No, bomo že koko!" Seveda ni bila samo zvesta Tonetova sopotnica, ampak je vedno sodelovala tudi na naših prireditvah, zlasti pri Roblekovem domu na Begunjsčici, kjer je bila nepogrešljiva vrsto let. Begunjsčica ji je bila najljubša, pogosto jo je obiskovala, poznala je vse stezice, ki vodijo na to razgledno goro. Kako tudi ne, saj je redno obnavljala markacije in popravljala poti. Po Tonetovi smrti se je vključila v delo upravnega odbora društva, prevzela je vodenje markacijskega odseka, kjer je delo ponovno zaživel. Tečaj za nove markaciste in obnovitvena dela na Begunjsčici so jo polno zaposlili. Lani je urejala in vodila priprave za popravilo poti na Razor, kjer je bil velik podor. Še lanskega novembra je skupaj z ostalimi prostovoljci postavljala zadnje smerne table nad Roblekom. Razdajala se je tudi kot prostovoljka pri begunjskih upokojencih. Poslovlili smo se od Vike, predane naravi in goram. Begunjsčica v različnih letnih časih nas bo spominjala nanjo, tako kot sedaj, ko jo krasijo avriklji, svišči in volčini. Družini v imenu planincev izrekam iskreno sožalje.

Janez Pretnar

Mišeljska dolina v zgodnjem poletju Foto: Peter Strgar

poletna
DOŽIVETJA
NARAVE

vsak petek ob 17.02h
na radiu Ognjišče

<http://oddaje.ognjisce.si/dozivetja/>

RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA

radijska oddaja
ČEZ HRIBE IN DOLINE
vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

RADIO UNIVOX

99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

SE SLIŠIMO!

PRI NAS POSLUŠAMO

RADIO KRANJ
97,3 MHz

GORENJSKI MEČASRČEK

gorenjska televizija
www.gtv.si

www.gore-ljudje.net

dobro jutro

Planinski vestnik
tudi v oddaji Dobro jutro
na TV Slovenija

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE

ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

2015

NAZAJ V PLANINSKI RAJ BACK TO THE MOUNTAINEERING PARADISE KOLEDAR

z razglednicami

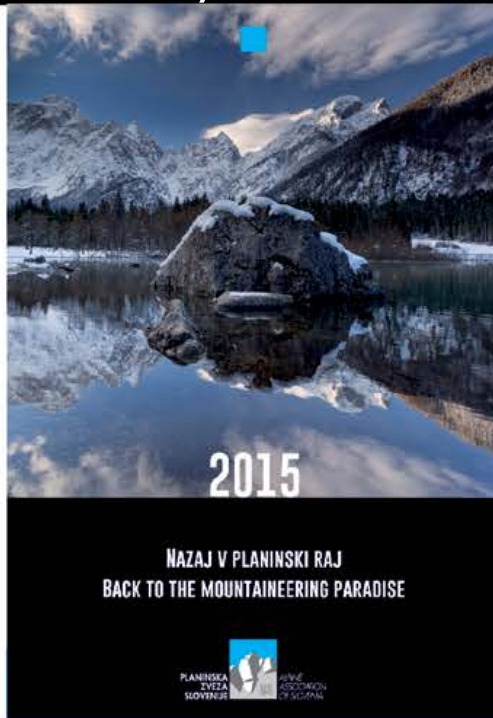
Naročila
sprejemamo
po e-pošti:

koledar@pzs.si

in na brezplačni
tel. številki:

080 18 93

(24 ur na dan,
vse dni v letu)

V koledarju Nazaj v planinski raj so najlepše fotografije, ki so bile izbrane na razpisu Planinske zveze Slovenije. Motivi na koledarju predstavljajo del gorske narave v različnih letnih časih, ki vas bodo spremljali skozi leto 2015. Na podložni karton smo dodatno natisnili razglednice. Koledarski del je opremljen trimesečno z luninimi menami. 13-listni koledar je tiskan na kakovostnem papirju in vezan s črno spiralo. Format koledarja: 33 cm x 48 cm. Možnost dotiska na pasici, višina 5 cm.

Cena z DDV: **3,90 €**